THOMAS MANN

THOMAS MANN

venedik'te ölüm

Çeviren: Behçet Necatigil

ADAM

Thomas Mann

●

Venedik'te Ölüm

"Der tod in Venedig"
ADAM YAYINLARI
©
Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.

Birinci Basım : 1952
İkinci Basım : 1969

Adam Yayınları'nda Birinci Basım Eylül 1982

Thomas Mann

•

Venedik'te Ölüm

Roman

Almanca'dan çeviren: Behçet Necatigil

ADAM

BİRİNCİ BÖLÜM

Gustav Aschenbach, yahut doğumunun ellinci yılından beri resmen taşıdığı asalet unvanıyla Gustav von Aschenbach; kıtamızda aylarca bir tehlike havası estiren 19.. yılının ilkbaharında, ikindi üstü, Münih'te Prinzregenten Caddesi'ndeki evinden, bir başına uzunca bir gezintiye çıkmıştı. Öğleye kadarki saatleri dolduran zorlu, çetin, hele o sıralarda son derece temkin, tedbir, derinleşme ve dikkatli irade isteyen çalışmalardan sinirleri gerilmiş yazar, kafasındaki yaratıcı mekanizmanın kesilmeyen işleyişini, yani Cicero'ya göre belagatin ta kendisi demek olan «motus animi continuus»*u öğle yemeğinden sonra bile önleyememiş ve enerjisinin gittikçe tükenmesi karşısında, gün ortası bir kez, o kadar lüzumlu ve hafifletici uykuyu da bulamayınca, çayını içtikten az sonra, havanın, hareketin, sinirlerini yatıştırıp kendisini verimli bir geceye kavuşturacağı umuduyla açık havayı tercih etmişti.

Mayıs başlarıydı; yağışlı, soğuk geçen haftalardan

* Ruhun daimi hareketi.

sonra birdenbire aldatıcı bir yaz bastırmıştı. Ağaçların yaprakları henüz tek tük belirmişti ama İngiliz Bahçesi'nde * ağustostaki gibi boğucu bir hava vardı; bahçenin şehre yakın kısmı arabalar ve gezmeye çıkmış insanlarla doluydu. Tenhalaşan yollardan geçerek vardığı Aumeister önünde Aschenbach, bir süre oyalanmış, kenarında birkaç faytonla üç dört konak arabası duran ve içersi halkla dolup taşan gazinoyu şöyle bir seyretmiş, güneş batarken parktan dışarı çıkıp açık kırlardan doğru, dönüş yolunu tutmuş ve şimdi bir yorgunluk duyduğu, Föhring üzerindeki bulutlara bakarak da bir fırtına kopacağını sezdiği için, Kuzey Mezarlığı'nda, kendisini doğruca şehre götürecek tramvayı beklemeye başlamıştı.

Tramvay durağıyla durağın çevresinde, tesadüf kimsecikler bulunmuyor, ne çifte rayları, ıssızlığıyla keskin parıltılar içinde Schwabing'e doğru kaybolan, kaldırım taşı döşeli Ungerer Caddesi'nde, ne de Föhring şosesinde bir taşıt görülmüyordu; satışa arz edilmiş haçlarıyla, mezar kitabeleri ve heykelleriyle, ortaya kalansız yatansız ikinci bir mezarlık çıkaran taş yapımevlerinin çitleri gerisinde in cin top oynuyor ve bu atölyelerin karşısında Bizans yapısı, cenaze merasim binası, sönen günün son ışıkları içinde sessiz yatıyordu. Binanın Rumi haçlar ve açık renkli hiyeroglif gibi süslerle bezenmiş cephesinde ayrıca, simetrik düzenle dağıtılmış ve yaldızlı harflerle yazılı kitabeler görünüyor; kitabelerde Kutsal Kitap'tan alınma, ahretle ilgili, «Tanrı evine girerler!», «Ebedi nur onlara yol göstere!» gibi cümleler okunuyordu; Aschenbach, birkaç dakika içinde bu vecizeleri okuyup gönül gözünü onlardaki saydam mistisizme daldırmakla tam bir zihin oyalan-

* Münih'te bir park.

ması bulmuştu ki birdenbire daldığı âlemden uyanarak revakın orda, açık merdiveni sağlı sollu bekleyen ve *Vahiy* kitabından alınma hayali hayvan heykellerinin yukarısında, hiç de alelade olmayan haliyle, düşüncelerine bambaşka bir yön veren bir adam gördü.

Bu adamın bronz kapıdan çıkarak binanın içinden mi geldiği, yoksa sokaktan gelip farkına varılmadan yukarı mı çıktığı anlaşılmıyordu. Aschenbach, bu noktayı pek öyle derinleştirmemekle beraber, daha çok birinci ihtimale meyletti. Boyu oldukça uzun, zayıf, sakalsız, bıyıksız, dikkati çekecek kadar küt burunlu bu adam, bir kızıl saçlı tipi gösteriyor, bu tipin sütbeyaz ve çilli cildi onda da görülüyordu. Bavyeralı değildi besbelli; hiç değilse başını örten geniş ve düz kenarlı hasır şapka ona bir yabancı, bir uzaktan gelmiş hali veriyor; fakat ayrıca, omzunda Bavyera stili bir arka çantası, sırtında görünüşe göre çuha ve sarımtırak bir spor elbisesi; dirseğini boş böğrüne yasladığı sol kolu üzerinde gri bir yağmurluk; sağ elinde eğrilemesine yere dayadığı, ayaklarını çaprazlayarak kalçasını yasladığı demir uçlu bir baston taşıyordu. Başı, açık spor gömleğinden dışarı fırlamış ince boynunda gırtlak çıkıntısını kuvvetli ve çıplak gösterecek şekilde yukarı kalkmış; aralarında küt burnuna hiç yakışmayan iki dikey ve enerjik çizgiyle renksiz, kızıl kirpikli gözleri, keskin bakışlarla ufka dikilmişti. Böylece duruşunda, belki kısmen yüksek ve yüceltici mevkiinden gelme bir izlenim gibi, hâkim bir üstten bakış, cüretkâr, hatta vahşi bir hal seziliyor; çünkü ya gözleri, batan güneşin ışıklarıyla kamaşmış çehresindeki buruşmadan dolayı yahut yüzünün devamlı bir kusurundan ötürü, dudakları kısa kalıyor; etlerine kadar açıkta olan dişleri, bu dudaklar arasından beyaz ve uzun sırıtıyordu.

Yarı dalgın, yarı araştırıcı, bu yabancıyı süzerken,

gerekli nezaketi elden mi bırakmıştı ne, birden yabancının da, bakışlarına karşılık verdiğini fark etti; hem öyle meydan okurcasına, öyle göz göze, ve karşısındakinin bakışlarını çevirmeye o kadar azimli ki, Aschenbach, bir tatsızlık duygusu içinde başını çevirip, artık bu adamla meşgul olmamak kararıyla, çitler boyunca gezinmeye koyuldu. Bir dakika sonra da onu unuttu nitekim. Acaba yabancının görünüşündeki o göçebelik mi etkilemişti hayalini; yoksa maddi, manevi başkaca bir kuvvet mi vardı ortada; ansızın ruhunda acayip bir genişleme hissetti: Bir çeşit serseri bir huzursuzluk, uzaklara susamış bir delikanlı özlemi; o kadar canlı, o kadar yeni, hiç olmazsa öyle çoktan terk edilmiş, unutulmuş bir duygu ki, bu duygunun ne olduğunu, nereye yöneldiğini anlamak için, olduğu yerde, elleri arkasına bağlı, gözleri yere dikili, mıhlanıp kaldı.

Gezi arzusuydu bu, başka bir şey değil; fakat bir nöbet gibi bastırmış, bir tutkuya dönüşmüş, adeta bir sanrı haline gelmişti. Arzusuna bir göz açılmış, çalışma saatlerinden beri henüz durulmamış olan hayal gücü, değişik dünyanın hep birden hayaline getirmeye çalıştığı bunca harika ve dehşetleri için bir sergi açmıştı: Görüyordu; koyu buharlı, kırlık bir gök kubbe altında, bataklık, rutubetli, gür bitkili, görkemli, tropikal bir bölge; adacıklardan, bataklıklardan, çamur yüklü ırmak kollarından oluşmuş bir birinci zaman ormanı gördü. Kaypak eğreltiotu yığınlarıyla yağlı, şişkin ve acayip çiçekler açan bitki örgüleri arasından yer yer tüylü palmiye gövdeleri fışkırdığını gördü; eciş bücüş ağaçların köklerini havadan geçirip toprağa saldıklarını, tıkanık ve yeşil gölgelerle kıpırdaşan sulara daldırdıklarını gördü; orada tabak gibi açılmış sütbeyaz yüzen çiçekler arasında fırlak omuzlu, yamrı yumru gagalı yabancı kuşlar sığlıklarda, başları yana çevrili, hiç kıpırdama-

dan duruyorlar, bambu kamışlığının boğum boğum kamışları arasında pusuda bir kaplanın gözleri ışıldıyor ve Aschenbach, kalbinin dehşet ve esrar dolu arzularla çırpındığını duyuyordu. Derken hayal kayboldu ve Aschenbach, başını sallayarak, mezar taşçılarının çitleri boyunca gezintisine devam etti.

Hiç değilse dünyadaki dolaşım araçlarından yararlanmak imkânlarına sahip olalı beri, seyahat etmeye, insanın istemediği halde arasıra başvurmak zorunda kaldığı bir sağlık önleminden başka bir gözle bakmamıştı. Benliğinin ve bütün Avrupa'yı benimsemiş ruhunun kendisine yüklediği ödevlerle — alacalı bulacalı dış dünyanın meraklısı olamayacak kadar — fazla meşgul, yaratma sorumluluğuyla çok yüklü, eğlenceden yana çok gönülsüz, herkesin yeryüzü hakkında çevresinden pek ayrılmaksızın edinebileceği görüşle yetinmiş; Avrupa'dan dışarı çıkmak şöyle dursun, hiçbir zaman böyle bir arzu bile duymamıştı. Hele hayatı bitişe doğru gittiğinden; sanatçıların o bitirememek korkusu, o işi bitmeden ve kendini tam veremeden saatin durabileceği kaygısı, artık sadece bir kuruntu diye reddedilemediğinden beri, günlerini adeta sadece, vatan edindiği bu güzel kentle, dağlarda kurup yağmurlu yazları yaşadığı kaba saba kır evinde geçiriyordu.

Çok sürmedi; bu kadar geç kalmış, bu kadar ani esen arzu, hemen az sonra muhakemesi ve gençliğinden beri alışageldiği nefse hâkimiyet sayesinde derli toplu ve akla uygun bir çerçeveye alındı. Kır evine göç etmeden önce, hayatını bağladığı eserini bir noktaya kadar götürmeyi aklına koymuştu; kendisini işinden aylarca uzakta tutacak olan dünyayı dolaşmak tasavvuru; ona alabildiğine temelsiz, planlarına çok, pek çok aykırı ve ciddi bir şekilde düşünülemez görünüyordu. Bununla beraber yine de ayartılışın, böyle ani, hangi se-

bepten ileri geldiğini pek iyi biliyordu. Kaçmak arzusuydu bu : — İtiraf etmek gerekirdi — uzaklara, yeniliklere karşı bu özlem; kurtulmaya, yüklerden sıyrılmaya, unutmaya karşı bu tutku; kaçmak arzusuydu! Kaçmak, yani eserinden; donuk, soğuk ve hummalı bir ödevle sınırlanmış her günkü yerlerden uzaklaşmak! İşini seviyordu gerçi; inatçı, gururlu ve kaç kez denenmiş iradesiyle; kimselerin bilmesini ve eserinin hiçbir şekilde hiçbir tükenme, gevşeme belirtisiyle dışa vurmasını istemediği, o gittikçe artan yorgunluğu arasındaki sinir yıpratıcı, her gün yeniden tazelenen savaşı da adeta seviyordu. Fakat yayı fazla germemek, varlığını bu kadar canlı duyuran bir gereksinmeyi dikbaşlılık edip boğmamak akla uygun geliyordu. İşini düşündü; gelip dayandığı, dün olduğu gibi bugün de bırakmak zorunda kaldığı ve ne sabırlı bir dikkat, ne de ani bir atılımla başarılacağa benzemeyen noktayı düşündü. Bu kısmı yeniden gözden geçirdi, engeli kırmayı veya çözmeyi denedi ve bir isteksizlik ürpertisiyle atılımdan vazgeçti. Burada hani öyle görülmedik bir güçlük de bulunmuyor; Aschenbach'ın elini kolunu bağlayan; artık hiçbir şeyle giderilemez bir yetersizlik görünüşünde ve isteksizlikten doğma kuruntular oluyordu. Kanaat edemeyişe daha gençken, dehanın özü ve gerçek yapısı gözüyle bakmış ve duygunun, iyimser bir gelişigüzellik ve yarım bir olgunlaşmayla yetinmekten yana olduğunu bildiği için, deha uğruna duyguları dizginleyerek soğutmaya çalışmıştı. Yoksa şimdi boyunduruğa alınmış duygular; kendisini terk ederek, sanatını daha ileri götürmekten, kanatlandırmaktan vazgeçerek; şekil ve ifadenin verdiği bütün hazları, bütün kendinden geçişleri de birlikte uzaklaştırarak kendisinden intikam mı alıyordu acaba? Kötü şeyler yazdığı sanılmasın, hayır! Yaşlanmaktan edindiği yarar; ustalığından kendisini her

an tam bir gönül rahatlığıyla emin hissetmesi olmuştu hiç değilse. Fakat milletin kutladığı bu ustalığa o memnun olmuyor, eserini kıvılcımlı parıltılar saçan bir dehanın belirtilerinden yoksun buluyor; zevk sahibi okuyucuların, daha önemli bir üstünlük olması gereken içerik derinliğinden daha çok, bu zekâ parıltılarından hoşlandıklarını görüyordu. Yazı kırlarda, yemeğini pişirecek bir hizmetçi kız ve bu yemeği masaya, önüne getirecek bir uşakla beraber, o küçük evde bir başına geçirmekten korkuyordu. Sıkıntılı yavaşlığını yeniden çevreleyecek dağ tepe ve yamaçlarının aşina çehreleriyle karşılaşmaktan korkuyordu. Yazın çekilebilir ve verimli bir hale gelmesi için bir ara perde, adam sen de bir yaşayış, felekten gün çalmak, gurbet havası, kan tazelenmesi gerekiyordu. Yani gezilere çıkmak... Buna razı oldu. Öyle pek uzaklara değil! Kaplanların oraya kadar uzanmak şart mı? Yataklı vagonda bir gecelik bir yol ve o güzelim güneyde her milletten insanla dolu bir tatil şehrinde üç dört hafta sürecek bir yorgunluk alma...

Elektrikli tramvayın gürültüsü Ungerer Caddesi'nden doğru yaklaştığı sırada, Aschenbach bunları düşünüyordu; tramvaya binerken bu geceyi, haritaların, tren tarifelerinin incelenmesine ayırmayı düşündü. Sahanlıkta hasır şapkalı adam, bu ne de olsa sonuçsuz kalmamış serüvenin ortağı aklına geldi. Ama ne eski yerinde, ne ilerki durakta, sonra tramvayda da göremediği için, adamın nerede kaldığını anlayamadı.

İKİNCİ BÖLÜM

Prusya Kralı Friedrich'in hayatı üzerine o aydınlık ve güçlü, düzyazı destanın yazarı; bir fikrin gölgesinde türlü türlü insan kaderlerini toplayan o bol şahıslı «Maja» adlı roman halısını, sürekli bir çabayla dokumuş sabırlı sanatçı; minnetle dolu bütün bir gençliğe en derin anlayışın ötesinde ahlak prensiplerine göre yaşama azmini mümkün kılan o, «Bir Sefil» başlıklı kuvvetli hikâyenin yaratıcısı; nihayet (bununla olgunluk çağının bütün eserlerini kısaca belirtmiş oluruz) düzenleyici kuvveti ve antitezli belagati dolayısıyla, birçok ciddi eleştirmeciler tarafından doğrudan doğruya Schiller'in saf ve hisli edebiyat üzerine görüşleriyle bir değerde tutulan, «Ruh ve Sanat»a dair o coşkun makalenin sahibi; yani Gustav Aschenbach; Silezya eyaleti kasabalarından L.'de, yüksekçe bir adliye memurunun oğlu olarak dünyaya gelmişti. Ataları subay, yargıç, idareci sıfatıyla; yani kralın, devletin hizmetinde düzenli, gösterişsiz fakat namuslu bir hayat sürmüşlerdi. Bu ailede daha derin bir ruh zenginliği, bir kere bir vaizin şahsında kendini göstermiş; daha hızlı, daha ateş-

li kan, bu soya bundan önceki kuşakta, yazarın, Bohemyalı bir orkestra şefinin kızı olan annesiyle gelmişti. Görünüşündeki yabancı ırk özellikleri, annesinden geliyordu. Titiz, kuru bir görevine düşkünlükle karanlık, ateşli iç dürtülerin birleşmesinden bir sanatçı, bu sanatçı doğdu.

Olanca varlığıyla şöhrete yönelmiş olduğundan, tam anlamıyla erken olgunlaşmış olmasa bile, yine de erkenden, toksözlülüğü ve kendine özgü çekici konuşmasıyla topluluk karşısına çıkabilecek olgunluk ve yetkiyi elde etmişti. Hemen hemen daha lise sıralarında kendisine bir isim yapmıştı. On sene sonra yazı masasında otururak mevkiinin bilincine varmayı, ününü kullanma ve yönetmeyi (başarılı ve güvene layık olana üşüşmeler çok olduğu için) kısa olması gereken bir tek mektup cümlesinde hem güleryüzlü, hem ağırbaşlı olmayı öğrenmişti. Kendi asıl işinin yorgunluk ve çeşitli olaylarıyla bitkin, bu kırk yaşındaki yazar, her gün ayrıca yetmiş iki ulusun pullarını taşıyan bir mektup tomarıyla da başa çıkmak zorunda kalıyordu.

Dehası, tuhaflıklardan olduğu kadar bayağılıklardan da fersahlarca uzakta; gerek geniş okuyucu kitlesinin güvenini, gerekse müşkülpesentlerin hayran ve istekli ilgisini kazanabilecek gücü gösteriyordu. Böylece, daha delikanlı iken herkes tarafından başarıyla — üstelik üstün bir başarı — yükümlü tutulduğu için tembellik nedir, gençliğe vergi o tasasız avarelik nedir, asla bilmemişti. Otuz beş yaşlarında iken, Viyana'da hastalandığı bir sıra, ince bir gözlemci, bir topluluk karşısında Aschenbach hakkında; «Bakınız, Aschenbach öteden beri hep böyle yaşamıştır!» demiş, bunu söylerken de sol elinin parmaklarını sıkarak bir yumruk yapmıştı. «Böyle değil!» Bu sefer de açtığı elini koltuğun arkalığından serbestçe aşağı sarkıtmıştı. Doğruydu bu;

yaradılışça hiç de güçlü kuvvetli olmadığı ve sürekli bir didinmeye kendini zorladığı halde, bünyesi doğuştan elverişli bulunmadığı için, bu cesurca ahlaki davranış, özellikle övgüye değerdi.

Doktorlar, çocuğun okula gitmesini doğru bulmamışlar, evde özel öğrenim görmesinde ısrar etmişlerdi. Tek başına, arkadaşsız büyümüş; buna rağmen bizzat dehanın değil, dehanın meyve vermek için gereksindiği beden temelinin ender bulunduğu ve en iyi meyvesini erken vermek âdetinde olan, sonra da ustalığın, çok seyrek, yaşlılığa kadar sürdüğü bir soydan olduğunu erkenden anlamak zorunda kalmıştı. En çok sevdiği söz «dayanmak»tı; Friedrich romanı, ona göre, aktif - pasif erdemin ta kendisi saydığı bu kaçınılmaz ödevin destanından başka bir şey olmuyordu. Çok yaşamayı da candan gönülden istiyor; çünkü öteden beri, ancak insan hayatının her basamağında, o basamağa özgü bir verimi olan sanatçılığın gerçekten büyük, geniş, hatta gerçekten saygıya değer olduğunu kabul ediyordu.

Şu halde dehasının yüklediği ödevleri, ince omuzlarında taşımak ve uzun bir yol yürümek istediğine göre en çok gereksindiği şey disiplindi. Disiplin ise, bereket versin, baba tarafmdan bir mirastı ona. Başkalarının vakitlerini boşuna harcadıkları, hayallere daldıkları ve büyük planları gerçekleştirmeyi tasasızca daha sonralara bıraktıkları çağlarda olduğu gibi, kırk, elli yaşlarında da gününe, erkenden, göğsüne sırtına soğuk su dökmekle başlıyor; ve müsveddesinin başucundaki gümüş şamdanlarda bir çift uzun mum, uykusundan derlediği güçleri, içinden yanarcasına vicdanlı çalışarak, iki üç sabah saatinde sanat sunağına sunuyordu. İşin içyüzünü bilmeyenlerin Maja'daki dünyayı yahut Friedrich'in kahramanlık hayatını bölüm bölüm gösteren epik tomarları, toplu bir gücün ve uzun bir soluğun

eseri sanmaları; affedilir bir hata, hatta aslına bakılırsa Aschenbach'ın manevi gücünün bir zaferi olurdu. Bu eserler, gerçekte kısa kısa günlük çalışmalar halinde, tek tek yüzlerce esinin üst üste dizilmesiyle büyüklüğe ulaştırılmıştı ve baştan başa her noktasıyla böyle mükemmel oluşları; ancak yaratıcılarının, doğduğu eyaleti fethedeninkine benzer bir irade ve azimle yıllar yılı, hep tek ve aynı eserin sıtması içinde dayanmasından, bizzat bu yaratışa sadece en kuvvetli ve en ciddi saatlerini harcamış olmasından doğuyordu.

Önemli bir fikir veriminin derhal geniş ve derin bir etki yapabilmesi için eser sahibinin kişisel hayatıyla çağdaş kuşağın genel kaderi arasında gizli bir yakınlık, hatta eşitlik bulunmalıdır. Toplum, kendisinin bir sanat eserini niçin şöhrete eriştirdiğini bilmez. Sanat anlayışından yoksun toplum, eserde bunca ilgiyi haklı gösterecek, aklınca yüzlerce üstünlük bulur; ama alkışının asıl nedeni, tartıya gelmeyen bir şeydir: Yakınlık duygusu! Aschenbach, ortaya çıkmış hemen her yüce eserin «rağmen» ortaya çıkmış olduğunu; tasaya, azaba, sefalete, bırakılmışlığa, vücut zayıflığına, iptila ve tutkulara ve binlerce engele rağmen vücuda geldiğini, bir kere, göze pek görünmeyen bir yerde, açıkça yazmıştı. Fakat bir düşünceden çok daha ilerde, bir yaşantı, adeta yaşamının ve şöhretinin formülü, eserinin anahtarı olmuştu bu. Kendine en özgü kahramanların karakter ve jestlerinde de aynı prensip görünüyorsa, buna kimse şaşmamalıdır.

Bu yazarın tercih ettiği, bu yeni ve çeşitli kılıklarda tekrarlanan kahraman tipi üzerine, daha çok zaman önce, zeki bir eleştirmeci şöyle yazmıştı: «Bu tip; kılıç ve mızraklarla vücudu delik deşik olurken gururlu bir utançla dişlerini sıkarak kımıldamadan ayakta duran, aydın ve delikanlılığını aşamamış bir erkekliğin veri-

midir.» İşin pasifliği üzerinde fazla durmasına rağmen bu söz güzeldi, nükteli ve tam yerinde! Çünkü kader karşısında vekar; ıstırap karşısında kibarlık yalnız katlanma anlamına gelmez, o aktif bir başarı, olumlu bir zaferdir ve Sebastian, bütün sanatın değilse de burada sözü edilen sanatın en güzel sembolü olur. Hikâye edilen bu dünyaya bakıldığı zaman şunlar görülüyordu: Bir iç oyuluşunu, biyolojik çöküntüyü herkesin gözünden son saniyeye kadar saklayan zarif bir nefse hâkimiyet; için için yanan ateşi körükleyerek saf bir alev haline getirmeye, hatta yükselerek güzellik ülkesinde egemen olmaya gücü yeten o sarı, yaya kalmış çirkinlik; küstah bir kavmi haçın ayaklarına, kendi ayaklarına çöktürmek gücünü ruhun tutuşmuş derinlerinden alan o rengi uçuk dermansızlık; şeklin boş ve sıkı hizmetinde o nazik tavır; o sahtekâr ve tehlikeli hayat; o doğuştan kalpazanın, sinirleri tez yıpratan özlem ve ustalığı; bütün bu kaderleri, bunlara benzer daha nicelerini inceleseydiniz, acaba bu güçsüzlük kahramanlarındakinden daha başka bir kahramanlık olabilir mi derdiniz? Yahut hiç değilse hangi kahramanlık, zamanımıza bundan daha uygun düşebilir? Gustav Aschenbach bitkinliğin kenarında çalışan bütün bu insanların yazarıydı işte: Ağır yükler altında olanların, yorgunluktan yıpranmış oldukları halde hâlâ ayakta durabilenlerin; zayıf çelimsiz ve imkânları kıt olduğu halde iradelerinin direnmesi ve kendilerini zekice kollayışlar sayesinde hiç değilse bir süre için varlıklarını büyüklük taslamaya zorlayan bütün bu çalışma bağnazlarının yazarı! Bu gibiler pek çoktur, bunlar devrin kahramanlarıdır. Bunların hepsi Aschenbach'ın eserinde kendilerini tanıyorlar; doğrulanmış, yüceltilmiş, terennüm edilmiş olduklarını görüyorlar, ona minnettar kalarak ismini çevreye yayıyorlardı.

Zamana karşı delikanlıca ve kaba davranmış; zamanın ayartışlarına uymak sonucu gözler önünde sürçmüş, falsolar yapmış, güçsüzlüklerini göstermiş, sözlerinde, eserlerinde zarafet ve temkine aykırı hareketlerde bulunmuştu. Fakat kendi iddiasına göre her büyük yeteneğin doğuştan doğal bir iç tepi, bir dürtülüş duyduğu vakarı kazanmış; hatta denebilir ki bütün hayatı vakara doğru, kuşkunun ve alayın bütün engellerini arkada bırakan bilinçli ve inatçı bir yükseliş olmuştu.

Geniş burjuva tabakaları edebiyatta canlı ve zihni yormayan bir realizmden hoşlanır; fakat görüşlerinde tutku derecesinde hoşgörüsüz gençliği ancak problemli şeyler çeker: Aschenbach herhangi bir delikanlı gibi problemli ve hoşgörüsüz olmuştu. Zekâya kulluk, bilgiyi sömürme, yedek ekimliği sarf, sırları feda, dehadan kuşku ve sanata ihanet etmişti; hatta eserleri, onlardan inanarak zevk alanları şevke getirir, coşturur ve hoşlandırırken o genç sanatçı, yirmi yaşındakileri bizzat sanatın ve sanatçılığın kuşkulu içyüzü hakkındaki cynisme'leriyle ağzı açık bırakmıştı.

Ama öyle görünüyor ki, soylu ve mert bir ruh, her şeyden önce ve her şeyden çok, bilginin keskin ve buruk çekiciliğine karşı körleşir; ve hiç kuşkusuz olgunlaşmış adamın iradeyi, eylemi, duyguyu, hatta ve hatta tutkuyu az bile olsa felce uğratmaya, pısırıklaştırmaya, değersizleştirmeye hizmet ettiği takdirde, bilgiyi inkâr ve yadsımak, başı havalarda görmezden gelmek kararının yanında, gencin o melankolik ve çok dürüst derinliği, bir sağlık demek olur. O meşhur «Bir Sefil» hikâyesi, devrin çürük psychologismine karşı bir tiksinti boşalması olmaktan gayrı nasıl yorumlanabilirdi ki? Beceriksizliğine, ahlaksızlığına, kaprislerine uyarak karısını tüysüz bir oğlanın kolları arasına atmak suretiyle hayatına eğreti bir gösteriş veren ve ruh derin-

liğinden dolayı kendini alçaklıklar işlemeye yetkili sayan o lapacı ve sarsak sefil bozması; bu psychologismin sembolü oluyordu. Burada ayıbı kınayan sözün ağırlığı; bütün ahlak duraksamalarından, düşüş karşısında her türlü acımadan yüz çevirmeyi, her anlamanın bir bağışlama olduğunu söyleyen acıma ilkesindeki o gevşeklikten ayrılmayı ilan ediyor ve burada hazırlanan, hatta tamamlanan şey; yazarın az sonra bir diyaloğunda açıktan açığa ifade ettiği ve anlamlı anlamlı üzerinde durduğu «hüküm serbestliğinin yeniden doğuş mucizesi» oluyordu. Garip bağlantılar! Aschenbach üzerinde aşağı yukarı aynı zamanda yapılan bir gözleme göre, güzellik duygusunun kuvvetlenişi ve bundan böyle eserlerine aşikâr, hatta zoraki bir ustalık ve klasiklik damgası veren o soylu duruluk, sadelik ve orantının hatta aşırı derecede artışı; acaba bu «yeniden doğuş»un, bu yeni vakar ve erdemliliğin ruhi bir sonucu muydu? Fakat bilmenin, eriten ve engel olan bilginin ötesinde ahlak azmi; tekrar, bir sadeleştirme, dünyanın ve ruhun ahlakça basitleştirilmesi, buna göre kötülüğün, yasak olanın, ahlak bakımından yapılmaması gerekenin yapılmasını teşvik anlamına gelmiyor muydu? Biçimin iki yönü yok muydu? Biçim hem ahlaki, hem ahlakdışı değil miydi? Ahlakiliği, nefse hâkimiyetin ifade ve sonucu oluşu yüzünden; fakat tabiatı dolayısıyla ahlaka karşı bir kayıtsızlık anlamını kapsadığı, hatta ahlakı mağrur ve mutlak egemenliği altına almaya çalıştığı için ahlakdışı, hatta büsbütün ahlaka aykırıdır.

Her neyse! Gelişme kaderdendir; geniş bir topluluğun güven ve ilgiyle izlediği bir gelişme; şöhretin yüklediği sorumluluklardan uzak ve sönük gerçekleşen bir gelişmenin aynı olabilir miydi? Büyük bir yeteneğin, başıboş bir tırtıllıktan kurtulup gelişmesini; zekânın

vakarını anlamlı hareketlerle gözetmeye alışarak, yardımsız, bir başına katlandığı çetin acılar ve savaşlarla dolu olan ve insanlar arasında nüfuz, şeref sağlayan bir yalnızlığın kural ve gereklerini kabullenmesini; yalnız iflah olmaz avarelik sıkıntılı bulur, alaya almak ister. Dehanın kendi kendini yetiştirmesinde oyunun, dayatışın, hoşlanışın payı ne kadar büyük! Zamanla Aschenbach'ın eserlerinde resmi ve didaktik bir eda belirmiş; üslubu daha sonraki dönemlerde o uluorta ataklıklardan, ince ve orijinal nüanslardan yoksun kalmaya başlamış; model olacak bir kesinliğe, işlenmiş bir klasikliğe, tutuculuğa, biçimciliğe, hatta basmakalıplığa dönüşmüş; yaşlanan yazar, tarihlere göre XIV. Louis' nin yaptığı gibi, üslubunu bütün adi sözlerden temizlemişti. O sıralarda eğitim örgütleri, okullar için yazdırılan okuma kitaplarına ondan seçme parçalar almışlardı. Gönlünün istediği bir şeydi bu; ve yakınlarda tahta çıkmış bir Alman prensi, «Friedrich» yazarına, doğumunun ellinci yıldönümü nedeniyle şahsına özgü bir asalet unvanı verince de reddetmişti.

Kararsızlık içinde geçen birkaç yıldan, orda burda yerleşmek tecrübelerinden sonra hayli zamandır Münih'e yerleşmiş, orada dehaya binde bir nasip olan itibarlı bir burjuva hayatı yaşamaya başlamıştı. Henüz gençlik çağındayken, okumuş bir ailenin kızıyla evliliği, kısa bir mutluluk döneminin ardından ölümle sona erdi. Karısından ona bir kız kaldı, şimdi evliydi kızı; Aschenbach'ın erkek çocuğu olmamıştı.

Gustav von Aschenbach, ortadan az kısa boyda, koyu kumral saçlı, sakalsız ve bıyıksızdı. Çelimsiz denebilecek gövdesine göre başı, biraz büyük görünüyordu. Tepede seyrekleşen, yanlarda gürleşip ağaran alabros saçları; yarık yarık, adeta yara izleriyle kaplı, yüksek bir alnı çerçeveliyordu. Camları çembersiz altın gözlü-

gün köprüsü, güçlü ve soylu bir kartal burnu köküne gömülmüştü. Ağzı büyüktü; kâh gevşiyor, kâh birden darlaşıp geriliyordu; avurtları çökük ve çizgi çizgiydi; düzgünce çenesi hafif çukura batıyordu. Çok zaman ıstırapla yana eğik bu baştan önemli maceralar geçmişe benziyorsa da başkalarında görsek zahmetli, hareketli bir hayatın eseri diyeceğimiz bu fizyonomik oluşum, burada sanatın eseri bulunuyordu. Bu alnın altında Voltaire'le kral arasında savaşa dair karşılıklı konuşmanın şimşek gibi art arda soru ve cevapları doğmuştu: Gözlük camları gerisinden yorgun ve derin bakan bu gözler, Yedi Yıl Savaşları'nın sahra hastanelerindeki kanlı cehennemini görmüştü. Sanatçının kişisel hayatı bakımından da sanat, hayatın üst dereceye çıkarılmışıdır. Verdiği mutluluk daha derin, eritip bitirişi daha çabuk olur. Kölesinin çehresine hayali ve ruhi seruvenlerin izlerini nakşeder; dış hayat bakımından bir manastır yalnızlığı yaşayanlarda bile zamanla, çılgın tutku ve hazlarla dolu bir hayatın kolay kolay yaratamayacağı bir yumuşama, aşırı bir duyarlık, bir sinir gevşekliği, bir sinir tecessüsü meydana getirir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Nitelikleri bakımından dünya ve edebiyatla ilgili birçok işler, gezi iştahlısını bu gezintiden sonra daha iki hafta kadar Münih'te alıkoydu. Nihayet, kır evini bir ay sonrası için hazırlamaları emrini vererek, mayısın ortasıyla sonu arasında bir gün, gece treniyle Trieste'ye gitti; orada yirmi dört saat kaldıktan sonra ertesi sabah vapurla Pola'ya hareket etti.

Yabancı, ilgisiz, fakat gitmesi kolay bir yer arıyordu; bunun için Adriyatik denizinde birkaç yıldır adı dillerde dolaşan bir adada karar kıldı; Istria kıyılarına pek uzak değildi burası; köy halkı alacalı bulacalı, yırtık pırtık giyiniyor, çok yabancı aksanlarla konuşuyor, adanın engin denize bakan kısmında ise güzel yarıklarıyla büyük kaya blokları bulunuyordu. Ama yağmur, ağır hava; ufukları dar, içlerine kapanık Avusturyalılarla dolu otel; ancak uysal bir plajın vereceği o sükûn yüklü, samimi deniz yakınlığından yoksunluk; Aschenbach'ı sıkıyor, buranın arzuladığı yer olduğu kanısından uzakta tutuyor, ruhunda bir itiliş, nereye olduğunu henüz doğru dürüst bilmediği bir özlem, onu tedir-

gin ediyordu. Vapur tarifelerini inceledi, bir şeyler arar-casına çevresine bakındı ve birdenbire hem bir sürpriz, hem de çok doğal bir sonuç şeklinde, hedefi gözlerinin önünde beliriverdi. Eşsiz şeylere, masal âlemlerine bir anda ulaşmak isterseniz nereye giderdiniz? Düşünmeye ne gerek! Burada ne diye duruyordu? Aschenbach asıl oraya gitmek istemiş, yanlışlıkla buraya gelmişti. İyi seçilmemiş bu yerden ayrılacağını derhal otele bildirdi. Adaya gelişinden bir buçuk hafta sonraydı ki, süratli bir motor, onu ve eşyasını alarak, sisli bir sabah saatinde tekrar askeri limana bıraktı. Karaya çıkmasıyla tahta iskeleden, buhar bırakarak Venedik seferine hazırlanan bir geminin nemli güvertesine ayak basması bir oldu.

İtalyan bandıralı, görmüş geçirmiş, eski tip, isli yaslı bir gemiydi bu. Vapura ayak basar basmaz kambur ve üstü başı kirli bir tayfa tarafından, sırıtkan bir nezaketin yanı sıra, adeta zorla götürüldüğü ambarda mağara benzeri ve yapay şekilde aydınlatılmış bir kamarada; bir masa gerisinde, şapkasını alnına yıkmış, ağzının kenarında bir izmarit, eski moda sirk direktörleri suratlı, keçi sakallı bir adam oturuyor; göz kaş oynatarak hoppa bir işgüzarlıkla yolcuların kimliklerini tespit ediyor, onlara bilet kesiyordu. Kolunu uzatıp kalemini devrilircesine eğik bir hokkanın dibindeki peltemsi artığa batırarak, Aschenbach'ın başvurusunu: «Venedik'e!» diye tekrarladı. «Venedik'e, birinci mevki! Hazırdır beyim!» Ve iri iri, eciş bücüş bir şeyler çiziktirerek yazdıklarının üstüne bir kutudan kum serpti; mavi kumu, kil bir tabağa aktardı; kâğıdı sarı ve kemikli parmaklarıyla katlayarak yeniden bir şeyler yazmaya koyuldu. «Geziniz için orasını seçtiniz, ne mutlu size!» diye çene çalıyordu bu arada. «Ah, Venedik! Şahane şehir! Hem tarihi, hem de bugünkü şirinliğiyle

aydınlar için dayanılmaz cazibesi vardır bu şehrin!» Hareketlerinin pürüzsüz çabukluğu, hareketlerin yanı sıra bu gevezelikler, uyuşturucu, oyalayıcı bir eda taşıyor; sanki adam, yolcu Venedik'e gitmek kararından belki vazgeçer diye telaş ediyordu. Parayı acele kasaya koydu ve bir krupiye çabukluğuyla masaya, lekeli örtünün üzerine paranın üstünü tırnık tırnık döküverdi. Bir artist reveransıyla: «İyi eğlenceler dilerim, beyim!» dedi. «Sizi oraya götürmek benim için bir şereftir... Buyurun beyler!» İşler harıl harıl devam ediyormuş gibi, kolunu kaldırarak derhal böyle seslenmiş, oysa ondan bilet isteyecek başka kimse kalmamıştı. Aschenbach güverteye döndü.

Bir kolunu küpeşteye dayayarak, geminin kalkışını görmek için rıhtıma birikmiş aylak halkı ve güvertedeki yolcuları seyrediyordu. İkinci mevki yolcuları, kadınlı erkekli, baş kasarasmda sandıklarla denkleri altlarına almışlar, çömelmiş, oturuyorlardı. İtalya'ya bir gezinti için birleşmiş, Polalı tüccar yardımcıları olacak, taşkın neşeli bir gençler grubu; birinci mevki güvertesindeki kalabalığı oluşturuyorlardı. Şahıslarıyla, girişimleriyle böbürleniyor, çene yarıştırıp gülüşüyor, kendilerini beğenerek kendi jestlerinden zevk alıyor; küpeşteden sarkarak, çantaları koltuklarında, rıhtım boyunca iş peşinde giden ve tatil yapanları bastonlarıyla tehdit eden arkadaşlarına alaylı alaylı laf yetiştiriyorlardı. Açık sarı, aşırı moda biçimi yazlık elbiseli, kırmızı kravatlı, kenarları fiyakayla yukarı kıvrık panama şapkalı biri; cırlak sesiyle taşkınlıktan yana hepsini bastırıyordu. Aschenbach ona dikkatle bakar bakmaz, bir dehşet duygusuyla, bu delikanlılığın sahte olduğunu anladı. Yaşlıydı bu adam, şüphe edilemezdi bundan. Gözlerini, ağzını kırışıklıklar çevreliyordu. Yanaklardaki soluk kırmızılık, allıktı; alacalı bir bezle sarılmış hasır

şapkanın altındaki kestane rengi saçlarsa peruka! Boynu göçmüş, sinirleri meydana çıkmış, üst dudağına konmuş bıyıkla çenesindeki bamtelleri boyanmıştı; gülerek gösterdiği sarı ve eksiksiz dişleri ucuz cinsinden takma; her iki işaretparmağında birer mühür yüzük takılı elleri, sanki ihtiyar eliydiler. Aschenbach ona ve arkadaşlarıyla olan yakınlığına ürpertiyle baktı. Bu adamın ihtiyar olduğunu; onların züppece, alacalı giyinişini hakkı olmadan taklit ettiğini, hakkı olmadan onlara benzemeye yeltendiğini bunlar bilmiyor, görmüyorlar mıydı? Görünüşe göre onun, aralarında bulunuşuna doğal ve alışık bir gözle bakıyor, ona yaşıtlarıymış gibi davranıyor, şakacı muştalarına kızmadan karşılıklar veriyorlardı. Nasıl oluyordu bu iş? Aschenbach eliyle alnını örttü ve gece az uyuduğu için yanan gözlerini kapadı. Ona öyle geliyordu ki her şey sanki doğallığından uzaklaşıyor, sanki hulyalı bir yabancılaşma, dünyanın garipliğe dönüşmesi çevreye kol salmaya başlıyordu; elini gözlerine siper ederek çevresine yeniden baksaydı bu gelişmenin önünü alabilirdi belki. Ama o anda, içinden, birdenbire bir duygu koptu: Yüzüyordu sanki. Mantıksız bir telaşla gözlerini kaldırarak geminin ağır ve kara gövdesinin, yavaş yavaş rıhtım duvarından ayrıldığını fark etti. Rıhtımla borda arasında kirli parıltılar yapan su şeridi, makinelerin ileri geri işlemeleri sonucu, pus pus genişliyor ve ağır manevralardan sonra vapur, baş bodoslamasını engine doğru çeviriyordu. Aschenbach sancak tarafına geçti; Kambur, kendisine bir şezlong kurmuştu, lekeli frakıyla bir kamarot, ona ne emrettiğini sordu.

Kurşuni idi gök, rüzgârsa nemli. Liman ve adalar geride kalmış, çok geçmeden puslu ufuklarda kara namına her şey silinmişti. Rutubetten şişmiş kömür tozu topakları, yıkanmış ve kurumak bilmeyen güverteye

yağıyordu. Daha bir saat geçmeden yağmur başladığı için tenteler gerildi.

Pardösüsüne bürünmüş, kucağında bir kitap, seyyah; saatlerin akışından habersiz oturuyordu. Yağmur dinmişti, çadır bezi çatıyı kaldırdılar. Ufuk çepçevre görünüyor, bulanık gök kubbe altında ıssız denizin görkemli tekeri çepçevre uzanıyordu. Fakat boş, bölünmemiş bir mekânda zaman duygusu da elimizden gider, ölçüsüzün içinde bocalarız. Garip gölge şekiller, ihtiyar züppe, ambardaki tekesakal; belirsiz jestler ve karışık sayıklamalarla dinlenenin zihninden geçiyordu; derken uyudu.

Öğleye doğru, yapılan ısrar üzerine, hafif bir yemek yemeye, sağında solunda yatak kamaralarının kapıları bulunan, koridorumsu yemek salonuna indi. Orada başucunda yemeğini yemeye oturduğu uzun masanın sonunda, tüccar yardımcıları, ihtiyar dahil, saat ondan beri hovarda kaptanla kadeh tokuşturuyorlardı. Yemek bir şeye benzemiyordu, Aschenbach çabucak yiyip kalktı. Güverteye çıkıp göğü görmeye; acaba Venedik üzerinde gök daha aydınlık olmaz mı, anlamaya can atıyordu.

Bunun mutlaka böyle olacağını sanmıştı; çünkü şehir onu hep duru bir gökle karşılamıştı. Fakat gök ve deniz bulanık ve kurşun gibi kalıyor, zaman zaman puslu bir yağmur sepeliyordu; deniz yolundan bir başka Venedik'le, karadan gittiği zamankinden farklı bir Venedik'le karşılaşmak olasılığına boyun eğdi. Bakışlarını uzaklara dikmiş, kara gözleyerek pruva direğine dayanmıştı. Hulyasının kubbe ve çan kuleleri, vaktiyle bu dalgalardan çıkmış o melankolik ve coşkun ruhlu şairi düşündü; o zamanlar saygı, mutluluk ve kederle ölçülü şarkılar haline gelmiş o eserden birkaç parçayı içinden tekrarladı; ve nazma dökülmüş duygularla kolayca tah-

rik edilmiş bir halde, bu dizelerden avare yolcuya yeni bir kendinden geçiş ve çalkantı, geç kalmış bir duygu serüveni nasip olup olmayacağını anlamak üzere, durgun ve yorgun kalbini yokladı.

Birden sağda basık bir kıyı belirdi, deniz balıkçı kayıklarıyla doldu, plajlar adası göründü, vapur bu adayı soluna aldı, yavaşlamış bir seyirle adanın ismini taşıyan dar geçitten süzüldü, denizkulağına girince fakir işi renk renk evlerin karşısında stop etti, çünkü karantina motorunu beklemek gerekiyordu.

Motorun gelmesi bir saat sürdü. Venedik'e hem gelmişler, hem de gelmemişlerdi; acele ettikleri yoktu, ama içlerinde bir sabırsızlık hissediyorlardı. Denizin ötesinden, umumi bahçelerin oradan gelen askeri boru sesleriyle milliyet duyguları kabarmış genç Polalılar güverteye çıkmışlardı: Asti şarabıyla coşmuş, karşıda talim gören Bersaglieri'lere yaşa diye bağırdılar. Gençlerle yakışık almaz dostluğunun, züppe ihtiyarı ne hallere soktuğunu seyretmek, iğrenç kaçıyordu. İhtiyar, beyni şaraba dinç gençlerinki gibi dayanamamış, körkütük sarhoş olmuştu. Aptalca bakışlarla, titrek parmakları arasında bir sigara, dengesini güçbela sağlayarak, sarhoşluktan öne arkaya kaykıla kaykıla, olduğu yerde sallanıyordu. Attığı ilk adımda düşecek gibi olduğu için yerinden kıpırdamayı gözü almıyor, fakat acınacak bir taşkınlık göstererek, yanına yaklaşan herkesi ceketinin düğmesinden yakalıyor, ağzında bir şeyler geveliyor, göz kırpıyor, kikirdiyor, yüzüklü ve buruş buruş işaret parmağını kaldırıp bunakça şakalar yapmak istiyor, dilinin ucuyla iğrenç sululuklar ima ederek ağzının kenarını yalıyordu. Aschenbach, kaşları çatık, ona bakıyordu; üzerine tekrar bir bunalma duygusu geldi, sanki dünya tuhaflığa ve karikatürleşmişliğe doğru hafif, ama önü alınamaz bir kayma göster-

mişti. Kendini bu duyguya kaptırmaktan onu alıkoyan, makinenin gürültülü işleyişine yeniden başlaması ve geminin hedefe bu kadar yakın bir yerde kestiği seyrine San Marco Kanalı'nda tekrar devam etmesi oldu.

İşte yine karşısına gelmiştiler: İnsanı hayretler içinde bırakan rıhtım; Republica'nın, denizden gelenlerin saygılı bakışlarına sunduğu o göz alıcı, fantastik yapılar kompozisyonu; sarayın hafif görkemi; Ahlar Köprüsü; kıyıdaki aslanlı, evliyalı sütunlar; masal tapınağının büyük bir gösteriş içinde yükselen yan cephesi; takın altından geçen yol; büyük saat! Bunları seyrederken Venedik'e karadan gelip istasyondan girmenin, bir saraya arka kapıdan dalmak demek olduğunu; şehirlerin en efsanevisine, şimdi kendisinin yaptığı gibi, ancak engin denizden doğru, vapurla gelinebileceğini düşündü.

Makine stop etti, gondollar sıkışarak sokuluyorlardı, geminin iskelesi indirildi, gümrük memurları güverteye çıktılar, üstünkörü görevlerini yaptılar; vapur boşalmaya başlayabilirdi. Aschenbach deniz kenarında oturmayı düşündüğü için, kendisini ve eşyasını, şehirle Lido arasında işleyen küçük vapurların iskelesine götürecek bir gondol istedi. Hay hay dediler; isteğini, aşağıya seslenerek, denizin üstünde Venedik ağzıyla çekişen gondolculara bildirdiler. Henüz rıhtıma inemiyor, merdiven biçimi basamaklardan güçlükle çekilen, sürüklenen bavulunun indirilmesini bekliyor; böylece, tanımadığı adama ayrılık iltifatları yağdırmak için, ruhunda sarhoşluğun azdırdığı karanlık bir itiliş duyan, iğrenç ihtiyarın yılışıklıklarından, dakikalar var, kurtulamıyordu. «Venedik'te güzel günler, mutluluklar dileriz!» diye yerlere kadar reverans yapıyor, aptal aptal gülüyordu adam. «Lütfedin de hatırdan çıkarmayın ku-

lunuzu! Au revoir, excusez, bonjour, Ekselans!» * Ağzından salyalar akıyor, gözlerini yumuyor, ağzının kenarını yalıyor, sarkık dudağının altındaki boyalı bamtelleri havaya kalkıyordu. İki parmağının uçları ağzında, peltek peltek: «Selam ederiz!» diye geveliyordu. «Sevgiliye, sevgililer sevgilisine, güzeller güzeline selam ederiz...» Birdenbire üst takma dişleri damağından kurtularak alt dudağına düştü. Aschenbach o anda kaçabildi. İp korkuluğa tutunarak gemi merdiveninden aşağı inerken, adamın, arkasında, gürültülü, kof ve peltek bir sesle hâlâ: «Sevgiliye, güzel sevgiliye selamlar!» dediğini duydu.

İlk defa yahut uzun bir aradan sonra tekrar bir Venedik gondoluna binip de geçici bir ürpermeyi, gizli bir korku ve duraksamayı yenmeye çalışmamış kimse var mı? Baladlar devrinden hiçbir değişikliğe uğramadan bize kadar gelmiş ve başka eşyalar içinde yalnız tabutlarda görülen siyahlığıyla bu acayip taşıt; şıpırtılı gecelerin suskun ve suçlu serüvenlerini hatırlatır; daha da fazlasını, ölümün kendisini, tabut altlığını, gamlı cenaze alayını, son ve sessiz yolculuğu hatırlatır. Böyle bir sandalın kanepesinin; bu tahtaları tabut karası cilalı, minderleri donuk siyah koltuğun; dünyanın en yumuşak, en şehvetli, en rehavetli koltuğu olduğu şimdiye kadar bilmem fark edildi mi? Aschenbach, gondolcunun ayakları dibine, uç tarafa düzgün yerleştirilmiş eşyalarının karşısına oturduğu vakit bunun farkına vardı. Kürekçiler sert, anlaşılmaz sözler ve gözdağı veren pozlarla hâlâ çekişip duruyorlardı. Fakat su şehrine özgü sessizlik gondolcuların seslerini adeta usulca alıyor, onları maddelikten kurtarıyor, suların üzerine dağıtıyordu sanki. Sıcaktı liman. Sirokonun ılık

* «Hoşçakalın, bağışlayın, günaydın...

esişleriyle okşanarak, uysal suların üstünde yastıklara yaslanmış yolcu, hiç alışık olmadığı tatlı bir gevşemenin kendinden geçişi içinde gözlerini yumdu. «Yolculuk kısa sürecek» diye düşündü. «Keşke hiç bitmese!» Hafif sallanışlarla kalabalıktan, ses kargaşalığından sıyrıldığını hissediyordu.

Çevresi ne kadar sessizdi, daha da sessizleşiyordu! Kürek şıpırtılarından; sandalın, harbe biçimi ucuyla suyun üstünde dimdik, simsiyah duran sivri burnuna dalgaların kof çarpışlarından başka bir şey duyulmuyordu; hayır, bir de üçüncü bir şey duyuluyordu: bir konuşma, bir mırıltı... Kollarının çalışmasıyla sıkılmış dişlerinin arasından kesik kesik, tek tek sesler halinde, kendi kendine konuşan gondolcunun fısıltıları! Aschenbach başını kaldırdı; hafif bir şaşkınlık içinde, çevresinde denizkulağının genişlediğini, gondolun açık denize yönelmiş olduğunu gördü. Bundan, kendisini dinlenmeye fazla kaptırmanın doğru olmadığı, emrinin yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmesi gerektiği sonucu çıkıyordu.

Geriye doğru yarım bir dönüşle: «Vapur iskelesine gideceğiz!» dedi. Mırıltı kesildi. Aschenbach bir cevap alamadı.

Belden geriye dönüp yukarıya gondolcunun yüzüne bakarak: «Vapur iskelesine gideceğiz» diye tekrarladı; gondolcu, Aschenbach'ın arkasında yüksekçe bir kerevette solgun göğe karşı dimdik duruyordu. Yüz görünüşü sevimsiz, hatta kaba saba bir adamdı bu; denizciler gibi maviler giyinmiş, beline sarı bir kuşak sarmış; başına pervasızca yan yatırdığı, örgüsü dağılmaya başlamış; yamrı yumru bir hasır şapka geçirmişti. Yüzünün biçimiyle küt burnunun altındaki açık kumral, kıvırcık bıyıkları; onun bir İtalyan olduğunu hiç de göstermiyordu. İşini hakkıyla yapamaz sanılacak ka-

dar çelimsiz olduğu halde, her çekişte bütün vücudunu kullanarak, küreğe büyük bir çabayla asılıyordu. Birkaç kez yorgunluktan dudakları gerilmiş, beyaz dişleri görünmüştü. Kızılca kaşlarını çatıp kesin, adeta kaba karşılık vererek, müşterisinin başı üstünden uzaklara doğru baktı:

«Lido'ya gidiyorsunuz.»

Aschenbach cevap verdi:

«Orası öyle. Ama ben gondola sadece San Marco'ya geçmek üzere bindim. Vaporetto ile gitmek istiyorum.»

«Vaporetto ile gidemezsiniz, beyim!»

«Niçin?»

«Vaporetto eşya almaz çünkü!»

Doğruydu; Aschenbach hatırladı. Sustu. Fakat adamın, bir yabancıya karşı İtalya'da pek nadir bu sertliği, bu gururu, dayanılır gibi değildi.

«O benim bileceğim iş!» dedi Aschenbach. «Belki eşyamı emanetçiye vermek istiyorum. Geri dönün!»

Ses çıkmadı. Küreğin şıpırtısı duyuluyor, gondolun başına boğuk seslerle sular çarpıyordu. Söylenme, mırıltı tekrar başlamıştı: Gondolcu, dişleri arasından kendi kendine konuşuyordu.

Ne yapmalıydı? Kendi başına buyruk, bildiğinden şaşmaz bu adamla suların üstünde yapayalnız kalmış yolcu, sözünü nasıl dinleteceğini bilemiyordu. Boyun eğdikçe ne kadar rahat oturuyordu! Yolun uzamasını, hiç bitmemesini istememiş miydi? İşi oluruna bırakmak, en akıllıca davranış; her şeyden önce insanın rahatı bozulmuyordu. Arkasındaki despot gondolcunun kürek çekişleriyle tatlı tatlı sallandıkça, oturduğu yerden; bu alçak, siyah minderli koltuktan bir rehavet tılsımı yayılıyordu sanki. Bir haydudun tuzağına düştüğü tasavvuru; Aschenbach'ın zihninden, düşüncelerini aktif bir mukavemete çağırmaktan âciz halde ve rüyada gibi

geçti. Bütün davanın basit bir para sızdırmaktan ibaret olduğu ihtimali, Aschenbach'ı daha çok sıkıyordu. Bir nevi görev duygusu yahut gurur, hemen hemen bunu önlemek düşüncesi, ona yeni bir atılım yapmak gücünü verdi. Sordu :

«Lido'ya kadar ne vereceğim?»

Aschenbach'ın başı üstünden uzaklara bakarak, gondolcu cevap verdi :

«Neyse vereceksiniz!»

Belliydi bu sözün karşılığı, Aschenbach düşünmeden : «Para mara vermeyeceğim.» dedi. «Siz beni istediğim yere götürmezseniz hiç para vermeyeceğim.»

«Lido'ya gitmek istiyorsunuz.»

«Ama sizinle değil.»

«Ben güzelce götürüyorum.»

Orası öyle, diye düşündü Aschenbach ve yatıştı. Orası öyle, beni güzelce götürüyorsun. Hatta parama göz dikmiş olsan, arkadan bir kürek darbesiyle, beni Hades'in dünyasına yollasan bile, beni yine güzelce götürmüş olacaksın!

Ama böyle bir şey olmadı. Hatta yanlarında yeni yol arkadaşları belirdi : Kadın, erkek, müzikli korsanlarla dolu bir sandaldı bu; kitara ve mandolinleriyle şarkı söylüyor, sırnaşarak gondolla borda bordaya gidiyor, turistlerden bahşiş koparmak amacıyla, suların üstündeki sessizliği şarkılarla dolduruyorlardı. Aschenbach uzatılan şapkaya para attı. Sustular ve uzaklaştılar. Kesik kesik, kırık dökük, kendi kendine konuşan gondolcunun fısıltıları tekrar duyulmaya başladı.

Kente giden bir vapurun dümen suyunda sallanarak Lido'ya gelmişlerdi. İki belediye çavuşu, elleri arkalarında, yüzleri körfeze dönük, kıyıda geziniyorlardı. Aschenbach, benzerine Venedik'te her iskele başında rastlanan kancalı ihtiyarın el vermesiyle gondoldan is-

keleye çıktı; yanında ufaklık olmadığı için, gondolcunun, kendi değer biçişine bıraktığı ücreti vermek üzere para bozdurmaya, karşıya, vapur iskelesine bitişik otele gitti. Otelin holünde işi görüldü, dönüp geldi; eşyasını rıhtımda bir el arabasına konmuş buldu; gondolla goldolcu ortadan kaybolmuşlardı.

«Kaçtı!» dedi kancalı ihtiyar. «Kötü bir adam, ehliyetsiz bir adam bu, beyim! Ehliyeti olmayan tek gondolcudur bu. Ötekiler telefonla haber vermişler buraya; tutulacağını anlayınca sıvıştı.»

Aschenbach omuz silkti.

«Bedava geldiniz!» dedi ihtiyar ve şapkasını uzattı. Aschenbach içine beş on para attı. Eşyasının plaj oteline götürülmesini söyledi; kendisi de adayı ikiye bölerek plaja uzanan, sağı solu meyhaneler, çarşı ve pansiyonlarla dolu bulvar, beyaz beyaz çiçekler açmış bulvar boyunca, arabanın peşi sıra yürümeye başladı.

Geniş otele arkadan, bahçeye bakan taraçadan girdi, büyük salonla ön kısımdaki holden geçerek büroya gitti. Geleceğini önceden bildirmiş olduğu için, kendisini hizmete hazır bir iltifatla karşıladılar. Fransız biçimi bir frak giymiş, siyah bıyıklı, kısa boylu, alçak sesli, son derece nazik bir adam, bir metrdotel, asansörle ikinci kata çıkardı, odasını gösterdi ona: Keskin kokulu çiçeklerle süslenmiş, yüksek pencereleri engin denize bakan, kiraz ağacı mobilyalarla döşeli, hoş bir oda! Aschenbach pencerelerden birinin önüne gitti; geride, eşyaları odaya taşınıp yerleştirilirken o, dışarıya, bu öğle sonu saatinde pek tenha plaja; alçak, yaygın dalgalarını düzenli aralıklarla sahile yollayan, kabarma halinde ve güneşsiz denize bakıyordu.

Girgin, konuşkan bir adamınkine oranla, içine kapanık-suskun birinin gözlem ve izlenimleri daha bulanık olmakla beraber daha derinlere işler; onun düşün-

celeri daha ağır, daha gariptir ve daima bir hüzün gölgesi taşır. Bir bakış, bir gülüş, bir fikir değiş tokuşuyla kolayca geçiştirilecek imajlar, algılar onu aşırı derecede meşgul eder; sükûtunda derinleşir, önem kazanır; bir olay, bir serüven, bir heyecan olurlar. Yalnızlık orijinaliteyi, o cesurca ve yadırgatıcı güzelliği, şiiri yaratır. Yalnızlık aynı zamanda ters, orantısız ve saçma olanı, caiz olmayanı da yaratır. Nitekim yolculuğa ait tipler, tutturduğu sevgili teranesiyle o iğrenç ihtiyar züppe; çalışması durdurulan, alacağı paradan olmuş gondolcu; Aschenbach'ın ruhunu hâlâ rahatsız ediyordu. Mantığına güçlükler çıkarmamakla, muhakemesine yeni işler yüklememekle beraber, ona öyle geliyordu ki, çok acayip şeylerdi bunlar; rahatsız edici yanları da bu çelişmeden doğuyordu herhalde. Aschenbach bunları düşünürken bir yandan da gözleriyle denizi selamlıyor, Venedik'i bu kadar yakınında bilmekten zevk duyuyordu. Nihayet pencereden ayrıldı, yüzünü yıkadı, rahatının hiçbir eksiği kalmaması için, oda hizmetçisine bazı direktifler verdi ve asansörü kullanan yeşil elbiseli bir kapıcı tarafından zemin katına indirildi.

Denize bakan taraçada çayını içti, sonra aşağı indi. Excelsior Oteli'nden yana, gezinti rıhtımı boyunca bir hayli yürüdü. Dönüşte akşam yemeği için elbise değiştirme vakti gelmişe benziyordu. Süslenirken de çalışmaya alışık olduğu için bu işi kendi âdetince yavaştan ve özenerek bitirdi, buna karşın salona indiği vakit biraz erken gelmiş olduğunu gördü; otel müşterilerinden büyük bir kısmını birbirlerine yabancı, birbirlerine karşı yapmacık ilgisizlikler içinde, ama hepsini de yemeği bekler bir halde, orada toplanmış buldu. Masadan bir gazete aldı, bir meşin koltuğa oturdu ve ilk konakladığı yerin insanlarından, olumlu şekilde ayrılan bu topluluğu incelemeye koyuldu.

Karşısında geniş, hoşgörülü, birçok şeyi içine alan bir ufuk açılıyordu. Büyük dünya dillerine ait sesler birbirine karışıyor, boğuklaşıyordu. Bir uygarlık üniforması halinde dünyaca tanınmış suare elbisesi, insani ayrılıkları dıştan terbiyeli bir bütünlük içinde birleştiriyordu. Kuru ve uzun yüzlü Amerikalılar, kalabalık bir Rus ailesi, kibar İngiliz kadınları; mürebbiyeleri Fransız, Alman çocukları görülüyordu. Çoğunluğu İslavlar almışa benziyordu. Hemen yakınında Lehçe konuşulduğunu duydu.

Çocuklukla gençlik çağı arasında bir grup, bir mürebbiye veya bir dame d'honneur'ün gözetimi altında, hezaran bir masa çevresinde toplanmışlardı: On beş, on yedi yaşlarında gösteren üç kızla, aşağı yukarı on dördünde uzun saçlı bir erkek çocuğu. Aschenbach hayret içinde, oğlanın eşsiz bir güzellikte olduğunu gördü. Bal sarısı saçlarla çerçevelenmiş, şirin bir sessizlikte solgun yüzü; çekme burnu, sevimli ağzı, tatlı ve tanrısal bir vakar taşıyan edasıyla Grek dünyasının en soylu çağından kalma heykelleri hatırlatıyordu. Biçimin en pürüzsüz kendini açığa vurduğu bu yüzde, öyle orijinal ve kişisel bir çekicilik vardı ki bunu seyreden Aschenbach; ne doğada, ne de güzel sanatlarda buna benzer bir başarıya rastladığına hiç ihtimal vermiyordu. Çocukların giyiniş ve her şeylerinde etkisini göstermiş pedagojik görüşler arasındaki prensip farkı, dikkati çekiyordu. En büyüğüne yetişkin gözüyle bakılabilir, üç kızın giydirilişi; yakışıksız denecek kadar kapalı ve iffetli olmuştu. Kurşuni renkte, yarı uzun, zevksiz ve kasten kötü biçilmiş; biricik süsü beyaz, devrik bir yakadan ibaret, eş bir rahibe kıyafeti; vücutlarının bütün zarafetini gizliyor, önlüyordu. Dümdüz taranmış, başlarına yapışık saçları; yüzlerine rahibelerdeki gibi bir boşluk, ifadesizlik veriyordu. Bu işleri bir anne yapmıştı kuş-

kusuz; kızlara reva gördüğü pedagojik sertliği oğluna da uygulamayı düşünmemişti bile. Erkek çocuğun hüviyetini hoşgörünün, şefkatin belirlediği açıkça görülüyordu. O güzel saçlarına makas vurmaktan çekinmişlerdi; saçları, diken çıkaran çocuk heykelindeki gibi kıvrım kıvrım, alnına ve kulaklarına dökülüyor; hatta ensesine sarkıyordu. Kabarık kolları aşağı doğru daralıp henüz çocuksu, ama uzun ellerinin ince bileklerini saran İngiliz denizci elbisesi; kurdele, fiyonga ve işlemeleriyle bu narin vücuda bir zenginlik, bir sıkıntı görmemişlik hali veriyordu. Kendisini seyredene karşı yarım profilde. siyah rugan iskarpinli ayaklarından birini ötekinin önüne koymuş, bir dirseği kamış koltuğun kenarına, yanağı da yumruk olmuş eline dayalı; kız kardeşlerinin alışık göründükleri o adeta uysal durumundaki tutukluktan çok uzakta, tam bir serbestlik içinde oturuyordu. Bir hastalığı mı vardı acaba? Çünkü yüzünün derisi, bu yüzü çerçeveleyen saç kıvrımlarının altın karanlığına karşı fildişi beyazlığıyla bir çelişki yaratıyordu. Yoksa kayırmalı ve keyfi bir sevecenlikle el üstünde nazlı büyütülmüş bir çocuk muydu yalnızca? Aschenbach bu sonuncu olasılığı kabule meylediyordu. Güzellik yaratan adaletsizliği onaylamaktan, aristokratça ayrıcalıklara yakınlık ve takdir göstermekten yana, sanatçı yaradılışlı hemen herkeste doğuştan hoyrat ve zalimce bir eğilim bulunur.

Bir grason dolaşıyor ve İngilizce olarak, yemeğin hazır olduğunu bildiriyordu. Topluluk gitgide dağılıyor, müşteriler cam kapıdan yemek salonuna giriyorlardı. Holden, asansörlerden gelen gecikmişler, kapının önünden geçiyorlardı. İçerde servise başlanmıştı; ama genç Polonyalılar, kamış masalarının başında hâlâ kımıldamıyorlar, derin koltuğuna rahatça kurulmuş, karşısındaki güzel manzaraya dalmış Aschenbach da on-

larla birlikte bekliyordu.

Kısa boylu, iriyarı, kırmızı yüzlü bir demidame* olan mürebbiye, sonunda kalk işareti verdi. Kaşlarını kaldırarak iskemlesini geri çekti ve salona giren, açık griler giyinmiş, incilerle pek de zengin süslenmiş, uzun boylu bir kadına doğru bir reverans yaptı. Kadının tavırları soğuk ve ölçülüydü; hafif pudralı saçlarının düzeni, elbisesinin biçimi, dindarlığın bir kibarlık unsuru sayıldığı çevrelerdeki zevki belirleyen bir sadelik taşıyordu. Haline bakan, onu yüksek rütbeli bir Alman memurunun karısı sanabilirdi. Görünüşüne aşırı bir lüks havası, sadece küpelerinden geliyordu: Paha biçilemez değerde, uzun üç diziden oluşan ve kiraz iriliğinde, parıltıları pek de tatlı, inci küpelerdi bunlar.

Çocuklar hemen ayağa kalkmışlardı. Öpmek için annelerinin eline eğildiler: anneleri bakımlı, ama sivri burunlu ve biraz yorgun yüzünde tutuk bir gülümsemeyle onların başları üstünden bakarak mürebbiyeye, Fransızca bir şeyler söyledi. Sonra cam kapıya doğru yürüdü. Çocuklar onu izlediler: Yaş sırasına göre kızlar, peşlerinden mürebbiye, en arkada erkek çocuk. Hangi sebeptense erkek çocuk, eşiği geçmeden önce dönüp arkasına baktı; salonda başka kimse kalmamış olduğu için o bambaşka, akşam loşluğu renginde gözleri; dizlerinde gazetesi, giden grubun ardından dalgın dalgın bakan Aschenbach'ın gözleriyle karşılaştı.

Aschenbach'ın gördükleri, hiçbir yanıyla dikkati çekecek bir şey değildi kuşkusuz. Anneleri gelmeden yemeğe gitmemiş, onu beklemişler, saygıyla selamlamışlar, salona girerken de her zamanki kurallara uymuşlardı. Ama bütün bunlar öyle kesin, öylesine disiplin, görev, vakar dolu bir tonda yapılmıştı ki Aschenbach,

* Hanımefendi kırması.

ruhunda garip bir heyecan duydu. Birkaç saniye daha durdu, sonra o da yemek salonuna gitti; küçük masasını gösterdiler; çabuk geçen bir üzüntü duygusu içinde, bu masanın, Polonyalı ailenin masasından çok uzakta olduğunu gördü.

Yorgun, ama zihni uyanık, uzun süren yemek boyunca soyut, hatta metafizik konularla oyalandı; insan güzelliğinin oluşması için evrensel düzeni bireysele bağlaması gerekli esrarlı sentezi düşündü; oradan şeklin ve sanatın genel sorunlarına geçti; sonunda, düşünce ve buluşlarının, yaşarken bize pek yerinde gelen, fakat uyandıktan sonra tamamen yavan ve işe yaramaz oldukları anlaşılan rüya eşinlerine benzediğini gördü. Yemekten sonra akşam kokuları yayan parkta sigara içerek, oturarak, dolaşarak vakit geçirdi; erken yattı ve geceyi sürekli olarak derin, fakat çeşitli rüyalarla dolu bir uykuda geçirdi.

Ertesi gün hava düzelmedi, rüzgâr karadan esiyordu. Solgun bulutlarla kaplı göğün altında deniz, adeta büzülmüş gibi tatsızca yaklaşmış ufkuyla körelmiş bir sessizlik içinde yatıyor; kıyıdan uzaklara çekilmiş olduğu için, sıra sıra uzun kumsalları açıkta bırakıyordu. Aschenbach, penceresini açınca denizkulağımn pis kokusunu teneffüs ettiğini sandı.

Üzerine bir neşesizlik çökmüştü. Hemen o anda, geldiği gibi çekip gitmeyi düşündü. Bir vakit, senelerce önce yine burada bulutsuz geçen bahar haftalarından sonra, bu havanın sillesini yemiş, morali öylesine bozulmuştu ki, bir kaçak gibi Venedik'ten uzaklaşmak zorunda kalmıştı. İşte yine o zamanki sıtmalı isteksizlik, şakaklarında o basınç; gözkapaklarında o ağırlık başlamıyor muydu? Yerini bir kere daha değiştirmek bir külfet olurdu; fakat rüzgâr yönünü değiştirmezse burada kalamazdı, imkânsız! Güvenlik önlemi olarak eşyası-

nın bir kısmını bavulda bıraktı. Holle yemek salonu arasında büfe olarak kullanılan odaya, saat dokuzda kahvaltıya gitti.

Odada, büyük otellerin övündükleri bir mabet sessizliği hüküm sürüyordu. Servis yapan garsonlar hiç ses çıkarmadan dolaşıyorlardı. Çay takımına ait bir tıkırtıdan, yarı fısıltılı bir sözden başka bir şey duyulmuyordu. Aschenbach kapının yanına düşen köşelerden birinde, kendininkinden iki masa ötede Polonyalı kızlarla mürebbiyelerini gördü. Donuk sarı saçları yeni taranmış, gözleri kızarık; ufak, beyaz, devrik yakalı ve manşetli, katı, mavi keten elbiseleriyle dimdik oturuyor, birbirlerine reçel dolu bir kavanoz uzatıyorlardı. Kahvaltılarını hemen hemen bitirmek üzereydiler, erkek kardeşleri yoktu aralarında.

Aschenbach gülümsedi. «Seni rahat düşkünü seni!» diye düşündü. «İstediğin kadar uyumakla sana bunlardan daha fazla ayrıcalık tanınmış herhalde!» Ve birdenbire keyiflenerek, içinden: «Sık sık değişen süslerin, sıcak banyoların, dinlenmelerinle sen...» dizesini okudu. Yavaş yavaş kahvaltı etti; sırmalı kasketi elinde, salona giren kapıcının uzattığı, Münih'ten buraya havale edilmiş birkaç mektup ve gazeteyi aldı; bir sigara tüttürerek mektuplardan bir ikisini açtı. Bunlar öte masada beklenen uykucunun geldiğini görmesine yaradı.

Çocuk cam kapıdan girerek o sessizlik içinde salonu çaprazlamasına geçti, kardeşlerinin olduğu masaya geldi. Gerek gövdenin üst kısmının duruşu, gerekse dizlerin hareketi, beyaz iskarpinli ayaklarını eşsiz bir tatlılıkla yere basışı bakımından yürüyüşü, çok hafif, aynı zamanda narin, mağrur olmuş; yarı yolda başını iki kere salona çevirerek gözlerini kaldırıp indirme şeklinde beliren çocuk utangaçlığı içinde, hareketleri daha

da güzelleşmişti. Gülümseyerek, yumuşak ve buğulu konuşmasıyla alçak sesle bir şey söyleyip yerine oturdu; bu kez yüzü tam profil dönük olduğu için, onu seyreden Aschenbach yeniden hayretler içinde kaldı, hatta bu âdemoğlunun cidden tanrısal güzelliği karşısında ürktü adeta. Çocuk, bugün göğsü kırmızı ipek fiyangolu, boynu beyaz sade dik bir yakayla kapalı, mavi beyaz çizgili bürümcük bir bluz giymişti. Elbisenin tipine hiç gitmeyen yakanın üstünde başı; yüzünde Paros mermerlerinin sarımtırak parlaklığı, kaşları ince ve ciddi; şakağı, kulağı dik açı halinde fışkırmış zülüflerle koyu ve yumuşak örtülü bir Eros başı gibi, bütün körpeliğiyle eşsiz bir çekicilik içinde duruyordu.

Aşchenbach; sanatçıların çok kere bir şaheser karşısında hayranlık ve coşkunluklarını gizlemelerine yarayan, uzmanlara özgü o soğukkanlı onaylamayla: «âlâ, âlâ!» diye düşündü. «Doğru; beni ne deniz, ne de plaj beklemeseydi, sen burada oldukça ben de burada kalırdım doğrusu!» Nitekim kalkıp, otel adamlarının hizmete hazır ilgilenişleri arasında salondan geçerek büyük taraçadan aşağı indi; döşenmiş tahtaların üzerinden plajın, otel müşterilerine ayrılmış kısmına gitti. Orada plaj işlerine bakan keten pantolonlu, denizci ceketli, hasır şapkalı ve yalınayak ihtiyara, kiralamış olduğu kabineyi sorup öğrendi; kumlu, tahta döşeli düzlüğe masa, koltuk çıkarttırdı; ta deniz kenarına, balmumu sarısı kumların içine çektiği şezlonga kuruldu.

Plaj, denizin kenarında algıların tadını çıkaran bu kaygısız kültür manzarası; onu her zamankinden çok oyalıyor, eğlendiriyordu. Boz renk ve dümdüz deniz; bata çıka yürüyen çocuklar, yüzenler ve kollarını başlarının altına kavuşturmuş, kumların üzerine uzanmış çeşitli insanlarla çoktan dolmuştu bile. Bazıları kırmızı, mavi boyalı, karinasız sandallarda kürek çekiyor, ala-

bora oldukları zaman gülüşüyorlardı. Platformlarında ufak verandalarda gibi oturulan tente kabinelerin uzayıp giden dizisi önünde oyunlu hareketler, tembelce uzanmış istirahat, ziyaret ve sohbetler, pervasız bir keyifle plajdaki serbestliğin tadını çıkaran çıplaklığın yanı sıra, özenilmiş sabah şıklığı göze çarpıyordu. Ön tarafta nemli ve katı kumların üstünde tek tük, beyaz bornozlu, koyu renklerde bol gömlekli insanlar geziniyorlardı. Sağda çocukların yaptığı kat kat bir kum şatosunun çevresine, çeşitli milletlerin ufak bayrakları çepeçevre sokulmuştu. Midye, çörek ve meyve satıcıları çömelmiş, mallarını yere sermişlerdi. Solda, diğerlerine ve denize yan veren, plajın sınırını oluşturan kabinelerden birinin önüne bir Rus ailesi yayılmıştı: Sakallı, kazma dişli erkekler, pörsük ve uyuşuk kadınlar, bir şövale önüne oturmuş, güçsüz ünlemleriyle denizi resmetmeye çalışan Baltıklı bir matmazel, iyi kalpli ve çirkin iki çocuk; başı örtülü, sevecen, emir kulu bir cariye tavırlı yaşlı bir hizmetçi kadın. Hayatın tadını çıkararak orada yaşıyorlar; hoplayıp sıçrayan, söz dinlemez çocuklarına durmadan sesleniyor, az buçuk İtalyancalarıyla, şeker aldıkları alaycı ihtiyarla uzun uzun şakalaşıyor, şap şup birbirlerinin yanaklarını öpüyor, oluşturdukları topluluğu seyreden var mı, yok mu aldırış etmiyorlardı.

«Şu halde kalıyorum,» diye düşündü Aschenbach. «Buradan iyi neresini bulurum?» Ellerini dizleri üstünde bağlayarak, gözlerini denizin ötelerinde gezdirdi; bakışları uzaklara kayıyor, bulanıklaşıyor, enginin tek düze sislerinde kırılıyordu. Derin nedenlerden dolayı denizi seviyordu: Bu sevgi çok çalışmış, dünyanın soluk aldırmayan çeşitliliği karşısında basitin, genişin koynuna sığınmayı özlemiş sanatçının sessizlik gereksinmesinden doğuyor; parçalanmamışa, ölçüsüze, ebediye, hiç-

liğe karşı duyduğu o yasak, görevlerine tamamen aykırı, işte asıl bunun için ayartıcı eğilimden ileri geliyordu. Kusursuz uğruna didinen, mükemmelde dinlenmeye can atar; hiçlikse mükemmelin bir şekli değil midir? Aschenbach böyle derin hayallere daldığı sırada, kıyının ufuk çizgisi, bir insan siluetiyle birdenbire kesildi; bakışlarını sınırsızdan çekip de toplayınca bunun, sol yandan gelen, kumların içinde yürüyerek önünden geçen güzel Polonyalı olduğunu anladı. Çocuk, pantolonu dizlerine kadar sıvalı, ince uzun bacakları açıkta, suda yürümeye hazırlanmış, yalınayak, yavaş, fakat ayakkabısız gezmeye tamamen alışıkmış gibi gayet hafif ve mağrur, yürüyordu. Başını çevirip yana düşen kabinelerden yana baktı. Ama tam bir uygunluk içinde kendi âlemlerine dalmış Rus ailesini görür görmez yüzü, öfkeli bir nefret bulutuyla kapandı. Alnı karardı, ağzı yukarı kalktı, dudaklarında yana doğru, yanağını bölen gazaplı bir bükülüş oldu; kaşları öyle sert çatıldı ki basıncın altında gözleri adeta içeri çökmüş, bu hiddetli ve kararmış gözlerinden bir kin ifadesi taşmıştı. Yere baktı, tekrar gözdağı veren bir bakışla başını geriye çevirdi, sonra onları adamdan saymayan bir omuz hareketi yaparak düşmanlarına sırtını döndü.

Bir çeşit nezaket veya ürkme; saygı, utanç gibi bir hal; Aschenbach'ı hiçbir şey görmemişçesine başını çevirmeye zorladı. Bir ihtiras sahnesine tesadüfen tanık olan ciddi bir adam, gördüklerini sırf kendisi için kullanmayı bile ayıp sayar. Fakat Aschenbach hem neşelenmiş, hem de sarsılmıştı; bahtiyardı yani. Kendi halinde hayat sahnesine karşı bu çocukça bağnazlık; boş tanrısallığı insani ilişkilerle doldurmuş, sadece gözlere ziyafet bir kıymetli doğa eserini daha derin bir dikkate layık kılmış ve zaten güzelliğin yüceltmiş olduğu bu delikanlıya yaşıyla denk olmayan bir paye vermişti.

Henüz ondan yana bakmaksızın Aschenbach, kumdan şatoyla meşgul oyun arkadaşlarına daha uzaktan selam yollayarak geldiğini bildirmek isteyen çocuğun berrak ve biraz zayıf sesini dinledi. Ona ismini veya isminin okşamalı şeklini birkaç kere seslenerek karşılık verdiler; Aschenbach bir çeşit merakla kulak kesildiği halde «Adgio» veya daha çok sondaki u'nun uzatılmasıyla «Adgiu» şeklinde iki ahenkli heceden başka, doğru dürüst bir kelime işitemedi. Ahenkten çok hoşlanmıştı, ismin kulağa hoş gelişini sahibine uygun buldu, içinden tekrarladı, sonra memnun, mektuplarına, kâğıtlarına döndü.

Gezilerde kullandığı ufak, komple yazı dosyası dizlerinin üzerinde, dolmakalemi elinde, gelen mektuplardan bazısını cevaplandırmaya başladı. Ama daha çeyrek saat olmuştu ki, karşılaştığı durumların tadını çıkarmaya bu en değerlisinden zihnen uzaklaşmayı, ilgi duymaksızın yaptığı bir iş yüzünden onu ihmal etmeyi günah saydı. Kağıtlarını, kalemini bir yana bırakarak yine denize döndü; çok geçmeden kum yapılarıyla uğraşan çocukların sesleriyle çekilerek, şezlongun arkalığına rahatça dayamış olduğu başını, şu Adgio' nun nerde olup ne yaptığını anlamak üzere, sağa çevirdi.

Göğsündeki kırmızı fiyonga sağ olsun, çocuğu ilk bakışta buldu. Ötekilerle birlikte kum şatonun ıslak hendeği üzerine eski bir tahta parçasını köprü olarak yerleştirmeye çalışıyor; seslenerek, başıyla işaretler ederek, bu iş için direktifler veriyordu. Kız, erkek, çoğu yaşıt, bir ikisi daha küçük, on kadar arkadaşı vardı yanında. Lehçe, Fransızca ve Balkan dilleri karışık bir lisanla konuşuyorlardı. Fakat en çok duyulan kelime çocuğun ismi oluyor; özlendiği, hepsinin gözbebeği olduğu, kendisine hayranlık duyulduğu açıkça görülüyor-

du. Hele «Jaschu» diye, veya buna yakın bir isimle çağırdıkları, o da Polonyalı, siyah saçları briyantinli, keten elbisesi kuşaklı, gürbüz bir oğlan; onun en yakın bendesi ve dostu görünüyordu. Kum şato işi bu seferlik tamamlanınca her ikisi kol kola, plaj boyunca yürüdüler; «Jaschu» diye çağrılanı, güzel arkadaşını öptü.

Aschenbach'ın içinden, parmağıyla onu tehdit etmek geçti. «Sana da tavsiyem şudur, Kritobulos!» diye düşündü gülümseyerek: «Bir yıllığına gezilere çık! İyileşmen için en az bu kadar zamana ihtiyacın var çünkü.» Sonra bir satıcıdan aldığı iri, olgun çileklerle kahvaltı etti. Güneş gökteki buğu tabakasını delememekle beraber hava enikonu ısınmıştı. Zihin uyuşuklukla sarılıyor, fakat duyu organları denizdeki sessizliğin görkemli ve uğultulu zevkini tadıyorlardı. Hangi ismin «Adgio»ya yakın bir söylenişi olduğunu araştırmak, bulmak; bu ciddi adama, kendine layık, tam anlamıyla zihnini dolduracak bir vazife, bir meşguliyet gibi geliyordu. Polonya diline ait bazı hatırlayışların yardımıyla bu ismin aslında «Tadeusz»un kısaltılmışı olan «Tadzio» yerini tuttuğunu, hitap biçimine girince «Tadziu» şeklinde söylendiğini saptadı.

Tadzio denizde yıkanıyordu. Onu gözden kaybetmiş olan Aschenbach, denizin ötelerinde başını ve yüzerken kürek gibi kullandığı kolunu gördü: deniz enginlere kadar dümdüz uzanıyordu anlaşılan. Ama şimdiden onun için telaşa düşenler oluyor, şimdiden kabinelerden kendisine bağıran kadınların sesleri duyuluyor, plaja hemen hemen bir parola gibi hâkim, yumuşak sessiz harfleriyle ve sonunda uzatılan u seslisiyle hem tatlı, hem de vahşi bir eda taşıyan bu isim tekrarlanıyordu; «Tadziu! Tadziu!» Çocuk geri döndü, karşı koyan suları ayaklarıyla çırpıp köpürterek, geriye atılmış başıyla koşa koşa dalgaları geçti; bu canlı varlığın, buluğ çağının

edası ve burukluğu içinde, gökle denizin derinlerinden doğru gelen narin bir tanrı kadar güzel, sular sızan perçemleriyle dalgalardan çıkışını, sıyrılışını seyretmek; insana mitolojik düşünceler ilham ediyordu. Dünyanın kuruluş dönemlerine, biçimin kendini açığa vurmasına ve tanrıların doğuşlarına ait şiirleri andırıyordu bu manzara. Aschenbach, gözleri kapalı, gönlünde başlayan bu şarkıyı dinliyor; tekrar buradan memnun olduğunu, ayrılmak istemediğini düşünüyordu.

Az sonra Tadzio, sağ koltuğu altından geçen beyaz bir havluya sarılı, başı çıplak koluna dayalı, kumlara uzanmış, banyo yorgunluğunu çıkarıyor; Aschenbach, ona bakmaksızın kitabından birkaç sayfa okurken bile onun orada yattığını, hayranlığa değeni görüyor, başını sağa doğru hafif hafif çevirdiğini hemen hiç unutmuyordu. Burada, o istirahat edene göz kulak olmak için oturuyordu sanki. Hem kendi işleriyle meşgul oluyor, hem de az ilerisinde, orada, sağda oturan soylu insan modeline karşı devamlı bir kollayış içinde bulunuyordu. Gönlü bir baba muhabbeti; güzelliği, kendini feda ederek zekâda yaratanın, bizzat güzel olana karşı hissettiği o duyarlı yakınlıkla doluyor, heyecanlanıyordu.

Öğleden sonra plajdan ayrıldı, otele dönerek asansörle önüne kadar çıktığı odasına girdi. Odada uzun zaman ayna karşısında kalarak, ağarmış saçlarını; yorgun, uzamış yüzünü seyretti. O anda şöhretini düşündü; sokakta birçoklarının kendisini tanıdıklarını, hedefini şaşmaz ve çekiciliğiyle ünlü kalemi dolayısıyla saygıyla seyrettiklerini düşündü; dehasının görünürdeki bütün başarılarını hatırlıyabildiği kadar gözünün önüne getirdi; hatta aldığı asalet unvanını hatırladı. Sonra öğle yemeğine aşağıya, salona inerek masacığında yemeğini yedi. Sofradan kalktıktan sonra asansöre binince, kendisi gibi yemekten gelen çocukların, arkasın-

dan, bu seyyar odaya daldıklarını gördü; asansöre Tadzio da girdi. Aschenbach'a çok yakın, ilk kez bu kadar yakın duruyor ve Aschenbach, onu küçülten bir uzaklıktan değil de, insanlığının ayrıntılarıyla iyiden iyi görüp tanıyabiliyordu. Birisi çocuğa bir şeyler sordu; tarifsiz sevimli bir gülümsemeyle cevap verirken Tadzio, gözleri yere eğik geri geri giderek birinci katta asansörden çıkıyordu. Güzellik utandırır, diye düşündü Aschenbach ve bunun üzerinde ısrarla durdu. Tadzio'nun dişlerinin pek öyle düzgün olmadığını görmüştü: Sağlığın verdiği parlaklıktan yoksun ve çokluk kansızlarda görüldüğü gibi o kendine özgü, sırçamsı saydamlıkta renksiz ve çentikliydi dişleri. «Pek narin, hastalıklı gibi!» diye düşündü Aschenbach. «Herhalde az ömürlü olacak!» Bu düşüncenin ruhuna verdiği ferahlama veya hafiflik duygusunun sebebini araştırmaktan vazgeçti.

Odasında iki saat kaldı; ikindiye doğru bir vaporettoya binip pis pis kokan denizkulağından geçerek Venedik'e gitti. San Marco'da vapurdan indi, meydanlıkta çayını içti, sonra Venedik için hazırladığı günlük program gereğince caddelerde bir gezintiye çıktı. Ruh halini, kararlarını baştan başa değiştiren de bu gezinti oldu.

Sokaklarda pis ve boğucu bir sıcaklık hüküm sürüyor; havanın ağırlığı yüzünden evlerden, dükkânlardan, aşçılardan taşan kokular, yağ buharları, esans bulutları ve daha birçokları, boşlukta dağılmaksızın tep top duruyorlardı. Sigara dumanları oldukları yerde kalıyor, ancak yavaş yavaş siliniyordu. Dar sokaklarda itişip kakışmalar, gezmeye çıkmışı, eğlendireceği yerde sıkıyordu. Yolu uzadıkça üzerine çöken, deniz havasının siroko ile birlikte yarattığı o hem gerginlik, hem yorgunluk dolu iğrenç durum, daha da azaplı oluyordu.

Vücudundan sıkıntılı bir ter boşanıyordu. Gözleri kararıyor, göğsü daralıyor, ateşler içinde yanıyor, kan beyninde zonkluyordu. Kalabalık çarşı sokaklarından kaçarak köprüler geçip fakir fukara koridorlarına vardı. Orada da dilencilerin hücumuna uğradı, kanalların pis kokuları nefesini kesti. Venedik'in içerlerinde rastlanan ve insanda sihirlere uğramış, unutulmuş etkisi bırakan meydanlardan birinde, sakin bir köşede, bir çeşmenin başına çökerek alnındaki terleri kuruladı: «Venedik'ten gitmek lazım!» diye düşündü.

İşte ikinci kez, bu kere kesin olarak bu kentin, bu hava oldukça, sıhhatine zararı dokunacağı anlaşılmıştı. İnatçı bir direnme saçma görünüyordu, rüzgârın yön değiştireceği ümidiyse çok şüpheli! Derhal karar vermek lazım. Daha şimdiden evine, barkına dönmek imkânsız. Ne yazlık, ne de kışlık evi kendisini kabule hazır değil. Fakat deniz ve plaj yalnız burada mıydı? Başka yerlerde denizkulağından, onun sıtmalı buharlarından uzak denizler, plajlar var şüphesiz! Tirieste yakınlarında övüldüğünü duyduğu ufak bir plaj geldi aklına. Niçin oraya gitmesindi sanki? Hem de vakit geçirmeden gitmeliydi ki yeniden yer değiştirmeye değsin! Kararı kesin, ayağa kalktı. En yakın gondol iskelesinde bir gondola bindi. Gondolcu onu bulanık kanal labirentlerinden, yanları aslan heykelleriyle süslü zarif, mermer balkon altlarından geçirerek; kaygan duvar diplerinden dolaştırarak; üzerlerindeki kocaman ticarethane levhalarının görüntüsü, çöpler yüzen sulara vurmuş, yas tutan eski konak cephelerinin önünden çekerek; San Marco'ya götürüyordu. Aschenbach oraya varana kadar sıkıldı bir hayli; çünkü tentene fabrikaları ve cam eşya yapım evleriyle anlaşmış olan gondolcu, Aschenbach'a ikide bir bu eşyaları göstermeye, satın aldırmaya uğraşıyor; Venedik içinde bu garip su yolculuğu

büyüsünü göstermeye başladıkça, düşmüş kraliçe kentin, soyarcasına ticaret anlayışı, insanın keyfini bozmak için elinden geleni yapıyordu.

Otele dönünce daha akşam yemeğini yemeden büroya uğrayıp ani nedenler yüzünden, yarın sabah erkenden gitmek zorunda olduğunu bildirdi. Üzüntülerini söylediler, hesabım çıkardılar. Yemek yedi ve ılık akşamı arkadaki taraçada, bir salıncak koltukta, gazete okuyarak geçirdi. Yatmadan önce eşyalarını yerleştirip harekete hazır bir hale soktu.

Girişeceği yeni yolculuğu düşünerek tedirgin olduğu için hayli rahatsız uyudu. Sabahleyin pencereyi açtığı vakit, eskisi gibi kapalıydı gökyüzü, ama hava serinlemişe benziyordu; içinde de bir pişmanlık başlamıştı. Büroya başvurusu pek acele ve hatalı olmamış, hasta ve düşüncesiz bir ruh halinden doğmamış mıydı? Bu haberi biraz geciktirseydi, hemen ümitsizliğe düşeceğine havanın düzelmesi, kendisinin Venedik iklimine alışması için bir iki gün daha bir tecrübe fırsatı bıraksaydı şimdi önünde telaş ve zahmetler yerine plajda, tıpkı dünkü gibi bir sabah bulunacaktı. İş işten geçmişti. Dün istediğini şimdi de istemeye devam etmek gerekiyordu. Giyindi, saat sekizde asansöre binip zemin kata kahvaltıya indi.

Büfeden içeri girdiği vakit otel müşterilerinin henüz gelmemiş olduklarını gördü. Oturmuş, ısmarladıklarını beklerken tek tük gelenler oldu. Çay fincanı dudaklarında, çayını içerken Polonyalı kızların, mürebbiyeleriyle birlikte içeri girdiklerini gördü: Sabah zindeliği içinde, ciddi, gözlerinde hafif bir kızartı, köşede pencere yanındaki masalarına yürüdüler. Az sonra elinde şapkasıyla kapıcı, Aschenbach'ın yanına yaklaştı ve hareket vaktinin geldiğini hatırlattı. Onu ve başka turistleri Excelsior Oteli'ne götürecek otomobilin hazır ol-

duğunu, Excelsior Oteli'nden de beylerin bir motorla şirketin özel kanalından geçip istasyona gideceklerini, vakit kalmadığını söyledi. Aschenbach daha çok vakit olduğu fikrindeydi oysa. Trenin kalkmasına bir saatten fazla zaman kalıyordu. Otellerin, gidecekleri erkenden kapı dışarı etmek âdetine içerledi ve kapıcıya, rahatsız edilmeden kahvaltı etmek istediğini söyledi. Kapıcı duraklayarak çekildi, beş dakika sonra tekrar çıkageldi. Otomobilin daha fazla bekleyemeyeceğini söylüyordu. Aschenbach, öfkeli: «Madem öyle, alsın bavulumu da gitsin» cevabını verdi. «Ben saati gelince vapurla giderim. Lütfen benim gitmemi bana bırakınız!» Otelin adamı, bir reverans yaparak çekildi. Aschenbach can sıkıcı ihtarları başmdan savdığına memnun, hiç acele etmeden kahvaltısını tamamladı, hatta garsondan bir de gazete istedi. Nihayet ayağa kalktığında pek az vakti kalmıştı. Tesadüf, tam o anda Tadzio, cam kapıdan içeri girdi.

Ailesinin masasına giderken; yerinden ayrılmış, yürümekte olan Aschenbach ile karşılaştı; bu kır saçlı, yüksek alınlı beyin önünde gözlerini edepli terbiyeli yere eğdi; fakat bir an sonra, o sevimli tavrıyla bakışları yine yumuşak ve dolgun, kaldırıp ona baktı ve yanından geçip gitti. «Elveda Tadzio!» diye düşündü Aschenbach. «Seni görmem kısa sürdü.» Alışkanlığına aykırı, düşüncesini dudaklarıyla ifade ederek, hafif sesle ekledi: «Tanrıya emanet ol!» Sonra hareket faslına geçti, bahşiş dağıttı; kısa boylu, alçak sesli, Fransız biçimi bir frak giymiş metrdotel tarafından uğurlandı, geldiği gibi yaya, otelden ayrıldı; arkasında el çantasını taşıyan bir uşak, beyaz beyaz çiçekler açmış bulvar boyunca yürüyüp adayı geçerek, vapur iskelesine gitti, vapura bindi. Bundan sonrası pişmanlığın kat kat derinliklerinden geçen tasalı, üzüntülü bir yolculuk oldu.

Denizkulağından geçip San Marco önünden süzülerek büyük kanalda devam eden, aşina bir yolculuktu bu Burundaki değirmi kanepeye oturmuş, kolunu küpeşteye dayamış, elini güneşe karşı gözlerine siper etmişti. Umumi bahçeler geride kaldı, şahane güzelliğiyle Piazzetta bir kere daha, gözleri önünde açılıp geçildi, sıra dizi dizi saraylara gelmişti, kanal dönemeç yapınca karşılarına Rialto'nun görkemli mermer kemeri çıktı. Aschenbach baktı, kalbi parçalandı. Şehrin havasını, kaçmak zorunda kaldığı bu hafif kokuşmuş deniz ve bataklık kokusunu, şimdi ince bir üzüntüyle derin derin içine çekiyordu. Bütün bunlara kalbiyle ne kadar bağlı olduğunu nasıl da bilmemiş, düşünmemişti? Kararının doğru olup olmadığından yana, bu sabah duyduğu hafif bir esef, ufak bir şüphe; şimdi bir keder, gerçek bir acı, bir gönül azabı olmuş, o kadar acılaşmıştı ki birkaç kere gözlerini yaşartmış, Aschenbach'da bunu önceden tahmin etmenin imkânsız olduğu kanısını uyandırmıştı. Ona dayanılması çok zor, hatta zaman zaman imkânsız gelen düşünce; Venedik'i bir daha asla görmemesi gerektiği, bu gidişin ebedi bir ayrılış olduğu düşüncesiydi şüphesiz! Kent onu ikidir hasta ettiğine, ikidir palas pandıras ayrılmak zorunda bıraktığına göre, bundan böyle bu kente kendi harcı değil, şahsı için oturulması imkânsız, yasak, bir daha gelinmesi saçma bir yer gözüyle bakması gerekiyordu. Şimdi çekip gitmekle utanç ve gururun; vücudunun ikidir dayanamadığı bu sevgili kente, tekrar gelmekten kendisini alıkoyacağını hissediyordu. Ruhi eğilimiyle bedeni dayanıklılığı arasındaki bu uyuşmazlık, yaşlanan adama birden öyle ciddi ve önemli göründü; fizik yenilgi öyle onur kırıcı, ne pahasına olursa olsun öyle önlenecek cinsten geldi ki ortada çetin bir savaş yokken dün hangi akılsız teslimiyete uyup da bu yenilgiyi

kabul ve onaylamaya karar verdiğini anlayamıyordu.

Bu aralık vapur istasyona yaklaşıyordu, ıstırap ve çaresizlik şaşkınlık derecesini bulmuştur. Aschenbach azaplar içinde, gitmek kadar geri dönmenin de imkânsız olduğunu görüyor. Kararsızlık içinde istasyona girdi. Vakit gelmiştir, trene yetişmek istiyorsa bir an bile gecikmesi doğru değil. Hem istiyor, hem istemiyor, ama vakit yok, saat onu dürtüyordu; bilet almaya koştu ve salonun kargaşalığı içinde çevresine bakınıp otelin memurunu aradı. Adam göründü, büyük bavulun bagaja verildiğini söyledi. Nasıl olur? Evet efendim, Como'ya yollandı. Como'ya mı? Acele tartışmalar, hiddetli sorular, şaşkın cevaplar sonucu anlaşıldı ki bavul, Excelsior Oteli'nin eşya yollama bürosu tarafından, başkasının eşyaları arasına karıştırılarak yanlış yönde yola çıkarılmıştır.

Aschenbach, bu gibi durumlarda doğal karşılanacak biricik tavrı takmmakta güçlük çekti. Olağanüstü bir sevinç, karşı konulmaz bir neşe, adeta bir seğirme gibi, içten içe göğsünü sarsıyordu. Memur, bavulun gönderilmesini belki önleyebilirim ümidiyle telaşla fırladı gitti, ama tahmin edileceği gibi eli boş dönüp geldi. Bu durum karşısında Aschenbach, yola eşyasız çıkmak istemediğini, dönüp plaj otelinde bavulun gelmesini beklemeye karar verdiğini söyledi. Otel motorunun istasyon iskelesinde durup durmadığını sordu. Adam, motorun hemen kapı önünde olduğunu kesinlikle belirtti. İtalyanlara vergi bir düzgün konuşma kolaylığı içinde, gişedeki memuru ikna ederek kesilmiş bileti geri aldırdı; bavulun tez elden geri gelmesi için hemen telgraf çekileceğine, hiçbir şeyin esirgenip geciktirilmeyeceğine dair yeminler etti; ve böylece garip bir şey oldu; İstasyona gelişinden yirmi dakika sonra yolcu, kendisini tekrar Büyük Kanal'da, Lido'ya dönüyor buldu.

Akla hayale sığmaz, hem utandırıcı, hem komik, rüya gibi bir serüven! Daha demin derin bir keder içinde ebediyen veda edilen yerlere talihin garip cilvesi, bahtın rüzgârıyla aynı saatte tekrar gelmek! Burnu köpükler içinde, gondolların, vapurların arasından eğlendirici çeviklikler gösterip volta vurarak geçen ufak ve hamarat taşıt, hedefine doğru uçuyor; biricik yolcusu ise canı sıkkın, kadere rıza maskesi altında, evden kaçan bir çocuğun hem telaşlı, hem de neşeli heyecanını gizliyordu. Hâlâ, zaman zaman göğsü bu talihsizlik karşısında koyvermek istediği kahkahalarla sarsılıyor, içinden: «Böyle bir devlet kuşu en talihli adamın başına bile binde bir konar!» diyordu. «Durumu açıkladım, şaşkın çehreleri atlattım mı yine her şey yoluna girer. O zaman bir felaket önlenmiş, ağır bir hata düzeltilmiş olur; gerilerde bıraktığımı sandığım şeyler, yeniden önüme serilir, istediğim sürece yine benim olur...» Hızlı yolculuk mu yanıltıyordu kendisini, yoksa fazla olarak şimdi sahiden deniz rüzgârı mı esmeye başlamıştı?

Dalgalar, adadan Excelsior Oteli'ne kadar açılmış dar kanalın beton duvarlarına çarpıyorlardı. Otelin, orada bekleyen bir otobüsü, dönen müşteriyi köpüklü denizin kenarından, dosdoğru plaj oteline götürdü. Kısa boylu, bıyıklı metrdotel, kuyruklu frakıyla, Aschenbach'ı karşılamaya dış merdivenlerden aşağı indi.

Alçak sesiyle gayet nazik, olay karşısında üzüntülerini bildirdi; bunu gerek şahsı, gerek müessese için son derece tatsız bir durum olarak nitelendirdi; fakat Aschenbach'ın, bavulu burada beklemek kararına candan, gönülden katıldı. Gerçi eski odasının tutulmuş olduğunu, ama onun kadar iyi bir başka odanın hemen hazırlanacağını söyledi. Yukarı çıkarlarken İsviçreli asansörcü gülümseyerek: «Pas de chance, monsieur!» *

* «Talihiniz yok, bayım.»

dedi. Böylece kaçak Aschenbach, tekrar, yeri ve döşenişi bakımından eskisinin hemen aynı bir odaya yerleştirilmiş oldu.

Bu garip sabahın telaşlarıyla yorulmuş, sersemlemiş bir halde, el çantasındaki eşyaları odaya yerleştirdikten sonra açık pencerenin önündeki koltuğa gömüldü. Gökyüzü külrengini sürdürmekle beraber deniz, camgöbeği bir renge bürünmüş; hava sanki incelmiş, arınmış; kabine ve kayıklarıyla plaj daha renkli olmuştu. Aschenbach ellerini dizlerinin üstüne kavuşturmuş, tekrar burda olduğuna memnun, kendi arzularını nasıl olup da bilmediğinden, kararsızlığından hoşnutsuz, başını sallayarak dışarıya bakıyordu. Dinlenerek, gelişigüzel hayallere dalarak belki bir saat öylece oturdu. Öğleye doğru Tadzio'nun kırmızı fiyongalı, yollu keten elbisesiyle denizden geldiğini, plaj kapısmdan çıkarak tahta döşeli yoldan yürüyüp otele döndüğünü gördü. Aschenbach, onu ta yukardan, henüz öyle pek dikkatli bakmadan tanıdı. «Vay Tadzio, sen de mi geldin?» gibilerden bir şey düşünmek istediyse de tam o anda bu baştan savma selamın, kalbindeki gerçek karşısında yığılıp kaldığını, dilsizleştiğini hissetti. Kanındaki heyecanın, ruhundaki sevinç ve ıstırabın ne olduğunu duydu; ayrılığın, kendisine Tadzio yüzünden bu kadar ağır geldiğini anladı.

Yüksekteki yerinde gayet sessiz, gözlerden uzak oturuyor, kendi ruhunu seyrediyordu. Yüzünün çizgileri canlanmıştı; kaşları yukarı kalkmış, ağzı dikkat ve merak taşan bilgiç bir gülümsemeyle gerilmişti. Derken başını kaldırdı ve koltuğun arkalığından gevşekçe aşağı sarkmış kollarını, avuçları öne dönük, yavaş yavaş yukarı kaldırıp bir kavis çizdi; bu hareket kolların açılışını temsil ediyordu sanki. Rızayla karşılayan, boyun eğişle kabul eden bir jestti bu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yanakları alev alev tanrı, kızgın soluklu dört atın çektiği arabasını şimdi her gün gökyüzü boşluklarında çırılçıplak koşturuyor, sarı perçemleri keza alabildiğine esmeye başlamış doğu rüzgârında dalgalanıyordu. Uyuşuk uyuşuk kabaran denizin enginlerinde beyazımsı, ipek bir parıltı genişliyordu. Kumlar yanıyordu. Havanın gümüş titreşimli laciverdi altında plaj kabineleri önüne, kiremit renginde yelken bezi tenteler asılmıştı; öğleye kadarki saatler tentelerin keskin sınırlı gölgelerinde geçiyordu. Parkta iç açıcı kokular serpen bitkileriyle, gökte rakslarına başlayan yıldızlarıyla, karanlıklara gömülmüş denizden ruhlara doğru hafifçe yükselen mırıltılarıyla geceler de pek nefis oluyor, böyle bir gece hafifçe düzene sokulmuş bir avarelikle dolu, hoş rastlantıların sayısız ve yan yana imkânlarıyla süslü, güneşli yeni bir günün sevinçli müjdesini taşıyordu.

Uysal bir talihsizlikle olduğu yerde bağlanıp kalmış misafir, bavuluna tekrar kavuşmuş olmasına, yeniden yola çıkmak için yeterli bir neden gözüyle bakmadı. İki gün bazı yoksunluklara katlanmış, büyük sa-

londaki toplu yemeklere gezi kıyafetiyle inmek zorunda kalmıştı. Sonra kayıp bavul bulunup tekrar odasına getirilince içinde ne var, ne yok dışarı çıkarmış; şimdilik ne kadar süreceği bilinmez bir zaman boyunca kalmaya karar vermiş olarak ve plaj saatlerini ipek elbiseler içinde geçirmekten, akşam yemeklerinde masacığında şık suare kıyafetiyle görünmekten memnun, eşyasını gardıroba, gözlere yerleştirmişti.

Bu hayatın keyifli ahengi onu çoktan etkisi altına almış, bu yaşayışın yumuşak ve parlak rahatlığı onu pek çabuk kendine bağlamıştı. Güney kıyılarında bakımlı bir plaj hayatının çekiciliğini; hem esrarlı, hem olağanüstü kentin aşina, kabule hazır yakınlığıyla kaynaştıran cidden mükemmel bir yer! Aschenbach, zevk ve eğlenceyi sevmezdi. Nerde, ne zaman olursa olsun aylak olmaya, kendini istirahate koyvermeye, gününü gün etmeye gelince Aschenbach, — hele gençlik yıllarında — içinde bir huzursuzluk, bir nefret duyar; yüce didinmelerine, günlük hayatın kuruluğuyla kutsal ödevlerine itildiğini hissederdi. Fakat bir burası onu büyülemiş, iradesini gevşetmiş, onu bahtiyar etmişti. Bazen sabahları barınağının gölgeliği altında güney denizinin maviliğine bakıp hulyalara dalarak, bazen de ılık gecede kendisini, oyalanıp geçlere kaldığı San Marco'dan alıp yıldızlı, engin göğün altında, kaldığı yere, Lido'ya getiren gondolun yastıklarına dayanarak; renk renk ışıkları, serenatların yanık seslerini gerilerde bırakarak dağlardaki yazlık evini hatırlıyordu: Yazları iç mücadelelerine sahne olan orada bulutlar alçalarak bahçenin içinden geçerler, geceleri korkunç fırtınalar evin ışığını söndürür, ladin ağaçlarının tepelerinde yemlediği kargalar uçuşurlardı. Bunları hatırladıkça şimdi bulunduğu yeri bir cennet ülkesi gibi görüyordu. Burası dünyanın bittiği yerdi sanki; en kolay hayat insanlara bu-

rada bağışlanıyor; günler karsız, kışsız, fırtınasız, yağmursuz, hep Okyanus'un tatlı, serin soluğu altında keyifli bir tembellik içinde geçiyor; zahmetsiz, mücadelesiz, yalnız güneşe, güneş bayramlarına bağlı bulunuyordu.

Aschenbach, Tadzio'yu çok zaman, hemen daima görüyordu; sahanın sınırlı oluşu, herkesin aynı programa göre yaşayışları yüzünden güzel çocuk, bütün gün, kısa aralarla Aschenbach'ın yakınında oluyordu. Aschenbach her yerde ona rastlıyor; otelin alt salonlarında, kente gidip gelirken serin deniz yolculuklarında, San Marco Meydanı'nın görkemi içinde, rastlantı yardım ederse hatta ayrıca yollarda, sokaklarda Tadzio ile karşılaşıyordu. Fakat kendinden geçiş ve incelemelerini bu sevimli varlığa ayırmak bakımından en zengin imkânları ona özellikle ve hiç şaşmaz bir düzenle plajda sabah saatleri veriyordu. Onu mutluluk ve yaşama sevinciyle dolduran, burada kalışını değerlendiren, onu böyle tatlı tatlı oyalayarak bir güneşli günü öbürüne ekleyen, işte asıl talihin bu yaverliği, durumların her gün aynı düzenle kendini gösteren bu lütfu oluyordu.

Aschenbach, işlerinin başından aşkın olduğu zamanlardaki gibi erken kalkıyor, güneşin henüz yakıcılaşmadığı, denizin beyaz parıltılarla sabah rüyaları içinde uzandığı sırada plaja ilk gelenlerden biri oluyordu. Plaj kapısındaki bekçiyi dostça selamlar; yerini hazırlamış, kiremit rengi tenteyi germiş, kabinenin mobilyasını dışarıya, düzlüğe çıkarmış olan yalınayak, beyaz sakallı adama da ahbapça bir selam verdikten sonra yerine yerleşirdi. Önünde üç, dört saati olurdu: Saatler geçerken güneş yükselir, korkunç bir şiddet kazanır, denizin maviliği koyulaştıkça koyulaşır ve Tadzio'yu görmek ona bu saatlerde nasip olurdu.

Tadzio'nun kâh soldan, kıyı boyunca geldiğini, kâh

geriden kabinelerin arasından çıkıverdiğini görür, bazen de birdenbire yüreği hoplayarak kendisi farkında olmadan onu gelmiş, üzerine hiçbir zaman başka bir şey almadığı mavili beyazlı mayosuyla güneşte, kumda her zamanki işlerine koyulmuş bulurdu. Bu tatlı, boş, avare, kararsız hayat; oyunla, dinlenmeyle, dolaşma, sulara batıp çıkma, kum kazma, koşmaca oynama, yatma ve yüzmeyle geçiyor; kendisine göz kulak olan kadınların, kabineler önündeki düzlükten, incecik sesleriyle: «Tadziu! Tadziu!» diye seslenmeleri üzerine çocuk hararetli mimiklerle koşarak geliyor, başından geçenleri anlatıyor, bulup yakaladığı şeyleri gösteriyordu: İstiridye kabukları, hippocampus'lar, denizanaları, yampiri yengeçler! Aschenbach onun sözlerinden bir şey anlamıyor, belki pek alelade şeyler olan bu kelimelerden kulağında buğulu bir ahenk kalıyordu. Böylece yabancılık çocuğun sözlerini müzikleştiriyor, taşkın güneş çocuğa cömert ışıklarını saçıyor ve denizin o yüce görünümü, çocuğa bir fon, bir zemin oluyordu.

Seyirci Aschenbach, böyle güzel bir zemin önünde kendini bu kadar sere serpe sergileyen bu vücudun her çizgisini, her davranışını çoktan öğrenmişti; artık aşinası olduğu bu vücudun ayrı ayrı güzelliklerini her görüşte sevinçle karşılıyor, hayranlığının, duyduğu ince hazların sonunu getiremiyordu. Çocuğu, kabinenin önündeki kadınları ziyarete gelmiş bir misafire görünmesi için çağırırlar, belki üzerinde denizin ıslaklığı koşarak gelir, saçlarını geriye atar, elini uzatırken bir ayağını yere basıp ötekinin ucu üzerinde durur, vücudunda hoş bir bükülüş, bir dönüş, zarif bir gerilme, nezaketten doğan bir utanç, asaletten gelen bir beğendirme arzusu görülürdü. Havlu göğsüne sarılı uzanıp yattığı zamanlar ince işçilikle yontulmuş kolunu kuma dayar, çenesini avucuna alır, «Jaschu» diye çağrılan ço-

cuk ise yanına çömelerek onu okşardı; bu özel davranış görenin, kendisine bağlı olana, hizmet edene doğru, yukarıya bakarken dudaklarında ve gözlerinde beliren gülümsemeden daha sevimli bir manzara düşünülemezdi. Bazen de denizin kenarında, tek başına, arkadaşlarından ayrı, Aschenbach'ın hemen yakınında, elleri ensesine kenetli ayakta durur, parmaklarının ucuna basarak ağır ağır sağa sola sallanır, dalgın dalgın maviliklere bakar, ayak parmakları kıyıya vuran küçük dalgalarla yıkanırdı. Balrengi saçları kıvrım kıvrım şakaklarına ve ensesine sarkar, bel kemiğinin yukarı kısmındaki ayva tüyleri güneşte parlar; kaburgaların ince çizgileri, göğsün güzelliği, vücuda yapışmış dar mayodan belli olur, koltuk altları bir heykeldeki gibi kılsız, göze çarpar, diz çukurları parlar, bu çukurların morumsu damarları vücudunu saydam bir maddeden yapılmış gibi gösterirdi. Yaşının mükemmelliğini taşıyan bu dimdik vücutta ne kadar kuvvetli bir disiplin, ne kadar keskin bir fikir ifade edilmişti! Fakat karanlıkta çalışarak bu tanrısal heykeli aydınlığa çıkarmak kudretini göstermiş o sert ve halis irade; sanatçıya, Aschenbach'a yabancı ve uzak bir şey miydi sanki? Hayalinde tasarladığı manevi güzelliğin bir heykeli ve aynası olarak, insanların önüne koyduğu zarif şekli, bilinçli bir kendinden geçişle, dilin mermer kütlesinden koparırken onun ruhunda etkinlik gösteren de bu güç değil miydi?

Heykel ve ayna! Gözleriyle orada, maviliğin kenarındaki asil varlığı kucaklıyor, kabaran bir heyecan içinde bu bakışlarıyla bizzat güzelliği, Tanrının beyninden çıkmış biçim ve simgesi, bir insanda kendini açığa vurarak hafif ve mültefit, tapınılmak için önüne dikilmiş o yalnız düşüncede yaşar tek ve halis mükemmelliği kavradığına inanıyordu. Sarhoşluktu bu; yaşlanmaya yüz tutmuş sanatçı onu, düşünmeksizin,

hatta hırsla karşılıyordu. Zihni doğum sancılarıyla kıvranıyor, zekâsı kaynamaya başlıyor, belleği gençken öğrendiği, ama şimdiye kadar hiçbir zaman kendi ateşiyle tutuşturmadığı o pek eski fikirleri dışarıya atıyordu. Güneşin, dikkatimizi manevi şeylerden cismani olanlara çektiğini okumamış mıydı? Güneş; ruha kendi asıl halini tamamen unutturacak ve ruhu şaşkın bir hayranlıkla, ışıklarının değdiği en güzel cisme bağlayacak derecede, zihni ve belleği uyuşturup büyüler; hatta o zaman ruh ancak bir cisim yardımıyla daha yüksek fikirlere yükselebilir, dememişler miydi? Amor'un işi, hiç yeteneksiz çocuklara soyut şekillerin somut örneklerini gösteren matematikçilerin işine benziyor, aynı şekilde maneviyi gözle görülür hale getirmek için aşk tanrısı da bir gencin şekil ve rengini kullanıyor, genci belleğe alet olsun diye güzelliğin bütün parıltısıyla süsleyip ona, seyri halinde bizi ıstırap ve ümitlerle tutuşturacak bir görünüş veriyordu.

Tutuşan Aschenbach böyle düşünüyor, böyle hissedebilmek kudretini gösteriyordu. Deniz sarhoşluğuyla güneş yalazı, gözlerinin önünde çekici bir tablo yaratıyordu: Atina surlarına yakın o ihtiyar çınardı bu! Agnus castus çiçeklerinin kokusuyla dolmuş, duvarları nympha'lar ve Acheloos şerefine asılan adak tasvirleri ve müminlerin hediyeleriyle bezenmiş kutsal ve gölgeli yer! Geniş dallı ağacın dibindeki dere, yuvarlak çakıl taşlarının üzerinden gayet berrak akıyor, cırcırböcekleri ötüşüyorlardı. Yere uzanınca başı yüksekte bırakacak kadar hafif meyilli çimenliğin üstünde, gün ışığının sıcaklığından buraya sığınmış iki kişi yatıyordu: Biri yaşlıca, öteki genç; biri çirkin, öteki güzel; sevimlinin yanında bilge! Nükteli iltifatlar, gönül çelen latifeler arasında Sokrates, Phaidros'a özlem ve erdem üzerine ders veriyordu. Ona, gözü ebedi güzelliğin bir simgesine iliş-

tiğinde hassas insanın duyduğu sıcak irkilişten; suretini gördüğü zaman güzelliği tasavvur edemeyen, önünde gereken saygıyı gösteremeyen aptessizlerin, kötü kişilerin tutkularından; karşısına tanrı benzeri bir çehre, mükemmel bir vücut çıktığı vakit mert bir insanı saran kutsal korkudan bahsediyor; o insanın bu manzara karşısında nasıl heyecanlanacağını, kendinden geçeceğini, bakmaya bile pek cesaret edemeyeceğini, güzelliğin sahibine karşı bir hayranlık duyacağını, hatta aptal demelerinden korkmasa bir puta kurban keser gibi ona bir tapınmada bulunacağını anlatıyordu. Çünkü güzellik, sevgili Phaidros'cuğum, yalnız güzellik hem sevilmeye layıktır, hem de göze görünür; güzellik, bunu unutma; fikrin, duygularla kavrayıp duygularla katlanabileceğimiz tek şekli odur. Yoksa öteki tanrısal kavramlar da, akıl, erdem, hakikat; bize duygularımızla görünselerdi halimiz nice olurdu? Vaktiyle Zeus karşısında Semele gibi aşktan eriyip bitmez, yanıp kül olmaz mıydık? Şu halde güzellik, duyan bir insanı düşünceye götüren yoldur; sadece yol, sadece vasıta, Phaidros'cuğum... Daha sonar kurnaz gönül avcısı, incenin incesi bir fikir: sevenin sevilenden daha tanrısal olduğu, çünkü Tanrının sevilende değil, sevende bulunduğu fikrini söyledi. İçinden özlemin bütün muzipliği, en gizli hazzı taşan bu düşünce; dünyanın en sevdalı, en alaycı düşüncesiydi belki.

Tamamen duygu olabilen düşünce, tamamen düşünce olabilen duygu, yazar için bir mutluluktur. Münzevi Aschenbach'da o zamanlar böyle kana karışmış bir düşünce, böyle ince bir duygu bulunuyor, emrine amade duruyordu: Fikir, güzelliğin önünde tapınarak eğildiği vakit doğanın hazla titrediği düşüncesiydi bu! Birdenbire yazmak arzusunu duydu. Gerçi Eros avareliği sever derler, onun harcı ancak avareliktir. Fakat buhranın

bu noktasında buhran geçirenin heyecanı yaratışa yönelmişti. Vesile önemsizdi adeta. Önemli ve günün sorunu bir kültür ve zevk konusundaki düşüncelerini açıklayarak sesini duyurmasını isteyen bir öneri, bir soru, fikir âlemine yayılmış ve seyahattaki Aschenbach'a burada yetişmişti. Konuyu iyi biliyor, yaşamış bulunuyordu. Bu konuyu kendi kaleminin ışığında aydınlatmak arzusu, birdenbire dayanılmaz dereceye varmıştı. Tadzio'nun karşısında çalışmak, yazısını yazarken çocuğun endamını model edinmek, üslubunu tanrısal gözüyle baktığı bu vücudun çizgilerine uydurmak ve vaktiyle kartalın Troyalı çobanı göklere çıkarışı gibi çocuğun güzelliğini fikir semalarına çıkarmak istiyordu. Tentenin altında, basit masasının başında, tapındığıyla karşı karşıya, kulaklarında onun ahenkli sesi; berraklığı, asaleti ve titreşen duygu dolgunluğuyla az zamanda birçoklarının hayranlığını uyandıracak olan o bir buçuk sayfalık ufak kitabın seçkin nesrini, Tadzio'nun güzelliğini örnek tutarak şekillendirmekle geçen tehlikeli, tatlı saatlerdeki kadar, sözden hiçbir zaman zevk almamış, Eros'un sözün içinde yaşadığını bundan daha kesin anladığı olmamıştı. Dünyanın yalnız güzel eseri tanıyıp da onun kaynaklarını, meydana geliş şartlarını bilmeyişi iyidir şüphesiz; çünkü sanatçıya esin akıtan kaynakların neler olduğunu bilmek okuyucuları çokluk şaşkına çevirir, ürkütür, mükemmel olan eserin etkisini yok ederdi. Garip saatler! Sinir yıpratıcı garip çabalayış! Fikrin bir vücutla birleşmesinden garip doğumlar! Aschenbach kâğıtlarını toplayıp plajdan ayrılırken kendini yorgun, adeta bitkin hissediyor, bir sefahat sonrası gibi vicdanında bir sızlanış duyuyordu.

Ertesi sabah otelden çıkıyordu ki dış merdivenlerden doğru, denizin yolunu — bir başına — tutmuş Tadzio'nun plaj kapısına yaklaşmakta olduğunu gördü.

Kendisine bilmeden bunca esriklik ve heyecan verenle, fırsattan faydalanarak hafif, neşeli bir şekilde tanışmak; onunla konuşmak; cevaplarından, bakışlarından zevk duymak arzusu, bu basit düşünce, öyle tabii idi ki kendini adeta kabul ettiriyordu. Güzel çocuk eğlene, oyalana yürüyordu; yetişilebilirdi, Aschenbach adımlarını sıklaştırdı, kabinelerin arkasındaki tahta yolda çocuğa yetişti, içinden elini çocuğun başına, omuzlarına koymak geçti; dilinin ucuna ona herhangi bir söz, Fransızca samimi bir cümle söylemek geldi; o anda kalbinin, belki hızlı yürüdüğü için, küt küt attığını; ancak nefes nefese ve zorlanmış, titreyen bir sesle konuşabileceğini hissetti. Bir duraksama geçirdi, kendini toparlamaya çalıştı, birdenbire güzel çocuğun peşi sıra gidişin fazla uzamasından korktu; dikkatini çekmekten, çocuğun arkasına dönüp merakla bakmasından çekindi; tekrar davrandı; boşuna; caydı; başı eğik, çocuğun yanından geçti, gitti.

«İş işten geçti!» diye düşündü o anda. «İş işten geçti!» Ama sahiden öyle miydi? Kaçırdığı bu fırsat kendisini iyiliğe, ferahlığa, gönül hafifliğine götürebilirdi pekâlâ. Fakat galiba işin doğrusu, yaşlanan Aschenbach ayılışı arzulamıyor, sarhoşluktan geçmek istemiyordu. Sanatçının sırrını kim çözer? Sanatçıyı oluşturan azgınlıkla disiplin içgüdülerinin sımsıkı kaynaşmasını kim kavrar? Çünkü şifalı ayılmayı istememek, azgınlıktır. Aschenbach artık davranışlarının kendi kendine hesabını vermekten usanmıştı. Yaradılışı, yaşının ruh hali, onuru, olgunluğu ve geç erişilmiş sadeliği; davranışlarının nedenlerini çözümlemekten, tasavvurlarını gerçekleştirmekte vicdanı, yoksa ihmalkârlık ve güçsüzlüğü tarafından mı alıkonulduğunu saptamaktan onu alıkoyuyordu. Şaşkına dönmüştü; isterse plaj bekçisi olsun herhangi bir kimsenin, koştuğunu, bozum ol-

duğunu görmüş bulunması olasılığından korkuyor, gülünç olmaktan çok çekiniyordu. Bu tuhaf ve adeta dini irkilişle kendi kendine de alay etmiyor değildi. «Şaşkın!» diye düşünüyordu. «Döğüşte korkudan kanatlarını sarkıtıvermiş bir horoz gibi şaşkın! Güzellik karşısında cesaretimizi kırıp havalardaki başımızı yere eğdiren, Tanrıdır kuşkusuz...» Aschenbach oyalanıyor, hayallere dalıyor ve bir duygudan korkmayacak kadar gurur gösteriyordu.

Kendi kendine izin vermiş olduğu bu dinlenme döneminin geçişine artık aldırmıyor, yerine yurduna dönmeyi aklına bile getirmiyordu. Yazmış, bol para getirtmişti. Tek endişesi Polonyalı ailenin ayrılmaları olasılığında toplanıyordu; ama otelin berberinden söz arasında dolayısıyla öğrendiğine göre bu aile, otele kendisinden pek az önce gelmişti. Güneş yüzünü, ellerini karartıyor, denizin keskin ve tuzlu soluğu sinirlerini güçlendiriyor; uykunun, gıdanın veya doğanın kendisine verdiği her ferahlığı başka zaman alışkanlık halinde, bir esere kullanışı gibi şimdi de güneşten, dinlenme ve deniz havasından aldığı günlük güçleri, cömertçe ve verim gözetmeksizin esrikliklere, heyecanlara saçıyordu.

Uykuları hafif geçiyor, monotonluğuyla nefis günleri, mutlu huzursuzluklarla dolu kısa gecelerle bölünüyordu. Saat dokuzda Tadzio ortalardan yok olunca gün de kendisi için sona ermiş göründüğü için, gerçi geceleri erkenden odasına çekiliyor, ama sabahın yeni yeni ağardığı sıralarda hafif bir ürperişle uyanıyor, kalbi serüvenini anımsıyor, yatakta duramaz oluyor, kalkıyor, sabah serinliğine karşı üzerine hafif bir şey alarak, açık pencerenin önüne oturup güneşin doğmasını bekliyordu. Olağanüstü sahne, uykuyla nurlanmış ruhunu huşu ile dolduruyordu. Gök, kara ve deniz; henüz şafağın esrarlı saydamlığı içinde solgun yatıyor, henüz sönmekte bir

yıldız Belirsiz'de yüzüyordu. Bir rüzgâr; erişilmez beldelerden, Eos'un, kocasının koynundan çıktığına dair kanatlı bir haber geliyor; yaratılışın somutlaşmasına işaret, en uzak gök ve deniz tabakalarının o ilk ve tatlı kızarışı başlıyordu. Tanrıça, Kleitos'la Kephalos'u kaçıran ve Olympos tanrılarının kıskançlığına meydan okuyarak güzel Orion'la aşkın safasını süren o delikanlılar ayartıcısı yaklaşıyordu. İşte dünyanın kenarında güller saçılmaya başlıyor, tarifsiz şirin bir parlama, bir kızarma oluyor; yavru bulutlar ağarmış, saydamlaşmış; hizmet eden amoretler gibi pembemsi, mavimsi sislerde yüzüyorlar, denize erguvan kızılı vuruyor, deniz onu dalga dalga ilerlere sürüyor, altın mızraklar aşağılardan göğün üst katlarına şimşekler gibi çakıyor, kızartılar yangınlaşıyor; korlar, yalazlar, yangınlar tanrısal bir üstünlükle sessiz sessiz yukarılara sokuluyor, tanrı ağabeyin kutsal koşum atları yol yutan ayaklarıyla ufku aşıyorlardı. Uyanık münzevi, tanrının görkemli ışığında oturuyor, gözlerini yumuyor, gözkapaklarını bu ışık cümbüşünün öpüşlerine bırakıyordu. Hayatının disiplinli görevleri arasında ölmüşken şimdi garip bir şekilde değişmiş, tekrar dönüp gelen bir zamanki duygulara, kalbin o eski ve tatlı ezalarına Aschenbach, şaşkınlık ve hayret dolu gülümseyişlerle aşina çıkıyordu. Düşünüyor, düş kuruyor, dudaklarında yavaştan bir isim beliriyor; hep gülümseyerek, çehresi yukarı kalkık, elleri kucağında, koltuğunda tekrar uykuya dalıyordu.

Fakat böyle parlak ve şatafatlı başlayan gün, bütünüyle garip bir şekilde yüceliyor, efsanevi bir kılığa giriyordu. Birdenbire yüce esinler gibi bu kadar tatlı ve anlamlı, şakaklarını okşayan bu soluk; nereden geliyor, nereden çıkıyordu? Beyaz, saçak bulutlar, otlayan sürüleri gibi tanrıların, küme küme göğe yayılmışlardı. Rüzgâr şiddetleniyor, Poseidon'un atları şahlanarak

geliyor, perçemleri mavimsi tanrının boğaları böğürerek, süserek ileri fırlıyor, plajın ta uzaklarındaki yıkıntı kayalar arasında dalgalar sıçrayan keçiler gibi zıplıyorlardı. Pan'ın taşkın diriliğiyle dolu ve değişerek kutsallaşmış bir âlem büyülenmişi sarıyor, Aschenbach'ın kalbi ince efsanelerin hayalini yaşıyordu. Çok defa, güneş Venedik'in ardında batarken Aschenbach, Tadzio'yu seyretmek için parkta bir kanepeye oturuyor; beyazlar giyinmiş, belinde renkli bir kemer, taş kırığı döşeli meydanlıkta top oynayan, eğlenen Tadzio'yu seyrediyor; ona baktıkça iki tanrı tarafından sevildiği için ölmeye mahkûm Hyakinthos'u gördüğünü sanıyordu. Hatta hep güzel çocukla oynayabilmek için falı, yayı ve kitarayı unutan rakibi Apollon'a karşı Zephyros'un duyduğu ıstıraplı çekememezliği o da hissediyor; zalim bir kıskançlıkla yolu değişen diskin o güzel başa isabet ettiğini görüyor; Aschenbach da onun gibi sararark kırılmış vücudu kolyasının damgasını taşıyordu...

larına alıyor ve akan tatlı kandan açan çiçek, sonsuz

Birbirleriyle sadece göz aşinası olan; her gün hatta her saat karşılaştıkları, birbirlerini inceledikleri halde, âdetlerin hükmüne yahut kendi kuruntularına tabi olarak ne selam, ne konuşma, görünüşte kayıtsız bir yabancılığı devam ettirmek zorunda kalan insanlar arasındaki ilişkiden daha garip, daha nazik bir şey olur mu? Aralarında bir huzursuzluk, hastalık derecesinde bir merak; tanışmak ve fikir alışverişi ihtiyacının tatmin edilmemiş, yapay bir şekilde bastırılmış olmasından doğan bir isteri; özellikle bir tür gergin bir dikkat havası eser. Çünkü insan insanı, hüküm veremediği müddetçe sever, yüceltir; özlem eksik tanımanın bir sonucudur.

Aschenbach'la genç Tadzio arasında ister istemez herhangi bir ilişki, bir tanışma kurulması gerekiyor; Aschenbach, ta gönlüne işleyen bir sevinçle, ilgi ve dik-

katinin tamamen karşılıksız kalmadığını görüyordu. Mesela güzel çocuk sabahları plaja gelirken artık neden kabinelerin arkasındaki, tahta döşeli yoldan hiç geçmiyordu da sadece öndeki yoldan, kumların içinden, Aschenbach'ın oturduğu yerin önünden yürüyor; bazen bir zorunluluk olmadığı halde Aschenbach'ın ta yanından, masasına, şezlonguna adeta dokunurcasına yaklaşarak geçip ailesinin kabinesine gidiyordu? Bu, acaba üstün bir duygunun, o narin ve düşüncesiz obje üzerindeki büyüleme ve çekim kuvveti miydi yoksa? Aschenbach her sabah Tadzio'nun belirmesini bekliyor; bazen o geçerken meşgulmuş gibi davranıp, güzel çocuğu görmezden geliyordu. Bazen de gözlerini kaldırıyor, bakışları karşılaşıyor, bu sırada ikisi de çok ciddi oluyorlardı. Yaşlı adamın yüzündeki olgun ve ağırbaşlı çizgilerde hiçbir şey, bir iç heyecanını dışa vurmuyor; Tadzio'nun gözlerindeyse bir arayış, düşünceli bir soru okunuyor; yürüyüşünde bir duraksama beliriyor, Tadzio önüne bakıyor, sonra yine sevimli bir davranışla başını kaldırıyor, Aschenbach'ın yanından geçtikten sonra da halinde, dönüp arkasına bakmaktan onu yalnız terbiyesinin alıkoyduğunu gösteren, bir ifade okunuyordu.

Fakat bir akşam iş değişti. Dadılarıyla birlikte, Polonyalı çocuklar, toplu akşam yemeğinde büyük salonda yoktular: Aschenbach endişe içinde bunun farkına varmıştı. Yemekten sonra onların nerede kalmış olabileceklerini düşünerek tedirgin, suare elbisesi ve hasır şapkasıyla otelin önünde, taraçanın dibinde geziniyordu ki birdenbire, rahibe kılıklı üç kız kardeşin, mürebbiyeleriyle birlikte, ark lambasının ışığında belirdiklerini, dört adım geriden de Tadzio'nun gelmekte olduğunu gördü. Besbelli, yemeklerini nedense kentte yiyerek, şimdi vapur iskelesinden geliyorlardı. Denizde serinlik çıkmıştı ihtimal; Tadzio düğmeleri altın yaldızlı, koyu

mavi bir gemici ceketi giymiş, başına da bir gemici kasketi geçirmişti. Tadzio güneşle, deniz havasıyla kararmamış, derisi hep o başlangıçtaki mermer sarımtıraklığıyla kalmıştı; ama bugün ya serinliğin etkisiyle, ya da lambaların ölgün ışığı yüzünden, her zamankinden de solgun görünüyordu; mütenasip kaşları daha belirmiş, gözlerinin koyuluğu artmıştı. Bugün tariflerin üstünde güzeldi Tadzio; Aschenbach çok kere olduğu gibi şimdi de kelimenin, maddi güzelliği ifadeye değil, sadece övmeye gücü yettiğini acı duyarak bir daha hissediyordu.

Bu kıymetli varlıkla karşılaşacağını ummamıştı; Tadzio ansızın ortaya çıkıvermiş; Aschenbach'a, yüzünün ifadesine bir sükûnet, bir ciddiyet vermek fırsatını bırakmamıştı. Bakışı, yokluğunu duyduğu varlığın bakışlarıyla karşılaşınca Aschenbach'ın çehresinde sevinç hayret ve hayranlık çizgileri belirmişti herhalde! Ve bu anda oldu: Tadzio gülümsedi, Aschenbach'a gülümsedi; tebessümün yavaş yavaş açtığı dudaklarla, konuşur gibi, samimi, şirin ve açık, gülümsedi. Görüntüyü yansıtan suyun üzerine eğilmiş Narziss'in gülümsemesiydi bu; kollarını kendi güzelliğinin sudaki aksine doğru uzatırkenki o derin, büyülenmiş ve cezbedilmiş gülümseme! İçine birazcık sunilik karışmış bir gülümseme, hayalinin tatlı dudaklarını öpmek arzusunun beyhudeliğiyle suni, işveli, meraklı, hafif tedirgin, başı dönmüş ve baş döndürücü!

Bu gülümsemeyi bulan Aschenbach, onu tehlikeli bir armağan gibi alıp yürüdü. O kadar altüst olmuştu ki, taraçanın ve parterin ışığından kaçmak, hızlı adımlarla arkadaki parkın karanlığına sığınmak zorunda kaldı. Hem garip şekilde öfkeli, hem de müşfik azarlayışların önüne geçemiyordu: «Böyle gülmen doğru değil, Tadzio! Dinle beni, hiç kimseye bu şekilde gülmek doğru değil!» Kendini parktaki kanepelerden birine at-

tı, bitkilerin gecedeki kokusunu, kendinden geçmiş, içine çekti. Arkasına yaslanmış, kollarını sarkıtmış, yenik düşmüş ve kat kat ürperişlerle sarılı, özleyişin burada yersiz, saçma, ayıp, gülünç, ama yine de kutsal, henüz burada da saygıya değer formülünü fısıldadı: «Seni seviyorum!»

BEŞİNCİ BÖLÜM

Lido'da kalışının dördüncü haftasında Gustav von Aschenbach, dış dünyayla ilgili korkunç bazı şeyler sezdi. Bir kere, ona öyle geliyordu ki, mevsim ilerlediği halde otelin müşterileri artacağına azalmış, sonra özellikle çevresinde konuşulan Almanca sanki gitgide kurumuş, duyulmaz olmuş; nihayet yemekte, plajda artık sadece, yabancı sözler işitmeye başlamıştı. Günün birinde, şimdi sık sık uğradığı berberde, söz arasında kulağına çalınan bir kelime onu düşündürdü. Berber, kısa bir zaman kalıp yeni ayrılmış bir Alman ailesinden söz açarak laf ve kompliman olsun diye eklemişti: «Siz kalıyorsunuz, Beyefendi, siz afetten korkmazsınız!» Aschenbach, adamın yüzüne baktı: «Ne afeti?» diye sordu. Geveze berber sustu, işiyle meşgul göründü, soruyu duymazdan geldi. Soru daha ısrarla sorulunca hiçbir şey bilmediğini söyleyerek şaşkın bir ağız kalabalığıyla konuyu değiştirmek istedi.

Bu iş öğle sularmda oluyordu. Öğleden sonra Aschenbach, durgun bir hava ve güneşin ağır sıcaklığı altında Venedik'e gitti; çünkü mürebbiyeleriyle birlikte

vapur iskelesine giden yola koyulduklarını gördüğü Polonyalı çocukları izlemek arzusundan kendini kurtaramamıştı. İlahını San Marco çevresinde bulamadı. Fakat meydanın gölgeli kısmında yuvarlak ve demirden masacığının başında çayını içerken, havada birdenbire garip bir koku hissetti; bu koku günlerdir; bilincine işlemeksizin algıladığı ve sefaleti, yaraları, kuşku uyandıran bir temizliği hatırlatan aynı ağır ve ilaçlı kokuydu adeta. Tekrar kokladı, düşünceler arasında tanıdı, ikindi kahvaltısını bitirdi ve tapınağın karşı tarafından meydanı terk etti. Daracık sokakta koku keskinleşti. Belediyece, kent halkına, bu havalarda olağan bazı sindirim sistemi hastalıklarına karşı, istiridye ve midye yemekten, kanal sularını kullanmaktan sakınmalarını ihtar eden basılı ilanlar, sokak köşelerine asılmıştı. Bildirinin, tehlikeyi azımsamak istediği açıkça görülüyordu. Halk küme küme köprülerde, meydanlarda birikmiş, konuşmadan bekliyor; yabancı Aschenbach da bir şeyler sezinleyerek, düşünerek aralarında duruyordu.

Mercan gerdanlıklar, sahte ametist ziynetler arasında dükkân kapısının kenarına yaslanmış bir satıcıdan, Aschenbach bu uğursuz kokunun ne olduğunu sordu. Adam, onu ağır bakışlarla süzdükten sonra telaşla kendini topladı. El kol oynatarak: «Önleyici bir tedbir!» cevabını verdi. «Polisin emri, doğru bulmamak imkânsız. Bu hava ağır hava, siroko da sağlığa dokunur hani. Hasılı, anlarsınız ya, belki de aşırı bir ihtiyatkârlık...» Aschenbach, teşekkür ederek yoluna devam etti. Onu, geldiği Lido'ya geri götüren vapurda da şimdi, mikrop öldürücü ilacın kokusunu hissediyordu.

Otele döner dönmez hemen, holde gazetelerin olduğu masaya gidip onları gözden geçirmeye başladı. Yabancı dildekilerde bir şey bulamadı. Yerli basınsa söylentileri kaydediyor, değişik rakamlar veriyor, resmi ya-

lanlamaları yayımlıyor ve bunların doğruluğundan kuşkulanıyordu. Alman ve Avusturyalı müşterilerin ayrılışındaki neden şimdi anlaşılmıştı. Diğer milletlerden olanlar besbelli hiçbir şey sezmiyorar, henüz telaşlanmıyorlardı. Gazeteleri masaya fırlatarak, heyecan içinde: «Susmak lazım!» diye düşündü Aschenbach. «Bu işi gizli tutmak lazım!» Ama bununla beraber etrafındaki çevreyi sarmak üzere olan bu serüvenden dolayı kalbi memnunlukla dolmuştu. Çünkü bir suçlu gibi, ihtiraslı bir kimse de günlük hayatın güvenlik altındaki intizam ve refahından hoşlanmaz; bu yüzden burjuva düzenindeki her gevşeyiş, dünyadaki her bozuluş ve çöküş sevindirir onu; bunlardan yararlanabileceğini hayal meyal ümit edebilir çünkü! İşte Aschenbach da resmi makamların örtbas edilmesine çalıştığı, Venedik'in o kirli sokaklarındaki olaylardan dolayı bulanık bir haz duyuyor; içindeki sırla kaynaşıp birleşen şehrin bu kötü sırrının gizli kalmasını candan özlüyordu. Çünkü âşık, Tadzio' nun gitmesinden endişeleniyor, böyle bir şey olursa artık yaşayamayacağını dehşetle anlıyordu.

Son günlerde güzel çocuğun yakınında bulunmayı, artık gündelik hayatın gidişine ve rastlantıya bırakmakla kalmıyor, çocuğu izliyor, kolluyordu. Mesela pazarları Polonyalılar plaja hiç gelmezlerdi; Aschenbach onların San Marco Kilisesi'ndeki ayine gittiklerini tahmin eder, hemen oraya koşar, meydanın yakıcı sıcaklığından tapınağın altın yaldızlı loşluğuna dalarak, aradığını bir rahleye eğilmiş ibadet eder bulurdu. Kilisenin arka tarafında durur; ayakları altında, yarık yarık bir mozaik zemin; çevresinde diz çökmüş, dualar mırıldanan, istavroz çıkaran bir halk; Doğu üslubundaki tapınağın tıkız görkeminin, duygularına zengin ve gür yüklendiğini duyardı. Ta önde, ağır süsler içinde rahip dolaşır, ayine ait işleri görür, terennüm eder; yükselen günlük du-

manları mihrap mumlarının ölgün alevciklerini sarar, baygın kilise kokularına hafiften bir başka koku karışır gibi olurdu: Hastalanmış kentin kokusu! Fakat dumanların, parıltıların arasından Aschenbach, ilerdeki güzel çocuğun, başını çevirerek gözleriyle kendisini arayıp bulduğunu görürdü.

Sonra kalabalık, açılmış büyük kapılardan dışarıya, güvercinlerle kaynaşan o pırıl pırıl meydana boşalırken, büyülenmiş adam revakta gizlenir, bir yere saklanır, pusuda beklerdi. Polonyalıların kiliseden çıktıklarını, çocukların merasimle annelerine veda ettiklerini, annelerinin Lido'ya dönmek üzere Piazzetta'ya doğru yürüdüğünü; güzel çocuğun, rahibe kılıklı kızlarla mürebbiyenin ise sağdan, saat kulesinin kemeri altından geçerek Merceria'ya saptıklarını görür, biraz bekledikten sonra onları izlemeye koyulur; Venedik içinde yapacakları gezintide onların gizlice ardından giderdi. Bir yerde oyalanacak olsalar o da durmak zorunda kalır, geri dönseler geçip gitmelerini beklemek üzere aşçı dükkânlarına, avlulara sığınırdı. Bazen onları gözden kaybeder; soluk soluğa ve bitkin, köprülerde, pis çıkmaz sokaklarda onları arar, saklanacak bir yeri olmayan dar geçitlerde onlarla ansızın karşılaştı mı, dakikalarca süren ölüm korkuları yaşardı. Yine de ıstırap çektiği söylenemez. Kafası ve kalbi bir sarhoşluk içinde olur; adımlarını, insandaki mantık ve izzetinefsi ayaklar altına almaktan hoşlanan şeytanın emirleri yönetirdi.

Derken Tadzio ile ablaları bir yerden bir gondola binerler, bu sırada bir bina çıkıntısına, bir çeşme arkasına saklanmış olan Aschenbach ise onlar kıyıdan ayrılır ayrılmaz, kendisi de bir gondola atlardı. Sesini yavaşlatarak acele acele, bol bahşiş vereceği vaadiyle, gondolcuya, köşeyi dönmekte olan gondolu uzaktan ve hiç sezdirmeden izlemesini emreder; herif bir aşk tellalının

çapkınca can atışıyla aynı perdeden, emri yerine getireceğini, noktası noktasına yerine getireceğini kesinlikle belirtince Aschenbach'ın sırtından bir ürperti geçerdi.

Böylece; yumuşak, siyah yastıklara yaslanmış olarak, ihtirasın zoruyla izinden ayrılamadığı öteki barkanın arkasından kayar, sularda sallanırdı. Bazen gondolu kaybeder, o vakit gönlü bir tasa, bir huzursuzlukla dolardı. Fakat kılavuzu bu gibi işlerin ustasıymışçasına kurnaz manevralar yapar, çarçabuk kestirmeden giderek, yolu kısaltarak, Aschenbach'ın özlediğini, yine onun görüş sahasına almayı daima becerirdi. Hava durgundur, ağır kokar; göğü arduvaz rengine boyayan buğuların arasından güneş yakıcı ışıklar saçardı. Sular gürültülü seslerle tahtalara, taşlara çarpardı. Gondolcunun yarı uyarı, yarı selam anlamında seslenişlerine, labirentin sessizliği içinde ta uzaklardan garip bir anlaşmayla karşılık verirdi. Denizden yüksekçe yerlerde ufak bahçelerden badem kokulu, beyaz ve erguvan rengi salkımlar, kağşamış duvarlar üstüne sarkardı. Pencere pervazlarının arabeskleri bulanık suya yansır, bir kilisenin mermer basamakları suların içine kadar inerdi. Basamaklara çömelmiş bir dilenci, yoksulluğunu yeminlerle pekiştirerek şapkasını uzatır ve körmüş gibi gözlerinin akını gösterirdi. Bir antikacı, izbesi önünde durur; gondoldaki yolcuyu, kazıklamak ümidi içinde, yaltakçı jestlerle dükkânına çağırırdı. İşte Venedik, o yüze gülücü, fakat şüpheli dilber! Yarı masal, yarı yabancı tuzağı olan bu kent, ağır pis havasıyla bir zamanlar zevk ve sefalı bir gürlük içinde sanatı geliştirmiş, müzisyenlere yalpalı ve âşıkane ninniler gibi nağmeler ilham etmişti. Serüveni yaşayan Aschenbach, gözlerine o çağların zenginliği doluyormuş, kulaklarına o devirlerdekine benzer melodiler sokuluyormuş gibi olurdu; kentin hasta olduğunu, kazanç hırsıyla kentin, kendindeki bu hastalığı

gizlediğini de düşünür; gözlerini, önü sıra kayıp giden gondola artık hiç çekinmeden dikerdi.

Böylece, zihni karışmış adam, kendisini tutuşturan nesneyi aralıksız izlemekten, gözden kaybettikçe hayaliyle yaşamaktan ve tıpkı âşıklar gibi gölgesine aşk sözleri söylemekten başka bir şey bilmiyor, bir şey istemiyordu. Yalnızlık, gurbet ve gecikmiş, derin bir sarhoşluktan duyduğu mutluluk; ürkmeden, yüzü kızarmadan, en olmayacak şeylere bile kalkışmaktan yana, onu cesaretlendiriyor, teşvik ediyordu. Nitekim gece geç vakit Venedik'ten dönüp gelince otelin birinci katında güzel çocuğun odası önünde durduğu, tam anlamıyla kendinden geçmiş bir halde alnını kapının rezesine dayadığı ve böyle çılgın bir durumda yakalanmayı göze alarak uzun zaman oradan ayrılamadığı olmuştu.

Bununla beraber sakin bulunduğu, aklını başına yarı yarıya topladığı anlar da oluyordu. O vakit dehşet içinde: «Nereye gidiyorum?» diye düşünüyordu. «Nereye?» Yaratılıştaki üstünlükleri kendi soyuna karşı aristokratik bir ilgi aşılayan her insan gibi Aschenbach da hayatta yaptığı işlerde, vardığı başarılarda atalarını hatırlamaya; hayalinde onların rızalarını, memnuniyetlerini, ister istemez gösterecekleri övgüleri aramaya alışmıştı. Onları şimdi, bu kadar yakışıksız bir sergüzeşte saplanıp kalmış, duygunun bu kadar egzotik sefahatlarına dalmış bu durumda, burada da hatırlıyor; onlardaki vakur disiplini, mazbut mertliği düşünüyor, mahzun gülümsüyordu. Ne derlerdi? Fakat, tabii, sanatın büyüsünde geçen bu hayata, kendilerininkinden soyunu inkâr derecesinde ayrılmış olan bütün bu hayata ne diyebilirlerdi? Bir zamanlar kendisi de bu hayat için, ataların kökleşmiş zihniyetine uyarak ne alaycı gençlik cevherleri yumurtlamış, aslına bakılırsa bu hayat onlarınkine ne kadar çok benzemişti! O da görevini yapmış,

o da onların pek çoğu gibi asker olmuş, savaşçı olmuştu. Çünkü sanat da bir muharebe, insanı çabuk çürüğe çıkartan yıpratıcı bir savaş değil miydi? Bir nefis eğitimi hayatı, bir kudretin üstüne çıkmak ihtiyacı; haşin, azimli ve feragatli bir hayat! İnce ve zamana uygun bir kahramanlığın sembolü olan bu hayat herhalde mert denmeyi, cesur denmeyi hak etmişti; Aschenbach'a öyle geliyordu ki kendisini şimdi hükmü altına alan Eros, böyle bir hayata herhangi bir şekilde özellikle uygun ve elverişlidir. Eros, en cesur milletlerce özellikle itibar görmemiş, hatta onların şehirlerinde serpilip gelişmesi, cesaret sayesinde oldu denmemiş miydi? Eski dönemlerin sayısız savaşçıları onun boyunduruğunu memnun, razı taşımışlardı; bu tanrının yüklediği horluk, aşağılık sayılmıyordu çünkü. Başka maksatlarla yapılsalar korkaklık işareti diye kınanacak hareketler; ayaklara kapanmalar, yalvarmalar, yeminler, ricalar, niyazlar, kulluklar, kölelikler, bütün bunlar aşka bir aşağılama düşürmüyor; aksine bunlar yüzünden âşık, övgü ve takdirler devşiriyordu.

Büyülenmiş adam işte böyle düşünüyor, böylece kendine bir destek arıyor, onurunu korumaya çalışıyordu. Ama aynı zamanda Venedik'in içerlerindeki o karışık ve kuşkulu olaylara; dış dünyanın, kalbindekiyle esrarlı bir şekilde kaynaşan, tutkusunu belirsiz ve kanunsuz ümitlerle besleyen serüvenine, boyuna izleyen ve esrarlı bir dikkat harcıyordu. Otelin holündeki okuma masasından kayıplara karıştıkları için Aschenbach, afetin durumu ve gidişi hakkında yeni ve kesin bilgiler edinmek sevdasıyla, yerli gazeteleri kentin kahvelerinde bulup karıştırıyordu. Sayfalarda iddialarla yalanlamalar birbirini izliyordu. Hastalığa tutulanların, ölenlerin sayısı bir yandan yirmi, kırk, hatta yüz olarak ve daha fazla gösterilirken, öte yanda varlığı büsbütün in-

kâr edilmemekle beraber hastalık tamamen tek tük kente dışardan sokulmuş tek tek olaylar diye bildiriliyordu. Yer yer uyarmalar, İtalyan makamlarının tehlikeli oyunlarına karşı protestolar görülüyor, kesin bir sonuca varılamıyordu.

Bununla beraber Aschenbach, bu sırrı paylaşmaktan yana apayrı bir hakkı olduğunu kabul ediyor; yine de sırrın dışında bırakıldığı için, bu işi iyi bilenlere kolay kolay atlatılamayacak sorular sormaktan, susmak için ağız birliği etmiş böyle kimseleri açıktan açığa yalan söylemeye zorlamaktan acayip bir zevk duyuyordu. Nitekim bir gün büyük yemek salonunda kahvaltı sırasında, selam vererek, servisi kontrol ederek müşterilerin arasında dolaşan, biraz hoş beş için keza Aschenbach'ın masacığı önünde durmuş olan, o Fransız biçimi frak giymiş, kısa boylu, alçak sesli metrdoteli sorguya çekti. Kayıtsız bir davranışla ve söz arasında: «Venedik'te birkaç zamandır bu dezenfeksiyon da ne?» diye sordu. Kedi yürüyüşlü adam: «Bu iş, polisin aldığı bir önlemden ibaret!» cevabını verdi. «Bunaltıcı ve istisnai sıcakların halkın sıhhatinde hasıl edebileceği bozukluk ve her türlü arızaları, görev icabı ve vaktinde önlemeye yönelik bir önlem!» «Polisin bu hareketi övgüye değer!» diye karşılık verdi Aschenbach, meteorolojik birkaç görüş alışverişinden sonra, metrdotel müsaade istedi.

Aynı günün gecesinde akşam yemeğinden sonra kentten gelmiş, bir küçük grup sokak şarkıcısı, otelin ön bahçesinde şarkı söyleyecek oldular. İki erkekle iki kadından oluşan grup, bir ark lambasının demir direği dibinde durmuş ve ışık altında beyazlaşmış yüzlerini, otel müşterilerinin kahve ve serinletici içkiler içerek, bu halk sanatı gösterisinden zevk almaya hazırlandıkları taraçaya çevirmişlerdi. Otel personeli: asansörcü

çocuklar, garsonlar, bürodaki memurlar holün kapılarında görünüyor, müziğe kulak veriyorlardı. Bütün zevkleri tam bir gayretle, noktası noktasına çıkaran Rus ailesi, müzisyenlere yakın olmak için hezaran koltuklarını bahçeye indirtmişler, yarım bir daire oluşturarak minnettar, orada oturmuşlardı. Efendilerinin gerisinde, başında turban biçimi bir örtü, ihtiyar cariye duruyordu.

Dilenci virtüozlar; ellerindeki mandolin, kitara, armonik ve şakrak bir kemanla faaliyetteydiler. Çalgı müziğiyle şan numaraları nöbetleşe gidiyor; bu arada kadınların, keskin ve cırlak sesli genci, baygın bir aşk duettosunda firaklı bir falsettosu olan tenorla birleşiyordu. Gruptaki asın ve yıldızınsa, hiç kuşkusuz, kitara çalan öteki erkek olduğu görülüyor; ses karakteri bariton-buffo bu adam, sesi hemen hiç çıkmamakla beraber aktörlükten ve apayrı bir komiklik enerjisinden yana, büyük bir yetenek gösteriyordu. Kaç kere, elinde kocaman çalgısı, ötekilerin yanından ayrılarak canlı jestlerle taraçaya doğru ilerlemiş ve soytarılıklarına karşılık teşvik edici gülüşlerle ödüllendirilmişti. Hele aşağıda oturan Ruslar bunca Güney canlılığına bayılmışlar; alkışlar ve bravo sesleriyle, daha atak, daha emin açılması için adama cesaret vermişlerdi.

Aschenbach, taraçanın korkuluğu yanında oturuyor, arada bir önündeki bardakta yakut kızıl rengiyle parlayan, soda karıştırılmış nar şerbetiyle dudaklarını serinletiyordu. Sinirleri bu gıygıy seslerini, adi ve baygın melodileri hırsla emiyordu; çünkü ihtiras müşkülpesent zevki uyuşturur, salim kafanın ya alayla karşılayacağı yahut da öfkeyle reddedeceği eğlentilerden gayet ciddi zevk alır. Aschenbach'ın yüzündeki çizgiler, soytarının oyunlarına devamlı gülümseme sonucu donmuş, acılaşmıştı. Aschenbach kendini bırakmış, oturu-

yordu; ruhu aşırı bir dikkatle gerilmişti: Altı adım ilerisinde Tadzio, taş parmaklıklara dayanmış, duruyordu çünkü.

Tadzio orada, akşam yemeklerinde arasıra giydiği kemerli, beyaz elbisesi içinde o her zamanki, o doğuştan şirinliğiyle, sol kolu merdivenin trabzanına dayalı, bacakları çapraz, sağ eli kalçası üstünde duruyor; yüzünde bir gülümsemeden çok, sadece uzak bir merak, kibar bir kabul ifadesiyle aşağıya, sokak şarkıcılarına bakıyordu. Bazen doğruluyor, göğsünü çıkararak her iki elinin güzel bir hareketiyle, beyaz bluzunu meşin kemerin altından aşağı çekiyordu. Bazen de yaşlanmış adamın zafer sevinciyle, muhakemesinin sendeleyişi, keza bir korku içinde seyrettiği şeyi yapıyor, tereddüt ve ihtiyatla yahut gafil avlamak istercesine çabuk ve ani, başını sol omzu üzerinden, âşıkının olduğu yere çeviriyordu. Aschenbach'ın gözleriyle karşılaşmıyor; çünkü rezilce bir endişe, aklı fikri perişan adamı, bakışlarını çekinerek dizginlemeye zorluyordu. Tadzio'ya göz kulak olan kadınlar, taraçanın arka tarafında oturuyorlardı; iş o dereceye gelmişti ki tutkun adamın göze batmaktan, şüphe uyandırmaktan çekinmesi gerekiyordu. Hatta birçok defalar plajda, otelin holünde, San Marco Meydanı'nda yakınında duran Tadzio'yu yanlarına çağırdıklarını; çocuğun kendisinden uzakta bulunmasına dikkat ettiklerini görmüş, adeta donup kalmış, bundan korkunç bir hakaret anlamı çıkarmaya zorlanmış; bu duygunun etkisi altında gururu o vakte kadar tanımadığı acılar içinde kıvranmış, bu hakareti reddetmesine vicdanı elvermemişti.

O aralık kitaracı, şarkısını da kendi söyleyerek bir soloya başlamıştı. Birkaç kıtadan oluşmuş, o sıralarda bütün İtalya'da moda, bir sokak şarkısıydı bu! Nakarata arkadaşları da katılıyor, o zaman hepsi birden oku-

yup toptan çalmaya başlıyorlar, böylece kitaracı bu nakarata bir temsil şekli vermesini beceriyordu. Cılız, zayıf yapısı; kara kuru yüzüyle gruptan ayrı duruyor; eski püskü fötr şapkası, kenarından bir tutam kızıl saç taşırarak ensesinde; kırık taşların üstünde küstahça bir cesaret pozu takınarak çalgısının tellerini tıngırdatıp içe işleyen konuşmalı şarkısıyla birlikte şakalarını taraçaya fırlatıyor, harcadığı çabayla alnındaki damarlar şişiyordu. Venedikliye benzemiyor, daha çok Napoli komikleri soyundan görünüyor; yarı muhabbet tellalı, yarı komedyen, kaba ve küstah, tehlikeli ve eğlendirici bir etki yaratıyordu. Sözleri baştan başa saçma şarkı, onun ağzında, yüzündeki mimikler, vücudundaki hareketlerle, anlamlı göz kırpışları, dilini dudaklarının kenarında müstehcen bir şekilde gezdirişleriyle cinaslı ve belirsiz bir şekilde edepsiz bir anlam kazanıyordu. Kent kıyafetine ek olarak giydiği spor gömleğinin yumuşak yakasından zayıf boynu çıkıyor, göze batacak derecede büyük ve çıplak etkisi veren gırtlağı görünüyordu. Kılsız çizgileri yaşını tahmin etmeyi güçleştiren solgun ve küt burunlu yüzünde kırışık ve sefahatlerin derin izleri görünüyor, boyuna oynayan ağzındaki sırıtış; kızıl kaşlarının arasındaki o isyankâr, zorba, adeta vahşi iki oyukla garip bir uygunsuzluk yaratıyordu. Ama münzevi Aschenbach'ın derin dikkatini bu adamın üzerine çeken asıl sebep; şüpheli şahsın, beraberinde şüpheli bir atmosfer taşıyora benzediğini fark etmek olmuştu. Sahiden de sıra nakarata geldikçe şarkıcı, elleriyle tokalaşma jestleri ve maskaralıklar yaparak acayip bir tura çıkıyor, bu tur sırasında Aschenbach'ın oturduğu yerin hemen altından da geçiyor ve her seferinde elbisesinden, vücudundan sızan keskin bir fenol kokusu, taraçaya yükseliyordu.

Kanto sona erince parsa toplamaya koyuldu. Önce

eli açık oldukları görülen Ruslardan başladı, sonra basamaklardan yukarı çıktı. Numarasını yaparken ne kadar küstah hareket etmişse şimdi yukarda o kadar alçakgönüllü görünüyordu. Yerlere kadar eğilerek, reveranslar yaparak masalar arasında dolaşıyor, sinsi bir kul köle gülümsemesi kuvvetli dişlerini meydana çıkarıyor, ama beri yanda kızıl kaşları arasında o iki yarık çizgi, hâlâ tehditli duruyordu. Geçim parasını toplayan bu yabancı tavırlı yaratık, tecessüs ve biraz da tiksintiyle seyrediliyor, paralar fötr şapkasına parmaklar uzatılarak atılıyor, bu şapkaya dokunulmaktan çekiniliyordu. Komedyenle efendi insanlar arasındaki maddi uzaklığın kaldırılması, oyundan alınan zevk ne kadar büyük olursa olsun, daima bir sıkıntı yaratır. Adam bu sıkıntıyı hissediyor, yaltaklanmalarla bunu affettirmeye çalışıyordu. Aschenbach'ın yanına geldi, çevrede kimsenin endişe eder görünmediği koku da beraber.

Aschenbach, yavaşlatılmış, adeta mekanik bir sesle: «Bana bak!» dedi. «Venedik dezenfekte ediliyor, niçin?» Soytarı, kısık bir sesle cevap verdi: «Polis yüzünden! Böyle sıcaklarda, siroko eserken kanundur bu! Siroko ağır basar. Sağlığa dokunur...» Böyle şeyler sorulur mu diye hayret ediyormuş gibi konuşuyor, sirokonun nasıl ağır bastığını eliyle gösteriyordu. Aschenbach, dişleri arasından ve çok hafif bir sesle sordu: «Yani Venedik'te afet yok mu?» Soytarının yüzündeki adaleli çizgiler, komik bir afallayış ifadesi aldı. «Afet mi? Ne afeti? Siroko bir afet mi? Yoksa bizim polisimiz mi afet? Siz latife buyuruyorsunuz! Afet mi, ne münasebet! Önleyici bir tedbir, anlıyorsunuz ya! Bu ağır havanın etkilerine karşı polisin aldığı bir tedbir...» Adam birtakım jestler yapıyordu. Yine kısa keserek ve yavaş bir sesle: «Peki!» dedi Aschenbach ve derhal şapkaya, gereğinden fazla

bir para attı. Sonra adama gözleriyle, gitmesi için işaret etti. Adam, sırıtarak, reveranslar yaparak emri yerine getirdi. Ama daha merdivene varmamıştı ki otel memurlarından ikisi kitaracının üzerine yürüdüler; burun buruna ve fısıl fısıl, onu şaşırtıcı bir sorguya çektiler. Adam omuzlarını silkiyor, boşboğazlık etmediğine dair güvence verdiği, yeminler ettiği görülüyordu. Ellerinden kurtulunca tekrar bahçeye gitti ve ark lambası altında arkadaşlarıyla kısa bir anlaşmadan sonra bir teşekkür ve ayrılış şarkısı söylemek üzere bir daha ortaya çıktı.

Münzevi Aschenbach'ın bugüne kadar işitmiş olabileceğini hatırlayamadığı bir şarkıydı bu; sözleri anlaşılmaz bir dilde, nakaratı topluluğun her seferinde boğazlarını yırtarcasına katıldıkları kahkahalardan oluşan, yakası açık bir sokak şarkısı! Nakaratlarda hem sözler, hem çalgıların eşliği yok oluyor; ortada kala kala ritmik bir düzene sokulmuş, ama yine de serbestliğini muhafaza eden kahkahalar kalıyor, hele solist, bu kahkahalara büyük bir yetenekle son derece tabii bir canlılık vermesini biliyordu. Kendisiyle seyircileri arasındaki temsil uzaklığının yeniden vücut bulması üzerine, önceki olanca pervasızlığına tekrar kavuşmuştu; taraçaya doğru hayasızca fırlattığı nakarat kahkahaları, bir saraka sağanağı oluyordu. Kıtaların güfte kısımlarının daha sonlarına gelmeden kitaracı, önüne geçilemez bir gıcıkla boğuşuyordu adeta. Hıçkırıyor, sesi titriyor, avucunu ağzına bastırıyor, omuzlarını çarpıtıyor, vakti gelince içinden o dolu dizgin kahkaha kopuyor, gürlüyor, boşanıyordu; ve o kadar tabii ki sirayet ediyor, dinleyicilere de geçiyor, taraçaya da sebepsiz, yalnız kendinden kuvvet alan bir neşe yayıyordu. Bu ise şarkıcının taşkınlığını bir kat daha artırıyordu sanki. Diz kırıyor, kalçalarını dövüyor, kasıklarını tutuyor, için-

dekileri dışarı dökmek istiyor, artık gülmüyor, böğürüyordu; gülen topluluktan daha komik bir şey olamazmışçasına parmağıyla yukarısını gösteriyor; sonunda bahçede, taraçada bulunan herkes, kapı aralarındaki garsonlara, asansörcü çocuklarla otel uşaklarına varana kadar hepsi, gülüyorlardı.

Aschenbach, koltuğa yaslanmayı artık bırakmış, oturduğu yerde kendini savunmaya veya kaçmaya hazırlamış gibi doğrulmuştu. Ama kahkahalar, rüzgârın aşağıdan getirdiği hastane kokusu ve güzel çocuğun yakınlığı; hep birden kaynaşarak onu, rüyalardaki gibi, başını ve duygularını koparılamaz, kaçılamaz şekilde saran bir felce uğratmışlardı. O ortak kaynaşma ve neşe arasında Aschenbach, Tadzio'ya bakmaya cesaret etti; bakınca da bakışlarına karşılık veren güzel çocuğun, ciddiyetini muhafaza etmekte olduğunu görmek mutluluğuna erdi: çocuk halini, tavrını Aschenbach'a göre ayarlamış, Aschenbach'ın uzak kaldığı bu ortak havaya o da uymamıştı sanki. Bu derin anlamlı çocuk uysallığı öyle bağlayıcı, boyun eğdirici bir etki taşıyordu ki kır saçlı adam, yüzünü avuçlarına saklamaktan kendini zor tuttu. Üstelik Tadzio'nun arasıra yerinde doğrulmasını, derin nefes almasını; bir iç çekiş, bir iç sıkıntısı anlamına alıyordu. Sarhoşluk ve özleyişin arasıra her nasılsa eriştikleri o nesnellik içinde: «Sağlığı yerinde değil, çok yaşamaz herhalde!» diye düşündü tekrar, ve samimi bir şefkatle beraber hoyrat bir memnuniyet, kalbini doldurdu.

Bu aralık Venedikliler işlerini bitirmişler, gidiyorlardı. Alkışlarla uğurlanıyorlar, topluluğun başı, ayrılışını da soytarılıklarla süslemeyi ihmal etmiyordu. Reveransları, öpücük yollamaları gülüşlerle karşılanıyor, bu yüzden adam bunları daha da çoğaltıyordu. Arkadaşları dışarı çıkmışlardı ki o geri geri yürüyerek, bir

fener direğine çarpar gibi yaptı ve sanki acıdan iki büklüm, kapıya doğru kaydı. Orada nihayet birdenbire yüzündeki o hakaret tahtası soytarı maskesini bıraktı, doğruldu, hatta yaylanır gibi dikildi, taraçadaki müşterilere küstahça dilini çıkarıp karanlığa karıştı. Taraçadaki topluluk dağıldı; Tadzio, merdivenin kenarından çoktan çekilip gitmişti. Münzevi Aschenbach ise küçük masasında, önünde henüz bitmemiş nar şerbeti, garsonların şaşkın bakışları altında, orada daha uzun zaman oturdu. Gece ilerliyor, zaman parça parça akıyordu. Baba evinde senelerce önce bir kum saati vardı. Sanki önüne gelmiş gibi, o narin ve anlamlı aleti şimdi tekrar görüyordu. Demir pası rengine boyanmış kum, ince ve sessiz, cam boğazdan akıyor, üst boşlukta tükenmeye başlayınca orada küçük ve şiddetli bir anafor peyda oluyordu.

Hemen ertesi günü öğleden sonra inatçı Aschenbach, kenttekileri denemek üzere yeni bir atılım yaptı, bu kez başarısı tam oldu. San Marco Meydanı'ndan geçerek oradaki İngiliz turizm acentesine girdi; kasada bir miktar para bozdurduktan sonra işini gören memura, kuşkulu bir turist tavrıyla o kaçınılmaz sorusunu sordu. Yün elbiseli bir Britanyalıydı bu; saçları ortadan ayrık, gözleri birbirine çok yakın; karakteri, çevik, açıkgöz Güneyde garip ve yadırgatıcı bir etki bırakırcasına ciddi ve doğru; henüz genç bir adam. «Telaşa lüzum yok, Sir!» diye söze başladı. «Üzerinde fazla durulmayacak bir önlem. Kızgın sıcaklarla sirokonun sağlığa zararlı etkilerinden korunmak için sık sık böyle tedbirler alınır...» Fakat mavi gözlerini yukarı kaldırınca yabancının bakışlarıyla karşılaştı; Aschenbach, yorgun ve biraz da üzüntülü bakışlarını hafif bir küçümseyişle memurun dudaklarına dikmişti. İngiliz kızardı; sözlerine biraz da heyecan katarak yavaş bir sesle de-

vam etti: «İşin resmi açıklamasıdır bu; burada bunun böyle olduğunda ısrar ediliyor, ben size şunu da söyleyeyim ki işin içinde başka şeyler de vardır.» Sonra samimi ve rahat bir dille gerçeği söyledi.

Birkaç yıldan beri hint kolerası yayılma istidadı gösteriyor, başka memleketlere geçtiği görülüyordu. Ganj Deltası'nın sıcak bataklıklarında doğan; bambu fundalıklarında kaplanların gizlendiği, insanların kaçındığı o gür ve faydasız cangılın kötü koku çıkaran soluğuyla yükselen bu salgın, bütün Hindistan'ı devamlı ve hiç görülmedik bir şekilde kasıp kavurmuş; doğuda Çin'e, batıda Afganistan ve İran'a kol salmış, belli başlı kervan yollarını izleyerek dehşetini Ejderhan'a hatta Moskova'ya kadar götürmüştü. Avrupa, bu afet bize oradan doğru gelir, karadan bastırır diye titrerken o, Suriyeli tüccarlarla denizleri aşmış, hemen hemen aynı zamanda Akdeniz'in birçok limanlarında gözükmüş, Toulon ve Malaga'da başkaldırmış, Palermo ve Napoli'de birkaç kez maskesini göstermişti; bütün Kalabriya ve Pulya'ya artık hiç ayrılmamacasma yerleşmişe benziyordu. Yarımadanın kuzeyi bu yayılmadan korunmuştu. Fakat o korkunç vibrionlar, bu yılın mayıs ayı ortalarında Venedik'te aynı günde bir deniz işçisiyle zerzevatçı bir kadının kurumuş, kararmış cesetlerinde bulundu. Bu olaylar gizli tutuldu. Ama bir hafta geçmeden başka başka semtlerde on, yirmi, otuz olay daha görüldü. Almanca gazetelere Venedik'te bir afetin baş gösterdiğine dair ilk haberler; Avusturya eyaletlerinden Venedik'e birkaç günlüğüne eğlenmeye gelmiş bir adamın, yurduna dönüşünde kuşkuya yer bırakmayan belirtilerle ölmesi üzerine aksetti. Venedik makamları verdikleri cevapta kentin sağlık durumunun her zamankinden iyi olduğunu bildirdiler ve derhal, mücadele için en başta gelen önlemleri aldılar. Şu var ki hastalık yi-

yecek maddelerine, sebzeye, et veya süte bulaşmıştı anlaşılan; çünkü yalanlamalara, örtbas etmelere rağmen ölüm, dar sokaklarda için için yayılmaya devam ediyor; vaktinden evvel bastırıp kanal sularını ılıklaştırmış yaz sıcakları, yayılmayı özellikle kolaylaştırıyordu. Hatta görünüşe bakılırsa, mikroplarının direnç ve üremesi iki katına çıkmışçasına, salgın canlanıyordu adeta. İyileşme olayları binde bir görülüyordu; tutulanların yüzde sekseni ölüyor, afet korkunç bir vahşetle yüklendiği ve genellikle «kuru» dedikleri o en tehlikeli biçimiyle gözüktüğü için bu ölümler çok feci bir tarzda oluyordu. Vücut, damarların bol bol saldıkları suları dışarı atamıyordu. Hasta, birkaç saatte kuruyup kalıyor, zift gibi katılaşan kanıyla zehirleniyor; kramplar, kısık iniltiler içinde boğuluyordu. Bazen olduğu gibi, hastalık hafif bir bulantıdan sonra artık hiç uyanmamacasına, derin bir baygınlık biçiminde patlak vermişse ne mutlu! Haziran başlarında Ospedale Civico'nun tecrit pavyonları sessizce doldu; her iki yetimler yurdunda yer bulunmamaya, yeni rıhtımların iskeleleriyle mezarlık adası San Michele arasında mekik dokur gibi korkunç taşınmalar görülmeye başladı. Fakat umumi bir zarar korkusu, parklardaki yeni açılmış resim sergisi, bir panik ve kötü şöhret halinde otellerin, mağazaların, çeşitli turizm kollarının uğrayacağı çok büyük kayıplar; kentte gerçek sevgisiyle uluslararası anlaşmalara uyma duygusundan daha ağır basıyor, resmi makamları sükût ve yalanlama politikasında ısrarla direnmeye zorluyordu. Liyakatli bir zat olan Venedik Sağlık Müdürü öfkelenerek görevinden istifa etmiş, yerine el altından daha uysal birisi getirilmişti. Halk bunu biliyordu; ve yarının karanlık oluşunun, kol gezen ölümün kentte yarattığı istisnai durumun yanı sıra, yöneticilerin düzenbazlığı; aşağı tabakalarda ahlaksızlığa yol açıyor, onlardaki kuş-

kulu ve antisosyal içgüdüleri teşvik ediyor; taşkınlıkların, hayasızlığın, cinayetlerin gittikçe arttığı görülüyordu. Eskiden olmazdı, şimdi geceleri birçok sarhoşa rastlanıyordu; şirret ayaktakımının gece yarıları caddeleri haraca bağladıkları söyleniyordu; yol kesmeler, adam öldürmeler sıklaşıyordu; güya afete kurban gittikleri söylenmiş iki kişinin aslında kendi akrabaları tarafından zehirlenerek öldürüldükleri belli olmuştu; profesyonel fuhuş, buralarda evvelce bilinmeyen, ancak memleketin Güneyine ve Doğuya vergi, yılışık ve yüzsüz kılıklara giriyordu.

İngiliz, bütün bunların içinde en önemlilerini anlattı. Sözlerini; «Bir an önce gitseniz iyi edersiniz!» diye bağladı. «Karantinanın konması da artık bir gün meselesidir!» «Teşekkür ederim!» dedi Aschenbach ve bürodan ayrıldı.

Güneşsiz bir boğuculuk içindeydi meydan. Durumdan habersiz yabancılar kahve önlerinde oturuyor, yahut güvercinlerle sarılmış bir halde kilisenin önünde duruyor; kuşların kaynaşarak, kanat çırparak, birbirlerini kakışlayarak, avuç içlerinde uzatılan mısır tanelerini gagalamalarını seyrediyorlardı. Sıtmalı bir heyecana tutulmuş, gerçeği ele geçirmekle muzaffer, bu arada damağında bir tiksinti, kalbinde esrarlı bir dehşet duygusu, münzevi Aschenbach; görkemli avlunun taşları üstünde bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu. Zihninde, vicdanını temize çıkaracak dürüst bir hareketi ölçüp biçiyordu. Bu akşam yemekten sonra o incilerle süslü Hanımın yanına giderek, tasarlayıp hazırladığı şu sözleri söyleyebilirdi: «Bir yabancı olan bendenize, menfaat düşüncesinin sizden esirgediği bir tavsiyede, bir uyarıda bulunmam için izninizi rica ederim, Madam! Tadzio'yu, kızlarınızı alarak derhal Venedik'ten gidiniz! Venedik'te salgın hastalık var.» Sonra da, alaycı bir

tanrıya vasıta olmuş varlığın başına, elini koyarak veda edebilir, geri dönüp bu bataklıktan kaçabilirdi. Ama beri yanda böyle bir atılım yapmayı kesin olarak istemekten fersahlarca uzakta bulunduğunu hissediyordu. Bu atılım onu gerisin geri götürecek, onu asıl kişiliğine iade edecekti; şu var ki kendinden uzaklaşmış bir kimse için, tekrar kendini bulmaktan daha sıkıntılı bir şey olur mu? Akşam güneşinde parıldayan bir kitabeyle süslü ve saydam gizemciliğine hayal gözünün dalıp dalıp gittiği beyaz bir binayı hatırlıyordu; sonra ömrünün yaşlanma çağında uzaklara, yabancı ülkelere karşı ruhunda avare bir gençlik özlemi uyandırmış olan o turist kılıklı garip şahsı düşündü. Yerine yurduna dönmeyi, temkinli ve soğukkanlı olmayı, çaba sarf etmeyi, eserine çalışmayı düşünmek ona öylesine eza veriyordu ki, yüzü fizik bir bulantı geçiriyormuş gibi buruşuyordu. Öfkeyle mırıldandı: «Susmamız isteniyor, susacağım!» Sırdaşlığının, suç ortaklığının bilinci azıcık şarabın yorgun bir beyni döndürüşü gibi, onu sarhoş ediyordu. Salgına uğramış ve bakımsız kentin hayali, gözlerinin önünden perişan geçişiyle ruhunda ümitler uyandırıyordu: Anlaşılmaz, aklı mantığı aşan, sonsuz derecede tatlı ümitler. Önceleri bir an hayal ettiği o narin mutluluk, bu ümitler yanında neydi ki? Kaosun faydaları karşısında artık sanatın, erdemin sözü nü olurdu? Aschenbach, susmayı ve kalmayı kabul etti.

O gece korkunç bir rüya gördü: Varlığını en derin uykuda yakalamış, tam bir bağımsızlık, tam bir realite içinde cereyan etmiş olmakla beraber, kendini olayların dışında bir yerde yürüyor yahut duruyor bir halde görmeksizin yaşadığı, bu hem bedeni, hem ruhi serüvene rüya demek caizse! Bu oluşların sahnesi kendi ruhu olmuş, hayaller dışardan içeri yüklenmişler; direnişini, özlü ve ruhi bir direnişi zorla çiğneyerek varlı-

ğını, hayatının kültürünü bir yıkıntı, bir enkaz halinde arkada bırakarak geçip gitmişlerdi.

Dehşetti başlangıcı; dehşet ve arzu ve sonu neye varacak diye bir tecessüs! Geceydi, tetikteydi kulakları; çünkü uzaklardan doğru bir patırtı, bir gümbürtü bir ses kargaşalığı yaklaşıyordu: Şakırtılar, şangırtılar, boğuk gürleyişler, cırtlak sevinç avazeleri 'u' sesinin uzatılmasıyla ulur gibi seslenişler; hepsine karışarak, hepsini azgın bir tatlılıkla bastırarak hayasızca sokulgan, iliklere kadar işleyen pesten gürültülü, yüzsüzce inatçı bir ney sesi! Fakat belirsiz, ama yaklaşanı tarife yarayan bir isim biliyordu: «Yad el Tanrısı!» Yalaz yalaz yükselen dumanlar, bir dağlık yer, yazlık evini kuşatan arazi gibi! Kesik kopuk aydınlıkta, ormanlı tepelerden, ağaç gövdeleri, yosun tutmuş kayalarla yuvarlanan, döne döne aşağı kayan bir çığ gibi: İnsan, hayvan, mahşer, kudurmuş bir sürü ve vücutlarla, alevler, üste alta gelişler ve sarhoş tekerlenişlerle örtülü yamaç! Kuşaklarından aşağı sarkan uzun postları ayaklarına takılan oyuncu karılar, inildeyerek geriye attıkları başları üzerinde zilli deflerini şıngırdatıyor; kıvılcım saçan meşale ve çekilmiş hançerleri sallıyor; dillerini oynatan yılanları ortalarından kavramış, tutuyor; yahut çığrışa bağrışa memelerini avuçluyorlardı. Alınlarmda boynuzlarıyla, bellerine post sarmış, derileri kıl içinde erkekler boyunlarını eğiyor; kollarını, bacaklarını kaldırıyor, tunç darbukalarını gümbürdetiyor, dümbeleklerini kudurmuşçasına dövüyor; beri yanda tüysüz oğlanlar, boynuzlarına sarılarak, yapraklarla süslü çubuklarla tekeleri dürtüyor, sevinç haykırışları içinde kendilerini sürükletiyorlardı. Hepsi de coşmuş, yumuşak sessiz harflerden, sonunda uzatılan 'u' sesinden oluşan, benzeri insan kulağına değmemiş o hem tatlı, hem vahşi ünlemi haykırıyorlardı. Bu ünlem beride geyiklerin kızgın-

lık feryatları gibi çınlıyor, ötede koro halinde doludizgin bir zafer havasıyla tekrarlanıyor; onları kızıştırıp raksa, kollarını bacaklarını fırlatmaya sevk ediyor, asla kesilmek bilmiyordu. Fakat o derin ve çekici ney sesi, bütün bu sesleri delip geçiyor, hepsine egemen oluyordu. Bu serüveni direnerek yaşayan Aschenbach'ı hayasız bir ısrarla şenliğe, son fedakârlığın çılgınlıklarına çeken de bu ses değil miydi? Büyüktü nefreti, büyüktü korkusu; samimiydi yabancıya, azimli ve vakur ruhun düşmanına karşı benliğini sonuna kadar korumak isteyişinde! Fakat gürültü, uluyuş; yamaçta yankılanıp katmerleşerek büyüyor, baskın çıkıyor, şişip kabararak önüne geçilemez bir çılgınlık oluyordu. Buharlar sokuluyordu bilince: Tekelerin kekremsi kokuları, soluyan vücutların kokuları, kokuşmuş sulardan çıkarcasına bir esinti, sonra bir başka koku; yaraları, kol gezen hastalığı hatırlatan aşina bir koku! Dümbelek vuruşlarıyla kalbi gümbürdüyor, beyni dönüyor; gazapla, cinnetle, uyuşturucu bir şehvetle sarılıyor, ruhu tanrı raksına katılmayı özlüyordu. Devasa ve tahtadan şehvet sembolünün üzerindeki örtü indirildi, sembol yukarı kaldırıldı: Hepsi birden daha pervasız ve ulurcasına parolayı haykırdılar. Ağızları köpük içinde kuduruyor, şehvetli tavırlar ve okşayan ellerle birbirlerini tahrik ediyor; gülerek, inleyerek ellerindeki dikenli çubukları birbirlerinin etlerine saplıyor; kollardan, bacaklardan sızan kanları yalıyorlardı. Rüyayı gören Aschenbach işte onlarlaydı, onların içindeydi şimdi; artık bu yabancı Tanrının olmuştu. Hatta parçalayarak, boğazlayarak hayvanların üzerlerine atıldıkları sırada eşinilmiş, çiğnenmiş yosunlu toprakta Tanrıya ibadet olarak sınırsız birleşmeler başladığı esnada onlar bizzat Aschenbach'tılar. Ve Aschenbach'm ruhu, düşüşün fuhşunu, kudurganlığını tadıyordu.

Aschenbach, bu rüyadan sinirleri harap, sarsılmış ve iblise direnmesiz yenilmiş, uyandı. İnsanların gözetleyici bakışlarından da yılmıyordu artık; kuşkularını mı uyandırıyor, aldırmıyordu bile. Zaten onlar da kaçıyor, kentten ayrılıp gidiyorlardı; plajda bir hayli kabine boşalmıştı; yemek salonunda büyük boşluklar belirmiş, kentte yabancılar tek tük görülmeye başlamıştı. Gerçek sızıp ortaya çıkmışa ve çıkarları olanların çetin dayanışmalarına rağmen panik, artık uzun zaman önlenemeyeceğe benziyordu. Ama inci ziynetli kadın, ister söylentiler kulağına kadar gitmediği, isterse bu söylentilerden yılmayacak kadar gururlu ve korkusuz olduğu için, çocuklarıyla beraber Venedik'te kaldı: Tadzio gitmemişti; Aschenbach, kapılmışlığı içinde, zaman zaman kaçmanın ve ölümün, çevresindeki hayatı düzensizliklerden kurtaracağını, kendisinin güzel çocukla beraber bu adada bir başına kalacağını sanıyordu. Hatta sabahları deniz kenarında gözlerini ağırdan, çekinmeksizin, sabit, özlediği çocuğa diktiği; yahut gün batarken gizli gizli, iğrenç ölümün dolaştığı sokaklarda yakışıksızca onun peşinden gittiği zamanlar bu akla sığmaz şey, kendisine olabilir, ahlak yasası ise boş görünüyordu.

Her âşık gibi beğenilsin istiyor, bunun imkânsızlığı düşüncesiyle acı üzüntüler geçiriyordu. Elbisesine genç harcı ve açıcı ayrıntılar katıyor, kıymetli taşlar takınıyor, esans kullanıyor, her gün birkaç kez tuvaletini tazelemeye zaman ayırıyor, yemeklere süslenip heyecan ve merak içinde geliyordu. Kendisini hayran eden bu taze gençlik karşısında yaşlanmış vücudundan iğreniyordu; ağaran saçlarının, keskinleşmiş yüz çizgilerinin görünümü onu utanca, ümitsizliğe uğratıyordu. Vücutça dinçleşmek isteğini duyuyor, ikide bir otelin berberine uğruyordu.

Tuvalet gömleğini giymiş ve geveze adamın dik-

katli elleri altında koltuğa, arkaya yaslanmış Aschenbach, ezalı bakışlarla aynadaki hayalini seyrediyordu.

Ağzını kırıştırarak: «Ağarmış!» diyordu.

«Biraz!» cevabını veriyordu berber. «Aslına bakarsanız küçük bir ihmal! Başkalarına karşı, önemli şahsiyetlerde doğal olduğu halde yine de caiz görülemeyecek bir kayıtsızlık yüzünden! Bu gibi şahsiyetlerin tabiilik, sunilik meselelerinde önyargılar taşımaları yakışık almaz üstelik! Bazı kimselerin kozmetik sanatlara karşı gösterdikleri bağnazlık, dişlerini de kapsasa bunu doğru gören olur muydu? Nihayet biz ruhumuzun, kalbimizin hissettiği yaştayız; bazı durumlarda, ağarmış saçlar, bu hor görülen kozmetik düzeltmeden daha büyük bir yalan teşkil eder. Size gelince, saçlarınızın asıl rengi hakkınızdır. İzin verirseniz size saçlarınızın rengini iade edeyim!»

«Peki, nasıl?» diye sordu Aschenbach.

Bunun üzerine konuşkan adam, müşterisinin saçlarını biri duru, biri koyu, iki türlü suyla yıkadı; işte saçlar gençlikteki gibi siyah olmuşlardı. Sonra saçları maşayla ve yumuşak dalgalar halinde büktü, geriye çekilip elinin emeği başı seyretti.

«Şimdi bir de cildinizi tazelendirmek gerekir!» dedi.

Bir türlü bitiremeyen, yaptığına kanmayan bir kimse gibi, tekrar tekrar hareketlenen bir hamaratlıkla, işin birinden öbürüne geçiyordu. Aschenbach, kendini rahata bırakmış, itiraz edemeyerek, daha çok olup bitenlerin tatlı heyecanları içinde, aynada, kaşlarının daha keskin, daha uyumlu kavislendiklerini; göz biçimlerinin uzunlaştığını; parıltılarının gözkapağının hafif boyanışıyla arttığını görüyor, derinin esmerleşip meşinleşmiş olduğu daha aşağılarda incecik sürülmüş zarif bir lal rengin belirişini, az önce kansız dudaklarının ağaççileği rengiyle kabarışını, yanaklarla ağızdaki çizgilerin,

gözleri çevreleyen kırışıkların kremler ve gençlik nefesleri altında kayboluşunu seyrediyor, kalbi çarparak karşısında terütaze bir delikanlı görüyordu. Kozmetik ustası, böyle kimselerin mutadı üzre, hizmet ettiği müşteriye yaltaklanıcı bir nezaketle teşekkür ederek, yaptığı işi nihayet kâfi gördü. Eserine son bir el değdirerek: «Önemsiz bir rötuş!» dedi. «Artık Beyefendi çekinmeden âşık olabilirler!» Zihni perişan Aschenbach, oradan bir rüya hazzı içinde, şaşkın ve ürkek ayrıldı. Kırmızıydı kravatı; geniş gölge yapan hasır şapkası alacalı bir şeritle sarılı!

Ilık bir rüzgâr çıkmıştı; yağmurlar seyrek ve az yağıyor, bununla beraber hava nemli, ağır, çürük buğularla yüklü bulunuyordu. Pırpırlar, çıtırtılar, uğultular kulağı sarıyor; allığı altında sararıp bozaran Aschenbach, çevrede rüzgârlardaki kötü ruhlarla mahkûmların yemeklerini eşeleyen, dişleyen ve pislikleriyle murdarlaştıran uğursuz deniz kuşlarının faaliyete geçtiklerini sanıyordu. Çünkü boğucu hava iştahı kesiyor, yemeklerin hastalık maddeleriyle zehirlenmiş olduğu düşüncesini uyandırıyordu.

Güzel çocuğun izi peşinde, Aschenbach, bir öğle sonu hasta kentin iç dolambaçlarına dalmıştı. Labirentin dar sokakları, kanal ve köprüleri, ufak meydanları birbirlerine pek benzedikleri için artık bulunduğu yeri belirlemekten güçsüz, yönleri bile kaybetmiş bir halde, özlemle izlediği hayali gözden kaçırmamak endişesiyle utanç verici önlemler almaya mecbur, duvar diplerine sinerek, önden gidenlerin arkalarına gizlenerek yürürken, duyguların ve devamlı gerginliğin vücudunda ve bilincinde yarattığı yorgunluğu, bitkinliği uzun zaman fark etmedi. Tadzlo ailenin en arkasında gidiyor, dar yerlerde sık sık mürebbiyeye ve rahibe kılıklı ablalarına yol veriyor, kendi başına rahat rahat yürüyerek, ara-

sıra başını geriye çeviriyor ve omzu üstünden o kendine özgü akşam loşluğu gözlerinin bir bakışıyla âşıkının, peşinden gelip gelmediğini araştırıyordu. Aschenbach'ı görüyor, gördüğünü belli etmiyordu. Bunu bilmekle sarhoş; tutkunun deli zincirinde, o gözlerin çekiciliğiyle öne doğru çekilerek âşık, gizli gizli, bu yakışıksız ümidinin peşinde yürüyor, yine de en sonunda bu seyirden yoksun kaldığını görüyordu. Polonyalılar dik kemerli bir köprüye çıkmışlar; kemerin sırtı onları, izleyenin gözünden saklamıştı; Aschenbach köprünün sırtına vardığı zaman artık onlar sırra kadem basmış bulunuyorlardı. Her üç yönde, hem ilerde, hem sağda solda, bu dar ve kirli rıhtım boyunca onları boşuna aradı. Sinir bozukluğu, dermansızlık, Aschenbach'ı sonunda bu araştırmadan vazgeçmeye zorladı.

Başı yanıyordu, vücudu terden yapış yapış olmuştu; ensesi ürperiyor, artık dayanılmaz bir susuzlukla kavruluyordu. Ne olursa olsun hemen içecek bir şey bulmak ümidiyle çevresine bakındı. Küçük bir manav dükkânından biraz meyve aldı: çilek; geçmiş, yumuşamış mallar! Hem yürüyor, hem yiyordu. Önüne ıssız ve sanki büyüyle bağlanmış ufak bir meydan açıldı, tanıdı orasını: Haftalarca önce, sonunda yüzüstü kalan o kaçış planını tasarladığı meydandı bu! Kendini meydanın ortasındaki sarnıcın basamaklarına bıraktı, başını yuvarlak taş kenara dayadı. Sessizlik! Kaldırım taşları arasında otlar bitmiş, çevrede süprüntüler birikmişti. Çepçevre, yüksekli alçaklı yıpranmış evlerden biri, arkasında boşlukların bağdaş kurduğu gotik camları ve küçük arslan heykelli balkonlarıyla bir sarayı andırıyordu. Bir başkasının zemin katındaki bir eczaneden ılık rüzgâr, arasıra buram buram fenol kokuları getiriyordu.

Orada oturuyordu; üstat, olgunlaşmış sanatçı, ör-

nek bir üslup duruluğuyla derbederliği, kirli alçalmaları mahkûm eden, uçuruma sevgisini kesen, redde layık olanı reddeden; «Bir Sefil» yazarı; bütün bilgilerine galip, bütün ironilerden uzak, ortak güvenin borç saydığı görevlerine alışık yükselmiş; ünü resmi kayıtlarda, adı asalette, üslubu çocuklara örnek o; orada oturuyordu. İnik gözkapaklarından arada bir alaycı ve sıkılgan bir yan bakış kayarak hemen gizleniyor, berberin sanatıyla rötuş görmüş sarkık dudakları, yarı uykulu beyninin acayip bir rüya mantığı içinde meydana getirdiği şeyleri kırık dökük kelimeler haline sokuyordu.

«Çünkü güzellik, Phaidros, bunu iyice belle; hem tanrısal göze görünür tek şey güzelliktir; bu yüzden cismaninin yolu odur, Phaidros'cuğum, sanatçının ruhsala giden yolu o! Ama sen sanır mısın ki, azizim, yolu ruhsala cismaniden geçen kimse, bilgeliği ve gerçek vakarı kazanabilecektir? Yoksa senin kanınca (kararı sana bırakıyorum) bu yol tehlikeli-cazip bir yol mudur; insanı yanlışa götüren bir sapma, bir günah yolu mu? Çünkü şunu bilmelisin ki biz şairler, Eros yanımıza katılmadığı, önümüze düşmedikçe güzellik yolunda yürüyemeyiz! Kendimize göre kahraman, nefis eğitimi geçirmiş savaşçı olsak bile yine de kadın gibiyiz; çünkü esrikliğimiz tutkudur, özlemimiz aşk kalmalıdır. Zevkimiz de budur, ayıbımız da! Görüyorsun ya, biz şairler ne bilge olabiliriz, ne de vakur! Doğru yoldan sapmamızın, zevk ve eğlenceye düşkün ve hissine kurban serüvenci olup kalmamızın bir zaruret olduğunu görüyorsun ya? Üslubumuzdaki usta tavrı, yalan ve şaklabanlıktır; itibarımız, payemiz bir komedya; halkın bize gösterdiği güven son derece gülünç; halkın, gençliğin sanatla eğitilebileceği düşüncesi, yasak edilmesi lazım tehlikeli bir girişimdir. Çünkü uçuruma doğru iflah olmaz, doğuştan bir eğilimi olan kimse nasıl eğitimci

olur? Uçurumu inkâr edip vakara erişmek isteriz, ama hangi yana dönsek o çeker bizi. Mesela çözücü zekâya arkamızı çevirirız; çünkü zekâ, Phaidros, vakardan, disiplinden yoksundur; bilicidir, anlayıcıdır, bağışlayıcıdır; vakarı, edası yoktur; uçuruma karşı sempati duyar; çurumun ta kendisi! Bundan demek ki bağları koparıyoruz, azimle! Şimdiden sonra amacımız sırf güzellik olsun; yani sadelik; genişlik, yeni bir ahlak, ikinci masumluk ve şekil. Fakat şekil ve masumluk, Phaidros, insanı sarhoşluğa ve ihtirasa götürür; erdemli kişiyi, kanındaki soylu iffetinin alçakça bulduğu korkunç duygu cinayetlerine bile sevk eder; uçuruma, onlar da uçuruma sevk eder. Oraya götürürler biz şairleri, diyorum; çünkü kendimizi yüceltmek elimizde değil bizim, biz sadece azmasını biliriz. Şimdi ben gidiyorum, Phaidros, sen burda kal; beni gözden kaybedince sen de kalkar, gidersin!»

Birkaç gün sonra Gustav von Aschenbach, kendini biraz rahatsız hissettiği için plaj otelinden sabahleyin, her zamankinden daha geç çıktı. Yalnız yarı bedeni bir başdönmesi nöbetine tutuluyor, bu nöbetlere şiddetle yükselen bir korku da katılıyor; çaresizliklere düştüğü, çıkmazlara saplandığı hissine kapılıyor; bu duygunun, çevresindeki dünyayla mı yoksa kendi şahsıyla mı ilgili olduğunu bilemiyordu. Otelin holünde sevke hazır bir yığın eşya gördü; kapıcının birine, gidenin kim olduğunu sorunca aldığı cevap, içinden gizli gizli beklediği, Polonya asalet unvanı oldu. Bu haberi çöküк yüz çizgilerinde bir değişme olmaksızın; insanın, bilmesi üstüne görev olmayan bir şey duyunca yaptığı, kısa bir baş hareketiyle karşıladı ve kısaca: «Ne vakit?» diye sordu. «Öğle yemeğinden sonra!» cevabını verdiler. Başını salladı, denize doğru yürüdü.

Orası pek çekici değildi. Plajı, yayılmış ilk kumsal-

dan ayıran geniş, düz sular üstünde, önden arkalara büklüm büklüm ürpertiler geçiyordu. Kumlarını artık temiz tutmadıkları, bu bir zamanlar alacalı bir canlılık yaşamış, ama şimdi adeta ıssız zevk ve sefa yeri üzerine bir sonbahar hüznü, bir vakti geçmişlik çökmüşe benziyordu. Sahibi görünürde yok bir fotoğraf makinesi, deniz kenarında sehpası üstünde duruyor; üzerine örtülmüş siyah bir bez, artık sıcaklığı azalmış rüzgârda şak şak ederek çırpınıyordu.

Kendisine kalan üç, dört oyun arkadaşıyla Tadzio, sağda, ailesinin kabinesi önünde dönüp duruyor ve dizlerinde bir battaniye, denizle kabine dizisi arasında hemen hemen orta bir yerde sandalyeye uzanmış Aschenbach, son bir kez daha onu seyrediyordu. Kadınlar herhalde yolculuk hazırlıklarıyla uğraştıkları için kontrolsuz kalmış oyun, düzenini kaybetmişe benziyordu, çığırından çıkmıştı. «Jaschu» diye çağrılan, elbisesi kemerli, saçları siyah ve pomatalı o toraman oğlan, yüzüne bir kum topu yiyip de gözlerine kum kaçınca küplere binmiş ve Tadzio'yu güreşmeye zorlamıştı. Güreş, zayıfça olan güzel çocuğun yere devrilmesiyle çabucak sona erdi. Derecesi düşük olanın kölelik ruhu bu ayrılık saatinde acımasız bir kabalığa çevrilmiş; galip, uzun sürmüş bir köleliğin öcünü almaya kalkmış gibi, mağlubun yakasını daha sonra da bırakmamış, dizlerini sırtına dayayarak Tadzio'nun yüzünü nefes aldırmadan kumlara öyle bastırmıştı ki zaten güreşte nefes nefese gelmiş çocukcağız, artık soluğu kesilmek tehlikesiyle karşılaşmıştı. Üstüne çullanmışı sırtından atmak denemeleri, çırpınışları andırıyor, hareketleri bazen saniyelerce kesiliyor, sonra bir seğirme şeklinde tekrarlanıyordu. Aschenbach, dehşet içinde yerinden fırlayıp imdada koşmak üzereydi ki zorba, sonunda avını bıraktı... Tadzio, yüzü bembeyaz, yarı beline kadar doğruldu; bir ko-

luna dayanarak, saçları darmadağın, gözleri kararmış, dakikalarca hareketsiz durdu. Sonra tamamen ayağa kalkıp ağır ağır uzaklaştı. Arkasından seslendiler, önce neşeli, sonra ürkmüş ve yalvarır gibi; oralı olmadı. Aşırı gittiğine herhalde ardından pişman olmuş siyah saçlı, koşup ona yetişti. Bir omuz hareketiyle savuldu. Tadzio, denize doğru yoluna devam etti. Yalınayaktı; kırmızı fiyongalı, çizgili keten elbisesi vardı üstünde.

Kıyıda durakladı; başı eğik, ayağının ucuyla nemli kumlara şekiller çiziyordu; sonra sığ sulara yürüyerek ön denize girdi, ön deniz en derin yerinde bile dizlerine kadar yükselmiyordu; dalgın yürüyerek bu ön denizin içinden geçti, ortadaki kumsala vardı. Orada yüzü engine çevrili, bir an durdu; daha sonra su üstüne çıkmış uzun, dar sırtı, sola doğru boydan boya ve yavaş geçmeye koyuldu. Karadan geniş sularla, arkadaşlardan mağrur bir inatla ayrılmış, saçları uçuşarak orada yürüyordu; işte orda, denizde, rüzgârda, sisli enginlerin önünde yürüyordu; her şeyden kopmuş, bağımsız-bağlantısız bir hayal! Bir kere daha uzaklara bakmak için durdu. Birden sanki bir hatıranın etkisi altında, ani bir zorlayışla, bir elini beline dayayarak güzel bir bükülüşle belinden yukarsını yana çevirdi ve omzu üstünden kıyıya baktı. Onu seyreden Aschenbach, o gözlerden akşam loşluğu bakışların kendi gözlerine ilk geldiği zamanki gibi, işte yine orda oturuyordu. Sandalyenin arkalığına dayalı başı, yavaş yavaş, uzaklarda yürüyenin hareketlerini izlemişti; şimdiyse bu baş, sanki bu bakışa doğru kalkıyor, göğse düşerek gözleri aşağıdan yukarı bakıyor, yüzünde derin uykuda bir adamın gevşek, kendi içine dalmış ifadesi okunuyordu. Aschenbach'a öyle geliyordu ki ta ilerde o solgun yüzlü sevimli can alıcı; kendisine gülümsemekte, el etmekte, elini belinden çözerek uzakları göstermekte, önünden vaatler do-

lu sonsuzluklara doğru uçmaktadır. Aschenbach, her zaman olduğu gibi şimdi de onun peşi sıra gitmeye koyuldu.

Sandalyede yana yıkılan adamın imdadına koşuluncaya kadar dakikalar geçti. Onu odasına götürdüler. Ve daha o gün, yazara saygıyla bağlı dünya, onun ölüm haberiyle sarsıldı.

THOMAS MANN

venedik'te ölüm

roman

"Tek kişinin böylesine tartışılmaz bir saygınlık kazanabilmesi için, kendinden çok daha fazla şeyi, bir ülkeyi ve geleneğini, koca bir uygarlığı, insanın uluslarüstü bilincini temsil etmesi gerekir."

— Heinrich Mann

Thomas Mann'ın (1875-1955) Münih'e gelişiyle **Venedik'te Ölüm**'ü yazdığı 1912 yılına kadar geçen süre onun ilk dönemi olarak adlandırılır. Yazarlık yeteneğinin geliştiği, kendine özgü bir sanatçı psikolojisini özümsediği yıllardır bu yıllar.

Ünlü yazar Aschenbach, yorucu ve yıpratıcı bir çalışmanın ardından, dinlenmek amacıyla Venedik'e gelir. Lüks bir otelde kalırken, genç Polonyalı Tadzio'nun olağanüstü güzelliği karşısında büyülenir.

Bu kitapta, bir kez daha, ölümün çekiciliğine boyun eğen sanatçının trajik yazgısı ve karmaşık ruhsal durumu söz konusudur. Bu yönüyle sanat, yaşamı yok edici bir işlev yüklenmektedir.

"Çok değişik durumlarda, her kişi ve topluluk karşısında benimsediği dürüst tavırdan ötürü Thomas Mann'a minnet ve hayranlığımı belirtme fırsatını bulduğum için mutluyum. Bu özellik, benim gözümde yapıtlarının yüksek sanatsal değerinden daha büyük bir ağırlık taşır."

— Albert Einstein

ADAM

9 78975 418167 8

adam 93

ISBN 975-418-167-5